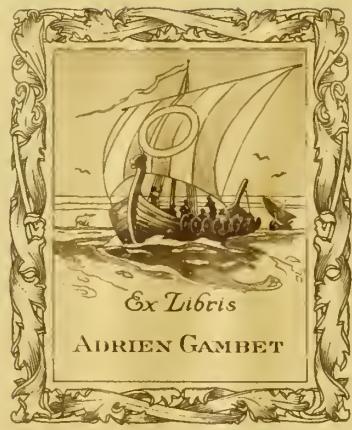
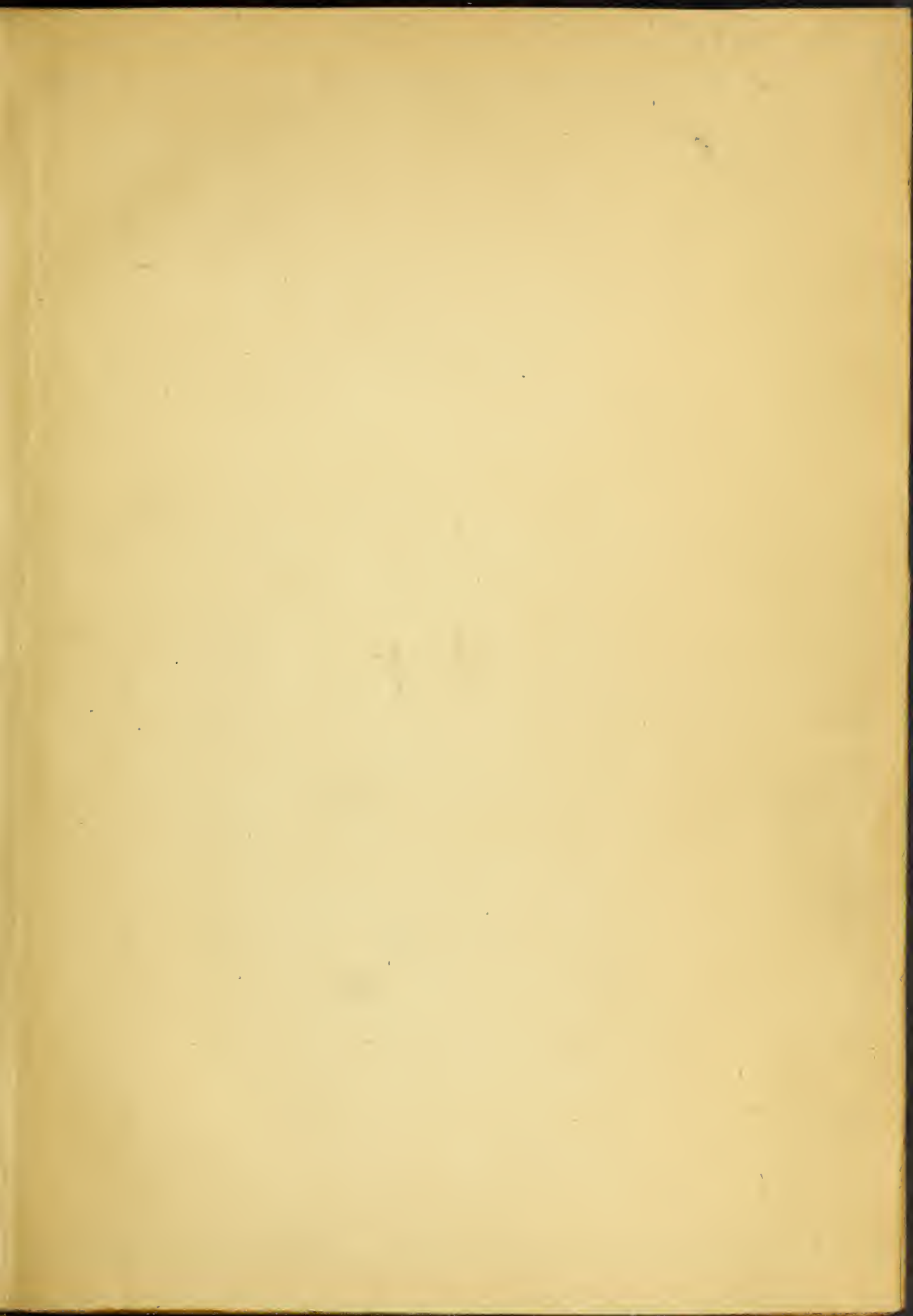

Handwritten notes in the top left corner, including a date "1872" and a signature "J. S. Held".

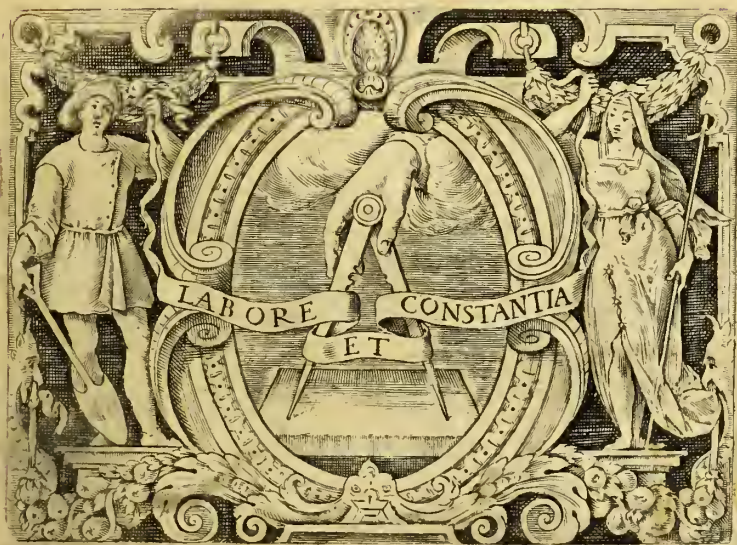
IUSTI LIPSI
LOVANIVM:

siue

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS

DESCRIPTIO.

LIBRI TRES.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Ioannem Moretum.

MDC. LVC. V.

Cum Privilegiis Casareo & duorum Regum.

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

ILL^MO ET EXCELL^MO
PRINCIPI
CAROLO,
DVCI CROYO
ET ARSCHOTANO,
S. R. I. PRINCIPI,
EQVITI AVREI VELLERIS.

OVANIVM & HEVER-
LEAM, quæ descripsi,
& quamquam nota, in
maiolem notitiam &
lucem protraxi, ea cui
potiùs, quàm tibi illme

PRINCEPS, donarem & dicarem? Scis
vetus vinculum meum, & obsequij ve-
lut sacramentum, quo obstringor: sed
ipsa res huc etiam ducit, quid dicam

temporis opportunitas ? De re , ecce
 L O V A N I V M , quid nisi veteri affectu
 & incolatu est tuum ? Inhabitasti , & a-
 masti olim , & optimas ibi artes hausi-
 sti : quarum fructu suaviter pasceris , &
 aut otia temporum fallis , aut tristitias
 ac curas , quæ (vt sunt humana) inter-
 ueniunt , mitigas ac solaris . Sicut He-
 lena illa , apud Homerum , pharmacum
 habuit ac propinavit

*Quod lu-
 etum at-
 que iras
 minuat,
 mala de-
 nique sol-
 lat.

*Νηπενθές τ' ἄχολόν τε , κακῶν τ' Ἰπλήθρον ἀπώτων :

tale sunt amœniores , & magis grauior-
 res illæ litteræ , quas Philosophiam ap-
 pellamus . Vtrasque Louanium , nostra
 Helena , propinavit : & gratiam debes , ac
 refers ; & vel H E V E R L E A tua dicet . Quæ
 tu illîc opera sub terrâ , in terrâ , & supra
 eam parasti , aut paras ? quot ædificia ,
 vias , hortos , fontes , arboreta instruxisti
 & adornasti , ingenio vel effectu admi-
 randa ? Certè L O V A N I V M , & in eo stu-
 diosi,

diosi, id est è pleraque Europâ iuuentus,
obligantur, & voluptatem ac delectatio-
nem suam DVCI CROYO & ARSCHO-
TANO inscribunt. Magne & magna-
nime PRINCEPS, fruerè hac gloriâ: &
illud à maximo Aristotele dictum tibi

habe: *Οὐδ' εἰς ἑαυτὸν δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπὴς, ἀλλ'

εἰς τὰ κοινά. Alij in luxum, conuiuia, aleam

impendunt, vt nunc sunt mores: tu pō-

steritatem habes in oculis, & vix, nisi alie-

num fructum, in operibus tuis spectas.

Ergo iure hæc vtraque tua TIBI offero:

& offero, nisi fallor, Opportunè. Quid

enim? Nuptiæ tuæ sunt, quas Belgica

nostra fauore & plausu profequitur: &

priuatim multi votis, quæ voce, scriptis,

donis testificantur, & cōsignant. Visum

idem facere, monumento quod æuum

ferre posset, & memoriam ad posteros

propagare magnæ huius diei. Iungitur

tecum stirpe illustrissima, dotibus ani-

* Non qui
in se insu-
mit, ma-
gnificus;
sed qui in
publica.

mi ac corporis laudatissima, DOROTHEA
CROYA, cognata tua: & iungitur vin-
culo, quod nisi sola mors non dissoluit.
O felicem copulam! coeunt Regum &
Principum stemmata: & cum vtrim-
que Hungariæ sceptrâ fulgeant, illa
etiam Hierosolymorum adfert & mi-
scet. Nomen ipsum sponsæ quanti est!
DIVINUM DONUM: & ita accipe, ma-
gne PRINCEPS, atque è pulchrâ arbo-
re stirpem ac propaginem Deum po-
sce. Ecce patrem eius, Ill^{mum} Principem
CAROLVM-PHILIPPVM, Marchio-
nem Haurechium, inter Belgicæ cul-
mina; idem vouet, & tacitâ futuri gau-
dij spe pectus eius suauiter fouetur.
Quid nos tui? palàm vota concipimus,
eâque duplicia: TE cum TVA incolu-
mes esse, & ex VTROQUE superesse, qui
nomen & gloriam maiorum referant, &
in natos natorum propagent. Homini-
bus

bus singulis breue curriculum , & mor-
talitas : stipe & satiatione æterni fiunt .
Estote. & conceptis verbis proferam:

DEVS ET FECVNDITAS
GENTI CROYAE
STIRPE, MERITIS, GLORIA
ILLVSTRISSIMAE,
POSTEROS IN AEVVM,
ET IN BONVM PVBLICVM,
DONATE.

Louanij scripsit & vouit

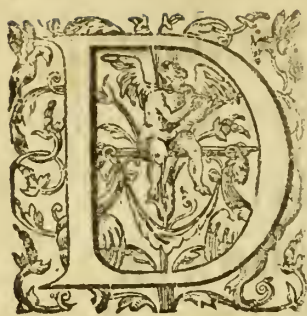
EX^{TIÆ} TVÆ

PP. cliens

I. LIPSIVS.

AD

AD LECTOREM.

AMVS aliquid subitarium, & ex occasione natum, Lector; quam in Praefatione meâ vides. Historicum est, sed angustiorem finibus clausum, & nostros istos Louanienses vix exit. Ita nunc libuit, & decuit: alioqui fateor, eodem tenore & parè labore, Brabantia historiam pertexere potuissem. Nam initia tenebras aut salebras suas habent: reliquus cursus est in procliu. Quaedam ab aliis, & praesertim Petri Diuæ, huius Urbis civis, & talium rerum diligentis, scriptis hausi: plura meâ industriâ addidi, & è remotioribus etiam scriptoribus conduxì. Non iacto componi vellem: sed illud addo, pleraque omnia accuratiùs inquisita hîc esse, quae a
ex facili. liij ὁ χερῶς, & quomodocumque tradita porrò tradunt,
 Securi, cadat an recto stet fabula talo.

Nos Veritati, nos Fidei litare, studium habuimus: & tibi non liceret, inopiam profiteri, nec impuris victimis sacrum profanare. Accipe, Lector, qualecumque hoc munus: & laborem nostrum pietatis titulo (patriam ornatum iuimus) vel excusa, vel quod malim ama. Ego te, & salve hoc natali meo quinquagesimo nono, xv. Kal. Nouembr. ∞ . 100. v.

IUSTI LIPSI

LOVANIVM:

siue

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS

DESCRIPTIO.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Occasio sermonis, & in rem preparatio.

AMBVLATI VNCVLA instituta nobis fuit sereno die, mense Sextili, ad collem vrbi vicinum: idque visendæ antiquitatis. Fama tenebat & tenet, arcem illuc veterem fuisse, alij à Iulianis, alij à Normannicis temporibus: cuius vestigia exstarent: & cupido nos subijt videre, & arbitrari. Feceram olim (probè memini) ante annos triginta, duce *Petro Diuao*, qui rerum nostratium, & quæ ad historiam veterem pertinerent, diligens admodum sed & sciens erat: feceram, sed neque attenderam valdè, & in illo æuo vnicus Romanarum rerum,

A temptu

temptu ferè ceterarum eram. Nam fateor hoc studium meum, siue morbum: nihil afficiebat, præter antiqua, & nostri aut paullò superioris æui omnia, vt Barbarica & sordentia, contemnebam. Nunc in parte mutavi iudicium: & quamquam illa immensum præfero, tamen & hæc in subsociis habeo, & iuuat etiam maioram nostrorum res, ingenia, mores nosse, & quædam ex iis in usum aut exemplum transferre. Ergo hac mente incollem illum iui: qui ad Orientem vrbi huic imminet, & subiectum *Diliam* flumen parte vnâ ad Septemtrionem habet; alterâ, versus Austrum, *Löam* collem & siluam; antrorsus autem, interiectam vrbi planiciem, pulchram, latam, & viridariis aut pratis peramœnam. *Kesselium-montem* vocant: an non à *Castello* (quasi *Castel-berch*) quod olim illuc fuit? Sic appâret, nec aliud reperio: sed ad rem, illuc iuimus, & comites fuerunt: quattuor è studiosâ nostrâ iuuentute selecti. Ministrum meum addo: & quid omitto? canes meos maiores duos, qui auidè sunt affectati, aut præcurrerunt, vt feruor & ingenium illorum amat. *Mopsulus* meus domi seruauit: nec ille visus, corpore paruo, ætate grandiusculâ, ad longiusculum hoc iter esse. Nec mei quidem volebant me, nisi equitem, ire: sed libuit vires post morbum experiri; & montana illa ac prærupta equo non faciebant. Ergo iuimus: in viâ è meis vnus, Lipsi ab exteris ego venio, & è Batauiâ recens: quàm iuuaret scire de Louanio vestro vltiora paullò & veteriora! Louanio, quod famâ sic diffusum est; Louanio, quod mœnibus etiam & ambitu sic magnum. Et fuitne res tanta? an verum est, famam in maius omnia ferre: & maius hîc nihil, quàm quod

quod oculis vsurpamus, affirmandum? LIPS. Imò affirmandum. scitote Louanium rem insignem, rem historiâ & notitiâ dignam fuisse: sed fuisse, & fato rerum humanarum huc redactum. Quid enim nunc, nisi vos pauci studiosi, sustinetis? Pauci, si meum adolescentiæ æuum video: & ante annos trigintaseptem, scio ad septena aut octona millia eorum, qui Musis operabantur, domicilium hîc habuisse. Pulcher aspectus! cùm Bataui, Frisij, Menapij, vltiores Germani, & magna nobilitas occurreret: cùm Galli, Britanni, Hispani, Itali, & è longinquis etiam gentibus Europæ. Hæc nos vidimus, & mixti ijs fuimus: nunc, *Heu!* neque aliud, quàm *Heu*, dico. A V D. At Lipsi, bone doctor, quin tu inter ambulandum paullò altiùs repetita hæc nos edoces: & tempus viamque fallimus delectabili sermone? LIPS. Licet. nam amo locum, eiusque memoriam cupio ire propagatum. quidni? veteris meæ parentis, & pænè patriæ: nam & *Isca* mea hanc dominam & velut matrem urbem agnoscit: & maiores etiam mei quidam originem istinc ducunt. Vt hæc non sint; Musæ & illæ artes, quas colimus, hîc locum habent: & nos ipsi quot iam annos aut discimus hîc, aut docemus? Certè adficior, & illustrare opidum ingenio, stilo, voce capior, imò concupisco. Et iam ordior. vos ingeniorum Musæ præsides, tu mater earum Memoria, adspirate, & per obliqua aut oblita æui euntem ducite, & in tenebris præluce. Tenebris, quas paucitati scriptorum assignamus: & malo fato, neque nostrâ neque aliâ linguâ, res maiorum curiosè aut fideliter proditæ; & pauca quæ exstant, fabulis aut ludibriis aspersa, melior mens non admittit.

Vulgus probat, imò iactat, scio: & ab Hectore & Phrygibus, aut Romanis, siue etiam Scotis, petimur; & series deinde textitur: dii deeq̄ue, quàm non vana solùm, sed ridicula! & pueri, qui fari incipiunt, aspernantur. Itaque talia ne exspectate: vera & seria amamus; & vbi ea defunt, silere aut opinari.

C A P. I I.

De aeo & nomine Louanij, reiecta opinationes leues, aut fabella.

*Valde celebrem.

VENIAMVS ergo ad inclytam hanc, & Homeri verbo *ἀειδέμετον urbem: à capite inquiramus, *Quando, Quanta, Qualis* fuerit: & distinctè de Æuo, Magnitudine eius, & Progressu aut Regressu dicamus. Hi limites sermonis nostri erunt: non excedam: ordinem amo: si facio, reprehendite me, & intra metas coërcete. A V D. Certè ordinem amas, gloriari potes: & eâ re palmam non aufert hæc, fortassè nec prior ætas. LIPS. Tu amanter, vt soles: sed *baccare frontem mihi cinge*: nos pergamus. Quæsiui, *Quando?* & hanc inter primas laudes opida sibi vindicant, antiquitatem & æuum habere. An nostrum Louanium? Si nomen hoc vides, non opinor: perantiquum non est. si quorundam sensum aut opinationes, Casarem & Romanos licet iactare. *Grudios* ille memorat: ecce sunt, qui Louanienses interpretentur. A V D. Bonâ veniâ. non sunt illi, minimè gentium? & Brugenses iam sibi variis argumentis adsumpserunt. LIPS. Per me habeant: vtrumque opidum amo, & vtrasque, vt olim appellauì, Belgicæ nostræ

stræ Athenas. Sed mihi crede, neque hîc neque ibi firmitas est: ventuli opinionum sunt, quibus nimis indulgent, & ferri se iis patiuntur ingenia quædam huius æui. Conuenit in illos hoc magni vatis:

* ——— ψύδρα πολλά λέγειν, ἐτύμοισιν ὅμοια.

*-dicere
vana hæc
absona ve-
ris.

AVD. At alia opinio veracior, *Leuacos* Cæsaris esse: & magis, si *Louacos* scribas. Quid caput moues? LIPS.

Etiam abnuo. Ecce *Leuacos* nostros finitimos, *Leuven-
ses* esse, nõnne vero, certè verbo, propiùs assidet? Quis autem feret te aut alium, pro arbitrio rescribentem? Dicamus, quod res est: ignotà hæc esse, & Æui caligine quâdam inuoluta, aut sepulta. At ipsum *Louanij* nomen fati præscum est: & inuenio ante annos circiter DCCXX. *Reginoni* nominatum. Quin vetustius tamen fuerit, vix ambigo: sed firmo testimonio, aut de scripto, aliam tabellam vix licet proferre. AVD. Imò alia testi-

monia. Annales nostri habent, *centum sexaginta* ante Christum natum annis, *Lupum* quemdam Scotorum dynastam siue regulum, hoc opidum condidisse, & nomen à se indidisse. LIPS. Qui Annales? illine plebeij & triti, quos plerosque (& initia præsertim) somniculosa anus condidisse videatur? Da veniam rem dicenti: sunt hæc * *παίδων ἀθύρματα*, & verè * *ἀδρανέοντες ὄνειροι*.

* *Lusus
puerorum.
*Somnia
tenuia.*

Atquin etiam hoc audiendum est, *Lupum* istum nomen à se dedisse opido, & *Lupofinam* appellasse: quod Gal-
liffantes *Lou-fin* mox dixerunt. O bellaria! diripiamus. Nugæ, nugæ, sine capite, sine auctore: tam herclè quàm illud, tempore Iulij Cæsaris templum *Vestæ* hîc fuisse, ipso loco (viden' quàm signatè?) vbi nunc *Diui Michaelis* est: & quia ibi laudes dijs solent dicere, quod

nostrâ linguâ *Louen* est, *Louanium* appellatum. Quid tibi dicam? piget vel tangere, quæ alij amplectuntur: & quis huic narratiunculæ color? Scilicet templum Vestæ in opidi portâ solent condere: (nam ita ibi est) aut laudare deos tantùm in Vestæ. Quòd si alibi, & in aliis opidis: cur hæc nomenclatura hîc eximia? At ego nugas ago, cùm refello: de re censeo. Louanium sub illa Normannica tempora atque annos qui in Reginone, conditum fuisse: (mox videbimus) nomen ab ipso situ, linguâ nostrâ sumpsisse. Est ad Orientem, quò nunc imus, ex aduerso ecce collis & silua ista: quam *Lo* etiam nunc vocant, & *Lo-bergh*, & *Lo-bosch*: est & subiecta ista pulcherrima planicies, ad flumen, quam vetus lingua *Vên* dixit. Inde *Vênæ* Batauorum etiam hodie, vnde cespes ille vstibilis eruitur: & superioribus annis, certò comperi in pratis hîc Martiniensium, quæ vocamus, idem genus eductum. Ergo *Louanium*, siue vt vulgata & vera vox est, *Louen*: dictum quasi *Lo-uen*, humida planicies ista *Loæ* subiecta. Latini *Louanium fecerunt, Gallicam magis pronunciationem *Louuain* secuti: & nos retinemus. etsi in priscis diplomatibus aut libris, mutato genere, *Louaniam* plerumque legi. Neque aliter sanè Thomas Cantipratanus, qui ante ^{ter}centum quinquaginta circiter annos hîc vixit, scripsitque. Virum perdoctum etiam noui, qui in suis ad me litteris semper *Lo-
uuanium*, duplici *uu*. scribit: sed quâ causâ, & an causâ, fateor me ignorare.

*Verius
Louenium.

CAP. III.

Conditus opidi ad Normannica tempora relatus : & de iis igitur prædictum, & immeni tunc vastitate.

DE nomine, hoc scio : de primo conditu, diuinum oporteat esse, qui certò dicat. Illud habeo asserere, Normannicis illis temporibus clarum fuisse, aut certè inclaruisse : & maximè à strage, quam piratica & prædatoria ea gens ingentem & memorabilem hîc est passa. Res ita habet. Normanni, colluies hominum, à Septentrionis oris, itemque viciniore Germaniâ, exigua primò manus, mox pro successu auctis viribus, ingentes classes, multa hominum millia, per annos aliquot, imò sæcula, in Galliam, Britanniam, Italiâ, Siciliam, Græciam ipsam immiserunt. Incredibile dictu est, quas clades dederint : & Gothi, Hunni, Vandali, modestiæ laudem habeant (siquis comparat) præ istorum rapinâ, cæde, flammâ. Horror me tenet, fateor, recolentem : & priores illi Barbari impetu valuerunt, & velut fulmen percusserunt, abierunt; isti iterarunt, redierunt, & repetitis tamquam ictibus Europam, irâ quâdam Numinis, non dicam afflixerunt, sed perdiderunt. Prima origo à *Saxonibus*, qui classibus littora infestarunt, iam tum à *Constantini* temporibus : & scriptores ab eo ævo, aut infra, meminerunt. Ijdem iusto exercitu Britannias inuas-
Anno Christi, ccccxvii.
 erunt, ceperunt, tenuerunt : denique mox Normanni in vicem locumque veniunt, & ab anno Christiano dccc. auditum hoc nomen & formidatum. *Caroli Magni* imperio primùm innotuere, & nihil vim aut magni-

magnitudinem viri reueriti, Gallia & Germaniæ limitem inuaserunt. Sed primò limitem: mox per fluuio-
 rum ora se insinuantes, ipsa penetralia petiuerunt florenti-
 tissimarum regionum. Quod maximè accidit *Caroli*
Calui imperio, circa annum DCCCXLVI. cùm *Gode-*
fridus eorum rex in Frisiam appulit, classe ducentarum
 nauium: præliis aliquot incolas & accolas vicit: ac de-
 nique vectigalis nomine *centum viginti argenti libras*
 accipiunt, & in annos paciscuntur. *Frisiam* autem latè
 illa ætas appellat, & *Hollandiam* ipsam (obseruau) in-
 cludit. Nam & *Rineburga* & *Fladertinga*, Frisæ (siue,
 vt ipsi, *Fresia*) vrbes memorantur. Atque hæc vastatio
 viginti annos tenuit: cùm domum reuerfi, ciuili factio-
 ne & bellis distinentur: non tamen in longum: iterum-
 que Galliam repetunt, atque *oram Ligeris fluminis oc-*
cupantes, Nannetensem, Andegauensem, Pictauensem,
Turonicam prouinciam crudeliter sunt depopulati. Ita
 Regino & Sigebertus: & vidēsne florentissima Gallia-
 rum attrita? atque illinc in Germaniam ausi, à *Ludoui-*
co Secundo Imp. repulsi sunt, sed non cæsi aut fracti.
 Nam ecce iterum mox in Galliam, & *duo simul reges*
 (verba Reginonis dabo) *Godefridus & Sigefridus, cum*
 INÆSTIMABILI MULTITVDINE *peditum & equitum*
aduenēre. Peruagati deinde sunt (è Sigeberto assumo)
Franciam & Lotharingiam, Ambianum, Atrebatum,
Corbeiam, Camaracum, Taruennam, fines Morino-
rum, Menapiorum, Brachatensium, omnémque circa
Scaldis fluium terram. Inde VValam fluium in-
gressi, totam Bataviam, palatium etiam Neomagi (in-
gentis magnitudinis, ait Regino, miriq; operis) incen-
dunt.

Anno DC-
CCLXVI.

Anno DC-
CCLXXX-
II.

dunt. Heu cladem! & vis metiri? metire animo maximas & pulcherrimas regiones. Breui sermone hæc dicuntur, & transeuntur: sed attenta miserationem habent, & stuporem. Neque etiam finis. *Per Mosam mox ascendunt, & Leodicum, Traiectum, Tungros, Coloniæ Agrippinam, Bonnam, cum adiacentibus castellis comburunt. Aquis in palatio equos stabulantur, & palatium incendunt: prætereà monasterium Stabulaus, Malmundarium, Jndam, Pruniam.* Hæc ita Sigebertus: Regino & alij addunt, *combustum Tulpiacum, Iuliacum, Nouesium, alia minora.* Et modicâ quiete sumptâ, anno sequenti Mosellâ flumine subuecti, *Treuerim incendunt, & Metim vsque perueniunt, ibique prælio vincunt, & Episcopum occidunt.* Bone Deus, quod flagellum, imò quam procellam iræ tuæ in Europam immisisti? neque alia exsequor: iuisse in Italiam, Siciliam, Græciam, & Byzantium ipsum:

CAP. IIII.

Louanij Normanni fuerunt, sederunt, & graui ibi prælio attriti, aut deleti.

AD rem meam & institutum apto. Illi igitur, anno post, *Franciam repetentes (ait Regino) * Sonum fluium intrant, ibiq; confederunt. Et post multas incursiones, à Carlomanno, rege Francorum, duodecim millia argenti probati pondo, pro tributo, exigunt: & sic in duodecim annos pacem promittentes, mare repetunt.* Ecce pactioem: etiã ne pacem? non fuit: & ô perfidiam! Pecuniâ illâ, aliisq; muneribus acceptis, sta-

*Hodie Sonoma: in scidis, Sonoma.

Anno DC-
CCLXXXV.

tim post annum, mortuo Carlomanno, redeunt: cauillati, *se cum rege Francorum, non etiam cum Francis fœdus pepigisse*. Atque ita, vt ad nostra iam veniamus, *à Sono exeunt* (ait Regino) *Et in regnum Lotharij rursus reuertentes, in loco, qui dicitur LOVEN, castra metati sunt: Et continuis infestationibus vtraque regna fatigant*. Quæ vtraque? Gallia, & Lotharingia: quæ iam auulsa erat, vt in loco dicemus. AVD. Satis hæc mihi mira: quippe piratas, & nauibus aduenisse eos facis: & tamen narrationes tuæ ad penetralia terrarum ducunt. Sanè Louanium nostrum satis longinquum à mari est: quid *Treveri, Atrebatas, Camaracum*, & quæ narraſti? LIPS. Et verè narraui: sed tetigi obiter & prædixi (parùm à te obseruatum) fluminibus se insinuasse, atque ita ad vltiora & interiora venisse. Præsumendum igitur, magnas minoresque naues habuisse: atque illis in statione alibi relictis, his minoribus ascendisse, & quæ etiam tuta ab eâ peste videbantur, vastasse. Sic Louanium nunc venisse: etsi Dilia noster grandiorum nauium non est tolerans, sed modicas tamen admittit. Ergo iam Louanij sunt, & hærent. placuit amœnissima planicies, & in ambitu agri fertiles: nec procul Scaldis & mare, ad quod in discrimine recurrant. Misit quidem in eos exercitum *Carolus Crassus* Imp. sed, præter dedecus, nihil retulit: atque ipsi animo auctiores, biennio post, *à Louanio exeunt* (iterùm Regino) *Sequanam ingrediuntur, Et Parisios obsidione cingunt*. Mittit & tunc Imp. *Henricum Ducem*, cum valido exercitu: sed illi astu militari, fossas leui stipulâ & terrâ integunt, & Henricum nescium præcipitant, turbant, cædunt. Denique post

post annuam ferè obfidionem, argento accepto, abeunt: pars in *Normanniam*, quam ad incolendum à rege accepit; pars aliò delapsi, & hostiliter *Burgundiam*, *Senones*, *Trecas* urbem incendunt, & *Viridunum* ac *Tullum* usque omnia populantur. Videtis per florentissimi regni membra, & ipsa, vt sic dicam, vitalia, grassari Barbaros? Pergunt etiam, & *Britanniam* atque *Aremoricos* petunt: sed repulsi, duodecim millia suorum amittunt. Ita *Lotharingiam* nostram iterùm repetunt, & circa *Mosam* fluuium, obuiis *Arnulphi* Imperatoris copiis, cum torrentem qui dicitur *Gulid* transfissent, substiterunt. Ingens ibi pugna, sed Barbaris pro meliore fuit: & cadit inter alios *Sundolchus* (quibusdam *Sundaroldus*). *Archiepiscopus* *Moguntinus*; cadit & *Arnulphus* Comes, limitis Præfectus; & ex aliis multa millia. A V D. Ne graue sit, quis ille *Gulid* torrens? & iuuet nosse à clade istâ memorabilem, nec longinquum nobis locum. LIPS. Haud liquidò dicam. suspicor esse in *Falckenburgensi* tractu, paullò infra *Traiectum* opidum: vbi *Vllrius* cernitur, & quâ *Mosâ* excipitur, pagus qui *Guel* nomen etiam nunc habet. Est & *Guelpen* in viciniâ riuus, & pagus: vestigia illius nomenclaturæ. Sanè *Regino* paullò post, *Guliz* locum etiã dixit. Sed iam adeste, & tot istis tristibus lætiora subnectamus. *Arnulphus* enim Imp. seriò iam excîtus, & de salute non de dignitate solum anxius, pace cum *Sclauis* *Morauis* que factâ, vires vtriusque regni (*Germaniæ* & *Galliæ*, cõtrahit, & ipse appropereat, suo ductu rem gesturus. Quod illi cernentes (*Reginonem* recito) super fluuium, qui *Thilia* dicitur, ligno & terra congerie, more solito se communiunt: &

Anno DC.
CCXCV.

cachinnis & exprobrationibus agmina laceſſunt, ingemiantes ut memorarentur Gulia, turpiſq; ibi fuga. Hæc & in Fuldenſibus Annalibus reperiō, ſed corrupta, his verbis: Normanni, deuaſtat à ex maximâ parte regni Hlotarici regione, prope fluuium* Clyla, loco qui dicitur *Louonnum, ſepibus (more eorū) munitione ceptâ, ſecuri conſederunt. Facile ea ad verum dirigere: nos ad pugnam & victoriam eamus. Imperator enim, propinquo discrimine, ſuos excitat: iniurias illorum, atque impia facta, commemorat. Nam cui ſexui, ordini, etati tot annos, in tot regionibus, peperciffe? non ſenibus, non pueris, non ſacrati ordinis viris feminisq;: quos viles ad prædam, ludibrio maſſaſſent. Immanes, inquit, belluas, non homines, niſi à facie, videtis. Nihil auaritiæ, nihil libidini, nihil ſauitiæ exceptum: nec imperium aut gloriam, prædam ſuam & alienum exitium quarunt tantum. Et hominum dico? tectorum & adium: templorum etiam, & contemptu religionis in Diuos ipſos ferrum ignemq; capiunt, & graſſantur. Exardeſcite. & dolorem veſtrum in vltionem, iram in virtutem conferre. Agite Dei hominumq; cauſam, & pulcherrimum titulum induite, Orbis terrarum deſenſores. En roborâ hinc Germania, & Gallia; quidquid virium aut ſpei eſt, in manibus veſtris poſuimus: has exſerite, viros oſtendite victores olim & nuper tot gentium, & noui imperij conditores. Pacem aut pacta cum hac latronum & ſacrilegorum colluue nemo cogitet: vincendum, aut moriendum eſt: & vincetis, ſi perſuaſi eritis mori. Iterum dico, VINCETIS, & in hoc omine ſigna canant. Dixerat Imperator apud alacrem iam inſinctumque exercitum:

& quia

*Vult Diliam dicere.
*Eſt Louannum.

& quia hostes flumine aut palude claudebantur, nec in equis facile eos aggredi; omnes clamant equos dimit- tendos, hostem in recessu ac latebris suis quærendum in- uadendumque: & faciunt. Nec illi segniùs pro salute arma expediunt, ordines instruunt, subsidiis firmant; tot præliis & victoriis docti, vel feroces. Concurritur, im- pellunt & impelluntur; cædes, gemitus, clamor miscen- tur; & ambigebat etiam Victoria, donec *Deo vires cæ- litus administrante, usque ad internecionem ferro hostes caduntur: ita ut ex INNUMERABILI multitudine, vix resi- duus esset, qui ad classem nuncium reportaret.* Hæc Re- gino, quem libenter aduoco, haud longè nimis ab eâ æta- te remotum. Sed & Fuldense Chronicum quædam sup- peditat, scribitque in fugâ plerosque flumine merfos, *ita ut cadaueribus interceptus alueus, siccus appareret.* Cæ- sos etiam duos eorum reges, *Sigefridum & Godefridum; regia signa XVI. ablata, & in Baioariam, testimonium victoriæ, transmissa.* Addit & illud mirum, à parte Christianorum *VNUM tantum hominem occisum, idq; compertum* affirmat. Quid Helmöldus cognomento Presbyter? *Centum millibus paganorum prostratis in bello, vix VNVS de Christianis cecidisse repertus est.* Quem Helmöldum ante annos circiter CCCC. in Germaniâ sci- tote scripsisse: & ex eo obseruate de *C. millibus* (alij XC V. numerant) occisis. Egregia victoria, & quæ furorem Barbaricum non repressit solùm, sed exstinxit.

Lib. I.
Chron.
cap. VI°

CAP. V.

Diei eius lætitia, & nunc etiam memoria. Initium interioris opidi, & postea portarum è lapide, ac murorum.

AVD. Certè egregia victoria: & ô felix Louanium, in cuius finibus ea parta! LIPS. Imò in oculis eius, & pænè dicam nostris, parta. Videtisne planiciem istam ad sinistram, Diliam versus, quæ montem *Kesseliuum* (quò nunc imus) interiacet, & *Arschotanam* portam? Prata sunt, & quædam etiam nunc palustria: ego nihil ambigo in eo ipso loco pugnam hanc pugnatam. Sanè porta ea ab antiquo dicta, *Duilach-poorte*: siue à palustribus (*Doy-laeghe* nos sic appellamus) siue à mortuis, *Doo-laeghe*: & quòd cæsi ibi sepulti. Victoriæ quidem eius illustris memoria hodieque agitur, sed non omnibus gnara aut obseruata. Nam dies ille festi publici, qui nunc instat, Kalendis Septembribus, quem Supplicatione annuâ, ludis, conuiujs, lætitiæque celebramus, originem istam habet: & monumentum est felicissimæ illius pugnæ. Hoc Annales dicti Fuldenses mihi asserunt, & diem hunc celebrem, auctore ipso Arnulpho, probant. *Eodem in loco, inquit (vbi pugnatum) die . . . Kal. Leitania rex celebrari præcepit: & ipse cum omni exercitu, laudes Deo canendo PROCESSIT, qui talem victoriam suis tribuit. Habetis Leitania & preces, habetis Processionem: quæ pius Princeps pro militari triumpho vsurpauit, & diem eundem posteris sacrauit. Quem diem? in Chronico deficit, & lacuna est: sed faciliè supplebitur, die*
Se-

Septembr. Kalendarum. Nam sic res fuit, & memoria nunc manet. Atque hæc igitur (vt in argumenti mei lineam redeam) prima Louanij mentio est : neque opidi tamen, sed loci. Obseruate Reginonis verba : *in loco, qui dicitur Louen:* & potuit ipsa planicies sic dici. Potuerunt & domus pauca, aut vicus esse : de opido sanè aut castro, nihil etiam lectum. Et vultis sententiam meam promam? Opinor ab hac victoriâ, & à Normannorum istic sessione, Louanio ortum, aut certè frequentiam datam. Nam manserunt, vt in opportuno loco, per annos circiter vndecim : si pugna ista fuit anno DCCCXCV. vt Sigebertus atque alij numerant; aut octo, si anno DCCCXCII. vt quidam. Quomodocumque; probabile, imò verum est, quòd sese tanto illo tempore munierint, ædes aut tabernacula struxerint, sibi receptaculum & suis prædis. Hoc disertim in Reginonis verbis erat, si attendistis : *Ligno & terra congerie munitos fuisse* : hoc in Fuldensi Chronico, *sepibus munitiorem cepisse*. Intelligent vallum fecisse, more inferioris æui; terrâ infrâ, supernè sudibus infixis firmatum. Atque ego hoc initium opidi fuisse arbitror; & confluisse ad felicem locum, & victoriâ recenti insignem, plures accolas aut aduenas, & castra illa in urbem vertisse. A V D. Visne ergo interius istud opidum (nam de exteriori aliud est) Normannica illa castra & munitiorem fuisse? L I P S. Hoc volo. quid ergo? inquires. etiâne Portæ, & muri isti sunt ab illis? Hoc nolo. imò de muris constat ex archiuis vrbicis (etsi pauca talia ibi notantur) constat, inquam, è lapide primum structos anno ∞. c. LVI. quod fuit *Godofredo Tertio* Duce nostro imperante. Diu herclè post Normannos;

*Vvolff-
poort.

mannos : & eousque è terrâ aut ligno mansisse . Quid Portæ ? palàm vetustioris operis sunt, & facilè sexcentefimum, aut vltra, annum (siquid mei iudicij est) æquant. Inspecite. & præsertim illam quæ* *Lupina* dicitur, domui meæ vicinam; illam *Sancto-Quintinianam*; illam *Mi-chælinam* : manifesta vestigia æui & antiquitatis præ se ferunt. quod idem in reliquis etiam (credo octo esse:) siquis examinat, & à fundamentis curiosè lustrat . Nam superiùs, nouella manus sæpè interuênit, & per partes, cùm labi cœperunt, sunt instauratæ. A v d. Sanè de *Lupinâ*, veterem addico : & sunt qui eam quoque trahant in argumentum *Lupi* illius conditoris. L I P S. Gerræ. Lupi duo insculpti, etsi nunc exolescentes, comparent, cum viro aliquo, siue Deo medio : & sunt qui Martem fuisse opinentur. Tempus exêdit, neque lapis firmissimus est contra eius cælique iniurias : & ideò haud liquidò discernamus. Ceterùm reliquæ, duæ præsertim quas prædixi, nihil antiquitate huic cedunt. Quid tu Rubeni ? nam dicturire aliquid videris. A v d. De lupis illis insculptis, causam requiro. L I P S. Apollo ego sum ? & vis diuinem ? Potuit fortuitum aliquid esse : & lupus aut lupi eo loci capti, siue interfecti. Potuit insigne esse Martialis gentis : potuit & ab arbitrio sculptoris ornamentum aut parergon apponi. Quid etiam ? Dei illius (siue Mars, siue Faunus potiùs capripes fuit, vt mihi videtur) comites atque asseclas liceat censere. Nam in istis trepido pede imus :

*Quale per incertam lunam, sub luce malignâ,
Est iter in siluis. ubi calum condidit umbrâ
Iupiter, & rebus nox abstulit atra colorem.*

Vnum

Vnum illud scio; primum opidum sine muris, sine lapideis portis fuisse: & has tamē ante illos structas: quid ita? quia maioris scilicet vsus, & penē necessarij sunt, ad claudendum, ad referendum. AVD. At satis mirum, tam serotinos muros circumiectos. LIPS. Non mirum. maiores nostri non sic curiosi, aut politi: neque Italiam cogita, aut Romanos. Adspice vicinum istud & vetus *Leodicum*: neque id quidem muros habuit, nisi à sexcentis paullò ampliùs annis. Sigebertus: *Anno DCCCCLXX. Rogerus ordinatur Episcopus Leodicensium. hic muro urbem circumcinxit, & adificiis honestavit.*

CAP. VI.

De arce siue Burgo, non videri per antiquam: nec nisi Comitum domicilium fuisse.

OPIDI igitur hæc origo: quæ *Burgi*, vt vocamus, siue Arcis? Nam ea extra vetus hoc Louanium est, in colle qui flumini imminet, ad Septemtrionem obuersa. *Julium Cæsarem* auctorem inscribunt, scio, & indignentur abnuenti: tamen ego, vt *Æneas*, has umbras sermonum gladio diuerberem, & leui ictu fugem. Cæsarem hîc fuisse, non equidem eo negatum: quis dicit castra aut præsidium habuisse? quis arcem condidisse? Ipsa structura scilicet! quæ ad eò Iuliani aut Romani operis non est, vt vix Barbarici vllius vetusti. Sunt in parte occiduâ muri, fateor, lapides aliqui exesi, attriti: sed ne imponant, & antiquitatem persuadeant, ex illo fragili genere, arenoso, cinericio aut subruffo, & quod in puluerem ex facili soluatur. Non sunt, inquam, ferendo æuo. Enim-

C

uerò

uerò si quis in Italiâ aut prouinciis antiqua opera vidit; primo adspectu istud despuet: rude, vile, informe, & vt iterùm dicam, Barbaricæ ac nouitiæ structuræ. Videtur tamen meminisse eius ante annos ferè quingentos Sigebertus: *Anno, inquit, ∞. C. XII. Henricus Imp. Godfridum Ducem cum exercitu in fines Bratuspantium mittit, ad obsidendum castrum Louanium: sed inefficax redijt.* Hoc scimus fuisse tempore *Lamberti* nostri, primi Comitis: sed cur de Arce magis, quàm opido accipiunt? Ego de isto. & scio sæpè *Castra* ab illius æui scriptoribus nominari ipsa opida (quia Castrorum militarium ritu, vallo & fossis clausa:) arces autem, *Castella*. Ita *Castrum Antuerpiam, Gandam, Valentianas*, atque alia lego. Arcem igitur istam, si quis meum sensum quærit, censeo à Comitibus nostris ante quadringentos aut circiter annos structam, sibi domicilium: vt solent illâ tempestate libenter in edito ædificare, & habitare. Argumentum, quòd *Henricum Primum* Comitem Annales tradunt, *in Arce interfectum*. Ergo in eâ agebat: atque etiam absens *Burggrauium* (sic vocabant: id est, *Arciscomitem*, siue Præfectum) habebat, qui vice suâ incoletet & curaret. Lego instauratum hoc ædificium, publico Senatus huius decreto & sumptu, anno ∞. C C C. LXXV: atque ea est, quam nunc videtis. O antiquitatem! rideamus. Quid autem antea fuerit, liquidò nescio: maius aut elegantius suspicari vix possum, etsi in æstimatione locus habitus, quia vetusta scilicet Comitum sedes. Itaque & liberos suos ferè hîc locabant, & alebant: etsi alibi iam, aucto imperio, domicilium suum haberent. Quod ad inferiora tempora obseruatum, *Carolus* noster

Quintus.

Quintus dicit: qui cum sororibus suis puer hîc est educatus. Lego & exteros Principes, si qui aduenirent, metationem accepisse, & velut per honorem in veteri Aulâ collocatos. Sic *Eduardus* ille, rex Angliæ, qui *Philippo* Galliæ bellum fecit, cùm in Belgicam venisset, societatem & auxilia rogaturus; cum vxore totam hiemem in Arce egit. Et verò prospectus circùm pulcherrimus est, aër etiam purus & salutaris. Puteus in eâ miræ profunditatis: egregium opus, & quod vnum ibi notes.

Anno ∞.
ccc. xxx.
viii.

C A P. V I I.

Opidi exterioris initium, mœnium operositas & magnitudo.

QVID iam? de Exteriore etiam opido requiritis? neque illud antiquum esse, sed æuo pòst, alteri circumiectum, oculi statim affirmant. Scilicet vetus illud Louanium florere cœpit opibus virisque, & auctâ deinde per lanificium maximè multitudine, opus fuit pomœrium producere, & vastum hunc ambitum includere, quem videtis. Quando id factum? Archiua produnt, cœptos muros eos strui anno ∞. CCC. LVII. & biennio statim perfectos. Id fuit *VVenceslao* & *Joannâ* Principibus, quorum imperio & floruisse & defloruisse hanc urbem, verè dicam. Quid tibi est Santene? quid corrugas, & aspernaris? A V D. Non equidem reiicio temerè, sed diffido & subsisto. Tantùmne opus *biennio*? nam ego oculis pedibusque peragraui, & cogitatione mensus sum: magnum, diffusum, elegans, validum, multiplex: nec mihi videatur vel decennio vnum opidum confecisse.

cisse. Opidum? prouincia si concurrat & conferat, multum sit vel sic absolutum in eo spatio esse. LIPS. Atqui fuit, ne ambige, nec publicis scriptis fidem detrahe, quæ clarè adfirmant. Et quid potuit illo æuo testatius esse? At tu nostram inertiam aut impotentiam consideras fortasse: qui validi sumus tantùm in vitia & luxum. Maiores nostri priuatim haud diuites, publicè erant: & in patriæ vsum aut ornamentum liberaliter sua impendebant. Sed caput rei, se quoque impendebant. id est, ipsi ciues atque incolæ, credo & accolæ, manus accommodabant: & gratuito labore magna pars hæc operum surrexit. Ipsi qui mercedem capiebant, exiguam, vt tunc res erat, & annonæ laxitas. atque ita hîc & alibi templorum moles, ædificia publica struxerunt, quæ miremur magis, quàm imitemur. Sed totū igitur hoc opus biennio. quale? videte mihi fossas istas primùm latas, profundas; atq; eas sæpè per viuum silicem, aut scruposam terram percussas. Videte muros lateritio pulchro opere, & sectis deinde lapidibus albis, latis magnisque, interstinctos aut intectos. eosdem validis fundamentis ab imâ fossâ eductos: sic vt operis tertia pars vix veniat in adspæctum. Videte turres densas & altas, quæ distinguunt: atque infra eas fornices & cryptas, robusto opere, ad condita, aut vsus militares. Videte & portas, & pontes alibi, magnifica omnia, & è candenti secto lapide: denique opus ipsum totâ facie æquabile & vniforme, quod nec Inuidia carpat. Iam ambitus, quantus est? non de opinione, sed mensione dicam: quæ instituta anno ∞. cccc. xxvii. procerum certamine fuit. Erant hîc Aulici complures cum ipso Duce, per occasionem institutæ nuper
Aca-

Academix : & fortè sermo de vrbis huius magnitudine, & ecquid aliæ finitimæ æquarent, aut superarent? Sermo primum, mox sponsio : atque ea inter quattuor Dynastas, *Schonuoorstium, Vesemalium, Diesthemiensem, Bergizomiensem*. Incaluerant, & miserunt gnaros talium, & metiri iusserunt : compertumque est, *Louanium superare Gandauum tribus virgis, Leodicum octo, Lutetiam decem, Coloniam octodecim*. Hæc fideliter ex Archiuis : videtis, quid inter finitima opida intersit, quæ magnitudine se iactant : videtis etiam, palmam Louanio esse datam. A V D. Videmus, & fauemus : sed *Virgas* hîc quid appellas? L I P S. Perticas, quæ alibi *sedecim pedum & semis* sunt; hîc ferè *octodecim*, aut & *viginti*. Neque tamen adhuc iustam magnitudinem Louanij habetis : sed ea vel ex ambulatione prompta est, & interiore mœnium ambitu (plus in exteriori) *sesquimilliare* nostrum circiter continere sæpè sumus experti. A V D. Et ego tecum. sed Roma illa quanto maior? L I P S. Et aliæ vrbium veteres : sed has omitte, nostra pro æuo mirare.

CAP. VIII.

Nomen Louanij paullo vetustius, itemq; Comitum, qui huic loco fuerunt. Aliquid de Lotharingiâ præmissum.

ET opidum habetis. cui, vt nunc est, etsi principium à Normannis dedi; tamen antea aliquid hîc fuisse non abnuam, conuentum, siue pagum, siue ditionem ipsam hoc nomine insignem. Nam *Comites Louanenses* iam antiquitus reperio : vt in Flandriæ Annalibus, vi-

uente Pipino, Burchardum Liderici primi Forestarij filium, Comitem Louaniensem fuisse: eiq̄, successisse filium Estoredum, quem Vandali & Hunni Louanio pepulerunt. Hæceuenisse aiunt annis DC. XLVII. & DCCXXXVII. sed me non nihil ambigente, nec vndique huic narratiunculæ assentiente. Qui enim, vel vnde, in hoc tractu sub id tempus Vandali, siue Hunni? non inuenio. Itaque magis fortassè certa memoria in vitâ *Dini Huberti*, cui vxorem *Floruinam* tribuunt, & focerum *Floribertum*, Comitem Louaniensem. quod fuerit circa annum DC. LXX. diu ante tempora Normannorum. A v d. Ergone Comites suos Louanium etiam habuit, titulum dignitatis? LIPS. Quòd postea habuerit, liquidum: & iam tunc etiam, si vera dictis fides. Sed nostri Annales tam altè non repetunt, incuriâ an inscitiâ, non dicam. Primum faciunt *Lambertum*, circa annum DCCCC. LXX. & ex eo seriem deinde continuam & stirpem texunt. A v d. Solent initia talium obscura sæpè esse: sed placetne inquirere, & facem nobis allucere? LIPS. Si habeam vnde accendam, velim: sed tenebræ meræ sunt circa id eui, & intrantibus labyrinthi. Qui etiam scriptores, ad dirigendum aut firmandum? pauci, & sparsim aliquid aut obiter tangunt. Sed colligam, disponam, nec tam: & ordine & fide, vt possum, dicâ. Ab alto res petenda est. *Carolus Magnus*, qui rebus & virtutibus hoc cognomen meruit, imperium nouum in Occidente instituit: quo Italiam, Galliam, Germaniam est complexus. Tenuit vel auxit, quamdiu vixit: non sic posteri, & primùm *Ludovicus Pius* filius (præter hoc cognomen haud multa in eo pulchra) remissior fuit, & ab hostibus, ciuibus, liberis,

ris, clades aut ignominias accepit. Vt cumque tamen, imperium iunctum habuit: voluitque filius eius *Lotharius* natu maximus; sed alij duo, *Ludovicus & Carolus*, restiterunt, & ad diuisionem verbis, mox armis, vocarunt. Pugnata acris pugna in pago *Alcedronensi* (alij, Annò DE.
CC. XLII. *Antisiodorensi*) ad villam *Fontanatam*: ita inquam acris, vt nulla atas meminerit (verba veterum Annalium) *tantam stragem in gente Francorum esse factam*. Pleraque nobilitas, & vetus miles, periit: ipsum Imperium in diuisionem venit, quia fratres duo videbantur vicisse. Diuisio, vt *Italia*, *Prouincia*, *Burgundia citerior*, *Lotharij* esset; tum magna illa *Belgica*, ab ipsâ *Burgundiâ* ordiendo, & quidquid terrarum intra *Mosam & Rhenum* supernè, infernè inter illum & *Scaldim* esset. Vastum spatium: & quia hæc pars à reliquâ *Galliâ* iam diuidebatur, quæ regem suum seorsim habebat cum *Franciæ* titulo; placuit nouum huic nomen imponere, & à *Lothario*, *Lothariam*, vel nostro verbo *Lotharijckiam* (quasi *regnum Lotharij* dicas) appellare. Posterij aut exteri deprauarunt, & molliùs *Lotharingiam* dixerunt. Hæc pars, quia plurimum *Galliæ Belgicæ* tenuit (non enim omnia, & vltra *Scaldim* ad *Sequanam* vsque defunt omnia, itemque suprâ ad *Matronam*) sed quia plurimum; confundunt scriptores. vt *Otho Frisingensis*: *Lothario obuênit Gallia Belgica, quæ ex eius nomine Lotharingia est dicta*. Non verè aut exactè, vt dixi.

CAP. IX.

Reges & mox Duces Lotharingia, itemq; Archiduces: Comites nostri in hac parte, & stirpe.

Anno DC.
GC. LV.

HÆC ita diuifa : sed & iterum mox diuifa, & vires magis magisque, præsertim in Lotharij parte fractæ. Nam ille iam senior, tædio rerum aut pietate, Deo se consecrat, & spreto imperio in Pruniense monasterium concedit. Partitus tamen illud inter liberos prius, his finibus. vt *Ludouicus* Italiam haberet; *Lotharius* cognominis, hanc nostram; *Carolus*, Prouinciam Burgundiamque. Ita, quæ pulcherrimè antea hærebant, diuulsa. nam consideratione dignum, in primi Lotharij parte, licuisse ab Oceano ad mare Mediterraneum venire, itemque ab vltimâ Italiâ ad Belgarum extremos, non alio Dynastâ, qui interpellaret. At nunc abiuncta: iterumque magis, mortuo Lothario iuniore, qui cum legitimos liberos non haberet, *Ludouicus* & *Carolus*, vterque Lotharingiam ad se trahere, & armis super eâ certare. Mox pace factâ, partiuerè: quomodo, nescio, & valdè ex vsu fuisset prodi. Sed credo equidem inferiora hæc nostra ad Franciam transisse; superiora Germaniæ adnexa, magis illi opportuna. Atque ita fortasse iam tunc *Superior* & *Inferior* Lotharingia factæ: etsi postea sub vnum etiam dominum redactæ. Enimuerò confusio hîc rerum, & scriptorum: & addo, nimbi ac tempestas temporum. cum Normanni (vt prædixi) has partes passim inuaderent, & Galliæ reges, per ignauiam aut imbelliam, tuendis suis non essent. Itaque factum, vt Germani
totam

totam eam sui iuris facerent : quod cœpit *Arnulphus* Imp. ille victor Normannorum : nec iniuriâ, nam ipse è faucibus eorum eripuerat, & iure quodam manuum habebat. Tenuit & *Henricus* Imperator. sed ita vt *Duces* ei non Reges darent, & in *Comitatibus* etiam diuisam, beneficij sui facerent hanc ditionem. Ita mox *Otho* Imperator, *Henrici* filius, *Brunonem* fratrem suum, Archiepiscopum Coloniensem, donasse Ducatu Lotharingie legitur : quem tamen ille titulum mutauit, & *Archiducem* nouo nomine se scripsit. Obseruate iuuenes. non antè ea vox aut dignitas : nec in Lotharingiâ quidem post illum hæsit. A V D. Sed quâ causâ aut exemplo excogitauit? LIPS. Opinor solo *Archi-episcopi* nomine motum : & visum ei decorum, illud *Archi* etiam in *Ducem* transferre. Exemplum quidem (quod sciam) antè non fuit : & illi *Austria*, diu post vsurparunt, mirum ni isto præeunte. Etsi fortassè alia etiam causâ, aut ius : nam & insignia Lotharingiæ iidem Austriaci gerunt. Sed ad rem nostram, hoc *Brunonis* tempore, duò fratres fuère, *Reginerius Longicollus* cognomine, & *Lambertus* : ille *Montensium* (id est, *Hainauia*) iste *Louaniensium* Comes. Hi duo è regum Franciæ prosapiâ, ius sibi in Lotharingiam esse dicebant, & armis vindicabant. *Bruno* dolo grassandum ratus, ne longo aut difficili bello implicaretur, specie pacis vtrumque *Valentianas* euocat, & *Reginerium* in vincla coniicit : *Lamberto* quid factum, non produnt. *Reginerius* igitur ibi fato aut fraude obiit : sed duos filios reliquit, *Reginerium*, & *Lambertum* : qui concorditer inter se partiti, ille *Montensium*, hic *Louaniensium* Comitatum vt haberent. Frustrâ. *Bruno* turbauit,

Anno DC-
CC. XCVI.
& seqq.Anno DC-
CCC. LVI.Anno DC-
CCC. LIX.

bauit, & *Reginerium* vi pepulit: nec alter ausus exspectare, vterque patriam Franciâ, & dynastiam ex filio mutarunt. Inde iræ, minæ, & apparatus: & Franci fauebant: sed hæc tantùm. Interea *Otho* Imp. obiit, itemq; *Bruno*: & in successore *Othone Secundo* non eadem vis vel auctoritas erat. Itaque liberè tunc duo fratres prorupere, & suis ac Francorum copiis, *Garnerium* & *Reinoldum*, paterni patrimonij occupatores, acie vincunt. Id factum anno DCCCC. LXXII. Vincunt, inquam; acie: nec tamen loca omnia occupant: & ad obsidia conuersi, castellum *Buxidis* (*Bossutium* hodiernum esse censent: quò ducit magis vetus scriptio, *Buxûdis*.) hoc, dico castellum muniunt, & refugium sibi, ac prædis receptaculum, habent. Quas cum effusè agerent, aliiq; Imperatorem, vt læsum, in partes vocarent: venit *Otho*, & castellum obsidet, expugnat, euertit. Fratres tamen elapsi. Imperator Montensem Comitatum in duos diuidit, *Godfridum* & *Arnulphum*, illum *Arduenna*, hunc *Flandria* Comitem, opibus potentes, eoq; dilectos qui controuersam ditionem tuerentur. Neque nostros tamen animus, etsi melior fortuna, deserit: colligunt iterùm copias, & montem *Castrilocum* obsident. dicti duo Comites suppetias veniunt, pugna committitur, ambigua victoriâ: nisi quòd obsidio tamen soluta, & nostri in Franciam relapsi. Illuc nouum regni fatum, res eorum & fata correxit. Erat *Hugo Capetus*, Parisiorum tunc Comes: sed potens opibus, & gratiâ, & addo astu & ingenio: quæ regnum ei mox pepererunt. Huius filiam *Hauidam* *Reginerius* vxorem capit; noster *Lambertus Gerbergam*, *Caroli* filiam, qui frater *Lotharij* regis tunc Franco-

Anno
DCCCC.
LXXIII.

Anno D-
CCCC.
LXXVI.

Francorum erat. Ita fulti opibus, & aduersariis iam ter-
ritis, faciente etiam palàm & fauente Rege, vterque Co-
mitatum suum recipit: & receptum, firmiter ipsi & po-
steri tenuerunt.

NOTA.

Hic & alibi *Hainauiam* appellauit, quæ vulgò *Hannonia* est, &
incolæ *Hannones*: sed vulgò, neque voces eas, aut analogiam, aut
pauillò vetustiorē auctoritatem habere, opinor. Appello ad
scidas. Vera sanè vox, *Hainau*: quasi dicas, *Hainæ regionem*,
qui fluuius eam interluit. Illa, inquam, vocula nobis hoc notat:
atque ita *Bat-au*, *Mor-au*, *Rijn-au*, & plura formauimus: *Bati-*
regionem (vel *commodi bonique*. nam & id prior vox notat) *Palu-*
strem regionem, *Rheni regionem*. Ab his exemplis *Hainauia* Latinè:
etsi reperio etiam *Hainegoiam*, vel *Henegoiam*: nimirum à litteræ
G. infitione, quæ interponi inter duas vocales *ε* & *ο* solet. Ita
cùm *Haine-au* vellemus, *Hainegau* fecimus, & crassiusculè, *gou*, vel
goi; vt *Auster*, *Oister*, & quæ talia facilè notes. Sic & *Rjngauiam*,
pro *Rijnauia* leges.

CAP. X.

*Comites hinc perpetui: & de Carolo Duce dictum, à
quo nostra magnitudo.*

ET iam certus primusq; (vt apparet) perpetuus Comes
Louaniensium, *Lambertus* iste est: & Annales ab eo
numerant, neque vltra tendunt. Nam quæ dixi de *Flori-*
berto, aut talibus; alia ratio est, & more prisco, post *Con-*
stantinum, Comites, id est Iudices prouinciis siue opidis
dabantur, quos Germanica lingua *Graniōnes* appellat.
Quidam à canicie vocem petunt, quia Seniores in hoc
munere; alij à fossis, quia ad limites; ego malim Græ-

ciffante voce, quasi *Graphiones* dictos, & quia rara tunc inter barbaros, peritia scribendi, & Iudiciis usurpata. Vt cumque ea res sit, *Comites* mox facti perpetui, & in Principatum ac Dynastiam vox iuit. Sed de *Lamberto* priusquam alia exsequar, de *Carolo* eius focero præmittam: quia illinc, & ab hoc capite, magnitudo præcipua Belgicæ est, quam miramur. *Carolus* igitur, è stirpe *Caroli* illius *Magni*, filius *Ludovici Quarti* Francorum regis fuit, frater autem *Lotharij*, qui tunc maior natu regnabat. Hic *Lotharius* bellum cum *Othone* Imp. habuit: sed pace factâ, frater eius *Carolus* Ducatum Lotharingiæ, velut pignus illius, aut donum, accepit. Neque tamen totum accepit: multum Imperator deminuit, & aut Imperio, aut aliis adsignauit. Imperio, *Aquasgrani*, *Novesium*, *Antuerpiam* nostram cum *Marchiâ Riensi*, Comitatum (vt ego opinor) *Brabantia*: alijs, *Leodicensi* & *Coloniensi* Episcopis multum adiacentium terrarum; aut opidorum, quæ etiam nunc latâ satis iurisdictione tenent. Scilicet de alieno, facile & in procliui erat, largum esse: & circumcidere etiam Lotharingiæ vires, inter consilia habebatur. Tamen *Carolus* cetera tenuit, & quindecim ferè annos possedit. Interea *Lotharius* rex nullis liberis, aut non diuturnis, obiit: & iste regnum iure & more vindicabat. Sed vis aut fraus plus potuit: & *Hugo Capetus*, de quo dixi, cum iam diu ambitioni suæ viam præstruxisset, non solum regnum obtinuit, sed istum in vincula dedit, obiitque in iis *Aureliani* sexto circiter post anno. O res humanas, & infida sceptrorum! Spectarunt alij, alij adiuuerunt: & quamquam huic propria soboles esset *Otho*, qui

qui Ducem Lotharingiæ agebat; tamen adspirandi ad regnum, aut conandi, vel animus vel vires defuerunt, obiitque in suo Ducatu, cum annos XIII. circiter tenuisset. Hic est, quem *Epternaci* in Leucorum ditione sepultum ^{Anno ∞.} credunt: vbi hodieque tumulus, in Benedictinorum cœnobio, cum inscriptione:

Otho Comes, tibi sit requies per sæcula perpes.

Defuncto, Lotharingiæ Ducatus datus ab Imperatore *Henrico* Comiti Arduennati *Godefrido*: etsi *Carolus* filiam *Gerbergam*, vt dixi, collocasset *Lamberto* Comiti ^{Anno ∞.} nostro, anno ∞. II. vt ab *Edmundo Dintero* annotatum reperio: quæ iure sanguinis eum vindicabat. Sed in alia hoc non valuit: dumtaxat *Comitatus Brachbantensis, & Bruxellensis*, cum iis quæ adhærebant, apud *Carolinam* hanc stirpem manserunt, & Comitatum *Louaniensem* insigni accessione auxerunt. Idem alij tradunt de *Niuigellensi*: quem *Niuellensem* hodiernus sermo dicit. Sanè de *Bruxellensi*, certum est. vbi crebrò egit *Carolus*, & iam tunc iste locus *Genium* habuit, vt sic dicam, ad Principes alliciendos, & suauis ac splendido domicilio retinendos. Scribit *Dinterus*, *Carolum hîc principale dominium tenuisse, inter duo brachia Zennæ fluminis, prope Ecclesiam S. Gaugerici*. Locus etiam nunc notus, & vetus ibi (notent curiosi) in parua insulâ *Aula* fuit. Idem *Diuiam* opidi tutelarem *Gudilam*, à *Morzel-lâ* in urbem transtulit, & in æde *S. Gaugerici* collocauit, donatam ipsam & sacrorum ministros, fundis & vectigalibus, quæ etiamnum tenent. At non locum; & mox translata in superam partem fuit, vbi templum nunc superbum visitur, eius nomini sacratum.

CAP. XI.

*Lambertus Comes, aliq̄ ex ordine, ad Godefridum
primum Ducem.*

Anno ∞.
XII.

LAMBERTVS igitur iam Comes, & viribus finibus-
que auctior: sed & plura appetebat. Nam spes de
Lotharingiâ non deserebat; & omnia occupandæ moue-
bat & turbabat: ideoq̄; *Godefridus* nouellus Dux, suis &
Imperij viribus, in fines nostros venit, summam, vt pu-
tabat, manum bello impositurus. Itaque Louanium ip-
sum obsedit, & Lambertum inibi clausit. Qui sunt au-
xilio? Deus, & ciues. atque isti mirâ virtute & constan-
tiâ, post varios conatus aut adsultus, hostem irritum ir-
risumque dimiserunt. Ita finis belli, non spei. quam ta-
men interpellauit Leodicensis Episcopus *Baldericus*,
qui statim anno sequente bellum intulit, & iuxta *Hun-*
gardas castra est metatus. Noster aduenit, manum con-
seruit, & cum cæde aliquâ (trecenti obiisse dicuntur) An-
tistitem fugauit. Ille, quod bello non potuit, à religione
voluit impetratum: & sacrorum communionem arciuit,
donec Comes *Horrentium* villam, velut luendæ culpæ,
ipsi posterisque adsignauit. Iterumque cum *Godefrido*
occupatore Lotharingiæ bellum. qui Hainouiam inua-
serat, quam *Reginerius*, ex fratre nepos huius nostri, te-
nebat: ideoque statim suppetias venit, & infelix præ-
lium iniit, in quo vitam amisit. Id pugnatum circa *Flo-*
rennas: scribitque *Sigebertus*, *Phylacterium* à collo pen-
dulum habuisse Lambertum, in quo Diuorum reliquia:
atque id in medio ardore prælij excussum vel amissum.
diui-

Anno ∞.
XIII.

diuinitus, & vitam ei mox ereptam. Obijt pridie Idus Septembres, vir à puero variè exercitus, & animi magnus, medius fortunæ. Sepultus est *Niugellis*, vbi & vxor eius *Gerberga*. Filium reliquit

HENRICVM. quem didici cum matre *Gerbergâ* res aliquamdiu administrasse: sed in pace. Memorabile quidem nihil inuenio, præter in vsus sacrorum donationes quasdam, vt pietas illa maiorum fuit. Præfuit ita *viginti quattuor* circiter annos, noster, vt sic dicam, *Numa*. Mors tamen tragica: & à captiuo quodam suo, viro nobili, *Hermanno* domi insidiosè interfectus est, siue vt alij exprimunt, in Arce. Factum anno ∞. XXXVIII.

OTHO successit, *Henrici* filius, breuis æui puer: neque annum ipsum in Principatu exegit.

Ergo patrius eius **LAMBERTVS**, *Baldericus* cognomento, eum excepit, filius illius *Primi*. Aliqui confundunt, malè. Hic est qui *Decimas agri Louaniensis, Collegio Canonorum Diui Petri adsignauit*, octauo imperij sui anno. Idem *Diux Gudila* corpus, quod *Bruxellæ* asseruatur, è *Gaugerici* æde sublatum, in *Sⁿⁱ Michaëlis* (ita tunc dicebatur) reposuit: & ipsum illud templum auxit, vel ornauit, Canonicos instituit, & ampliter satis donauit. Factum anno ∞. XLVII. vt monimenta in eo ipso templo nunc docent: adiuuante & fauente in talibus optimâ coniuge *Odâ*, quæ filia fuit *Gozelonis Lotharingiæ Ducis*. Sed neque *Martis* expers hic Princeps fuit. Nam cum *Flandria* bello arderet, quod *Henricus Tertius* Imp. inferebat *Balduino* Comiti, noster
arma

arma cum vicino iunxit : sed arma parùm fausta . Flander variè petitur, vincitur, terrâ & mari : cùm Hollandi & Zelandi in partes Cæsarianas ducti aut tracti essent . Itaque *Clausulis captis* (ait Sigebertus : & puto *Slusas* hodiernas esse) multam cædem Imperator fecit : ipsum *Lambertum*, cùm Tornacum obsessum pergeret, obuium sibi; aut in ipsâ obsidione (vt alij) interfecit . Obiit autem (memoria Louanienses notant.) XIII. Kal. Iulij, anno ∞. LIII. Iacet Niuegellis . Et cur ibi primi ferè nostri Comites ? qui obseruo *Defensores* & *Aduocatos* eius cœnobij fuisse .

Successit HENRICVS *Secundus*, eius filius : cui vxor *Adela*, filia Landtgrauij Thuringiæ . Neque aliud de eo lego, quàm cum Hollandis variè pugnasse : & obiisse anno ∞. LXVIII. Hunc *Ducem Carinhiæ* (addunt aliqui, & *Austriæ*) ab *Henrico Quarto* factum, sunt qui tradunt : & inter eos *VVolfgangus Lazius*, vir multæ industriæ, & lectionis : iudicium & fidem est vbi requiras . Sed tradunt : & hinc euenisse, vt insignia vtriusque Principatus (Louaniensis, & Austriaci) eadem sint & concordent . Dubito, & Annales nostri nihil produnt .

Huic HENRICVS *Tertius* sufficitur, filius natu maximus : cui vxor *Gertrudis*, filia *Roberti* Comitis Flandriæ . Annos *viginti octo* rexit, pacatè, id est beatè : nec belli aut tumultus sub eo sermo . Mortem in ludicro hastarum certamine quæsiuit, à *Gosvino* viro nobili : quem dum temerè prouocat, & inuitum secum concurrere adigit, vno ictu confossus, obiit . Is fuit annus ∞. XCVI. Et huius monumenta pietatis exstant, donationes cœnobijs

biis factæ, in primis *Affliginiensi*. Sepultus est Niuigel-
lis: liberos non reliquit. Itaque

Venit in locum frater *GODEFRIDVS*, duplici cog-
nomine, *Barbatus*, & *Magnus*. Illud habuit à voce,
quâ se obligauit *barbam non ponere, donec Lotharingia,*
Ducatus diu debiti, compos esset. Alterum ab isto ipso
manauit, quòd eâ adiectione verè iam magnus esset; tum
& animo ac virtute merebatur. Auctores habeo, qui tra-
dant, quo tempore frater *Henricus* obiit, in *Syriâ*, nobi-
li illâ *Godefridi* expeditione, captiuum fuisse: eoq; com-
muni patriæ decreto, matrem *Adelam* rebus præfectam,
donec de filio certiora adferrentur. Ad quem liberan-
dum reducendumque *Oliuerius Leefdalus* vir nobilis,
Bruxellâ missus, feliciter rem confecit, & optantibus suis
Principem restituit. Statim redux *Sophiam*, filiam *Hen-
rici Quarti* Imp. vxorem cepit: atque ea ad Ducatum
Lotharingiæ gradum struxit. Nam cum *Henricus*
Quintus patri bellum faceret, & à partibus huius *Henri-
cus* *Limburgensis*, Dux tunc *Lotharingiæ*, staret; patre
mortuo, cepit eum, & Ducatu spoliauit, transtulitque
in hunc affinem suum *Godefridum*. Id factum anno ∞.
c. vi. Ab hoc tempore potens iam iste, & contra *Hen-
ricum* (custodiâ elapsus) fortiter sua defendit: itémque
cum *Bertoutijs*, qui *Mechliniæ*, *Grimbergæ*, aliisque lo-
cis latè imperabant, acre bellum, etsi parùm felix, habuit.
Cum *Leodicensibus* autem, vario euentu. Nec in bellis
Cæsarem facimus: in virtutibus, pietate, iustitiâ, beni-
gnitate, *Annales* nostri palmam super omnes donant.
Cœnobia & *religiosos* cœtus instituit, vel auxit. Auxit

Affliginium, S. Trudonem, Bigardense monasterium supra Bruxellam, in ipsâ Bruxellâ Præposituram Capellæ, alia: instituit Parcense hoc nobile, item Fliederbecense, vtrumque nobis in propinquo. Obiit anno ∞. C. XL. cùm annos XLIII. imperasset. Sepultus est Affliginij. Ab illo series Ducum Lotharingiæ & Brabantia, mox & Burgundiæ atque Austria, qui in præsentem hanc magnitudinem creuerunt. quos nunc sepono: neque ad rem Louaniensem propriè spectant. Septem dedi Comites: atque ecce breuiter, & in vno aspectu, stirpem &

STEM-

S T E M M A.

MANASSES, Comes
Hainauia.

LYDOVICVS IIII. rex
Franciae.

REGINERIVS LAMBERTVS Lo-
ibidem Co- uania Comes, si-
mes. ne liberis.

LOTHARIVS CAROLVS, Dux Lo-
item rex. tharingia: vxor filia
Comitis Trecentis.

REGINE-
RIVS,
ibidem
Comes.

LAMBER-
TVS, loco
patru
ibidem.

GERBER-
GA U-
xor Lam-
berti.

OTHODux
Lotharin-
gia, sine li-
beris.

ERMINGAR-
DIS, nupta Al-
berto, Comiti
Namurensi.

MACHTHILDIS, nupta Comiti Eu-
stathio Bononiensi, & Bullionensi. qui
filium Eustathium habuit, & ex eo
nepotes reges Hierosolymorum.

HENRICVS,
nescitur u-
xor. obiit a-
tatis.

LAMBERTVS
Baldericus,
vxor Oda.

HENRICVS Secundus, vxor Adela.

HENRICVS
Tertius, vxor
Gertrudis. A-
tatis.

GODEFRIDVS Bar-
batus, idem Ma-
gnus. Vxor Sophia.
primus Dux Loth.

REGINERIVS,
qui in Hasba-
nia casus. A-
tatis.

HENRICVS,
vivo patre
Monachus
Affliginij.

GODEFRIDVS
Secundus, suc-
cessor.

ADELANUS-
pta regi An-
glia.
Addunt aliqui & Machthildim.

IDA nupta
Comiti Cli-
uensi.

Genus ex his videre est, & sanguinem vtrunque *Regium*:
illum è vetustis *Merouëis*, hunc *Carolinis*. Adfinitates deinde,
& sanguis mixtus cum omnibus, ferè dicam, *Europæ Impera-*
toribus, Regibus, Dynastis.

CAP. XII.

*De Marchionatu Riensi, quis ille, & quando
accesserit.*

ORDINE isti Comites: & augmenta paullatim habetis, denique Lotharingiam, tot annis debitam, expectatam, tandem impetratam. Quid etiam? *Brabantiam*, & *Marchiam Riemsem* addere debemus: sed utram prius? difficile est dicere, & vno ferè tempore inuenio (de Comitibus nostris loquor) titulos vsurpatos. In manuscripto Chronico legi:

*Henricus genuit Henricum Louaniensem,
Quilibet istorum Romani Marchio regni.*

Hæc spectant ad *Henricum Secundum*, & *Henricum Tertium*, Comites (Catalogum in mente habete:) qui præcesserunt *Godefridum Magnum*, Lotharingiæ primum Ducem. Itaque titulus ille anterior isto Lotharingiæ: sicut & Brabantia, quem *Henricus Tertius* in Diplomate sumit, anni ∞. LXXXVI. Donatione Affligiensi: *Henricus*, diuinâ propitiante *Clementiâ*, *Brabantensis patriæ Comes & Aduocatus*. Postea de isto, nunc de *Marchiâ*. *Marchiam* vocamus, limitem Lotharingiæ ad Scaldim fluuium: quem *Pagum Riemsem* olim dixerunt: qui continebat *Antuerpiam* hanc nobilem, *Liram*, *Bredam*, *Herendatum*, *Bergam*, & *Campaniæ* multos pagos. Lazius *Marchiam limitis Anglicani* appellatam vult: & *Vtilonem* Marchionem agnoscit, iam olim anno 10. XI. Adduntur alij: & denique ipsi Duces Lotharingiæ ab Imperatore impetrarunt, inter quos
Carolus

Carolus Lamberti focer, & *Otho* filius, de quibus prædixi. Neque tamen *Lambertus* ipse Comes obtinuit, vt apparet: legiturque *Godefridus Gibber*, Dux Lotharingiæ, Antuerpiæ interfectus, tamquam ibi Dynasta & Marchio; itemque *Godefridus* filius Eustathij, *Marchio Antuerpiæ* scribitur, & militem ibi collegisse, cum ad sacram & inclutam illam expeditionem iret. Ideò dubitatio subit de *Henrico Tertio* (etsi Epigrammatium supra dixit:) cum *Godefridus* ille *Gibber*, anno ∞. LXXVI. interfectus scribatur: qui tamen Lamberto Schafnaburgensi *Gozilo* dicitur, re & tempore iisdem. *Gozilo*, inquit, *Dux Lotharingorum cum esset in confinio Lotharingiæ & Flandriæ, in ciuitate quæ dicitur Antuerpha, occisus est.* At alij *Godefridum* hunc fratrem faciunt *Gozelonis*, quibus magis accedo. Sed quomodocumque, non potuit *Henricus Tertius* Marchio esse, aut non diu esse: præsertim cum *Godefridus* ille alter eodem titulo ornetur, sub annum ∞. xcvi. Nisi existimat aliquis (nec de nihilo) Lamberti posteros vsurpare voluisse, tamquam deberetur; etsi in possessione alij essent. At illud iam constat, *Godefridum Magnum*, vnà cum Lotharingiæ & hunc sumpsisse, atque ad eò rem tenuisse. Diplomata eius: *Godefridus Dei miseratione, Dux & Marchio Lotharingiæ, Comes Louanij*: anno ∞. c. xxxviii. In alio, Cœnobij Parcensis donatione: *Ego Godefridus Dux, qui & Marchio*: & posteri deinceps vsurparunt. Magna accessio fuit: notandumque à Brabantia & Lotharingia (*etsi nunc in illâ censetur) Marchiam diuisam fuisse. De Lotharingia, disertè Schafnaburgensis: *in confinio Lotharingiæ & Flandriæ fuisse.*

Non quin olim in Lotharingiâ non fuerit: sed nimirum Imperatores Germanici auellerunt, & sibi aut suis, quibus gratificari vellent, eam seruarunt. Mos etiam vetus habebat, ad limites imperij aut flumina, *Marchias* istas habere, & in iis præsidia contra hostes.

CAP. XIII.

Idem in Brabantia quaesitum: qualis, & ubi ea?

SEQUITUR de Brabantia accessione, à me positum & Shuc dilatum. Video quidem *Henricum Tertium* usurpasse, verbis quæ dedi: iterumque in manumissione puellæ cuiusdam, quam manuscriptam vidi, *Ego Henricus Comes & Aduocatus Brabantinensis patriæ*: sed *Comitem* se, non *Ducem* scribit. Et verò idem titulus in Sigefrido, actis anni DCCCC. XCVII. *Ansfridus, cum Comes fuisset Bratuspantium, deposito militiæ cingulo, factus est Episcopus Ultraiectensis*. Idem titulus, sed in alio (quod miremur) sub idem tempus: nam ille *Henricus* noster obiit anno ∞. XCVI. Quomodo expedimus? neque enim vno tempore duo Comites, vt opinor. AVD. Ex facili. nam *Bratuspantes* diuersi à *Brabantis* sunt, quod vel ex Cæsare constat. LIPS. Verè tu, si Cæsarem spectas. nam ille iuxta Sueffiones collocat, procul à nobis: sed Sigefridus aliter: & illam Iulianam vocem, nescio quâ affectatiunculâ, ad nos transfert. Ne ambigas, ecce clarè in actis anni ∞. XII. *Godefridus Dux in fines Bratuspantium venit, & Louanium obsedit*. Cedò, an non Louanium in nostrâ Brabantia est? Equidem hæreo: & magis, quòd in *Dintero* scriptum, *Gerbergam* successisse

Successisse fratri suo Othoni , in dominio Comitatus Bracbatensis , & Bruxellensis , cum suis appendicibus. Si iam tunc Gerberga , id est vxor Lamberti Primi , successit : cur non ipse , non alij ante Henricum dictum vfurparunt ? Tenebræ : & omnia faciamus , nullum ingenium vel industria examussim hæc adæquet incuriosè scripta , aut nec scripta. Illud tamen video & teneo , Comitatum modò Brabantiam tunc fuisse : neq; Ducatus nomen apud nostros reperiri ante Henricum Quintum Louanij Comitem , qui accepit. Nam hoc Historici nostri docendi sunt : & est epistola Imperij nomine scripta ad Innocentium Tertium Pontificem , & subscripta inter plures ab isto : Ego Henricus Dux Lotharingia , qui & Brabantia. Item in sepulchro eius , in hac vrbe , æde Petrinâ :

Brabantinorum dux , regni Marchio , morum Regula.

Circa annum 1000.
cc.

Neque de sequentibus deinceps ambigitur : omnes vtrumque illum , *Lotharingia & Brabantia Ducis* , assumpserunt. AVD. Satis mihi mirum , quòd sic nouellum titulum facis ; cùm Gallici atque alij Annales tradant , *Arnoldum* , & mox *Arnulphum* , denique *Angisum* , & *Pipinum Crassum* , Brabantia Ducis , & Antuerpia Marchiones fuisse. LIPS. Scio esse , qui fortiter tradiderint , sed veteres auctores equidem requiro. Illud de istis verius , *Austrasia Ducis & rectores* , sub Gallia regibus , fuisse : quæ tamen Austrasia hanc partem ferè tenuit , quæ *Lotharingia* postea dicta. Vbi & Brabantiam esse scimus : sed an nomine tam antiquo ? Erui olim aliquid è Pythœanis Annalibus Gallicis , vbi in Diuisione Ludouici Imp. ante mortem factâ , scribitur : *Frisia , Ardenna ,*

*Sunt Me-
napj.

denna, Asbania, Bragmento, Franderes, *Menpiflou: & videatur ex connexione locorum *Brabantiam* & *Flandriam* sic nominare. Magis etiam accedit Diuisio vetus *Caroli* & *Ludouici regum*, anno DCCC. LXX. In *Brachanto Comitatus* IIII. *Camaracesium*, *Hanioum*, *Lomensem*. Vox sanè est hæc ipsa, & magis si quis *Brachanto* me volente scribat. Sed quid igitur? tam latè patuerit, vt *Cameracum*, & *Hainouiam* (nam istud est *Hanioum*) incluserit? De *Lomenfi*, hæreo: & pronus sum scribere *Louensem*, vel *Louinensem, & capere hunc nostrum. Enimuerò etiam *Rodericus Toletanus Brabantiam* valdè producit, & cum ipsâ *Lotharingiâ* adæquat. Nam in descriptione *Germaniæ* ait: *Teutonia continet has regiones, Lotharingiam siue Brabantiam, Westfaliam, Frisiam*. Sed exteri parùm hæc accuratè exsequuntur: & ille fortasse titulos Ducum nostrorum saltem adspexit, quibus iunctim tunc vtebantur. Illud comperior, *Brabantiam* hanc posteriorem ad *Scaldim* & *Teneram* fluuios sitam fuisse, & versus *Tornacum* etiam se extendisse. Ex *Sigefrido*, in actis anni ∞. LIX. *In pago Bracbatensi, iuxta Tornacum*. Pago, id est regione & tractu: quomodo *pagos Heluetiorum* *Cæsar* dixit. Ita & *Flandriæ Chronica* scribunt, *Diuum Liuinum ad Escam, in pago Bracbatensi, martyrio coronatum*. Quæ si fida scriptio, nonne *Bracbantia* hoc nomē iterùm *antiquum adstruimus? nam id euēnit anno DC. XXXII. *Flandriæ* item scriptor *Brando*, nominat in actis anni DCCC. LVI. & ponit in *Pago Bracbantensi*, *Meren*, *Crainham*, *Bellauicum*, *Bruggicinam*, *Milunā*, *Mersken*, *Ayngam, *Badingam*, *Morteselam*, & *Masminam*.

* Et circa
tempora
Pipini.

* Hodie
Ayga.

nam. Itemq; diploma *Othonis Secundi*, anno DCCCC. LXXIII. commemorat, confirmasse eum possessiones *Gandensis cœnobij*: in pago quidem *Brabatensi*, villam *Veruiniam*, & *Fletersele*, & *Papingham*, & *Bauingam*, & *Gisensele*, & *Holthem*. Quæ loca distinctè si inquiris, reperies pleraque palàm in hodiernæ *Flandriæ* finibus, inter flumina à me dicta. Quid concludimus? *Brabantia* nomen antiquitùs videri latius patuisse: postea restrictum, vt solent hæc talia, bello aut diuisione, hæsisse in finibus *Flandriæ*, vbi nunc ferè est *Comitatus Alostensis*. A V D. Mira. & vnde nostri Principes hunc titulum, si *Flandriæ* tu accenses? L I P S. Dicam. Scito *Lotharingiam* nostram olim certò ad *Scaldim* se extendisse, atque ita illam *Brabantiam* * in eâ tunc fuisse; sed tempore ad *Flandriam* iuisse. Nostri certè *Annales* habent, *Teneramundam cum agris, in pretium fide operæ atque opis contra Grimbergios, Theodorico tunc comiti Flandriæ accessisse, atque abiunctam, deinceps à nobis esse*. Ita vera *Brabantia* non est vltra nostrorum Principum: nomen tamen tenemus, imò diffudimus in reliquos veteres *Comitatus*. A V D. Quomodo id factum, aut quando? sodes, doce. L I P S. Difficile est (& pudet me toties queri:) sed suspicor, cum *Duces iam Lotharingiæ* nostri essent, impetrasse ab Imp. vt ille *Comitum Brabantia* titulus in *Ducatum* item mutaretur. Factum. & placuit nouellus hic præ illo veteri, quia ambiguuserat, & *Duces Superioris Lotharingiæ* etiam vsurpabant. Adeoq; inualuit, vt oblitterato *Lotharingiæ* & aliis, hunc retinerent, & terris suis communicarent.

* Ideoq; & nunc *Imperialis* dicitur, eo titulo à *Flandriâ* discreta.

NOTA.

Brabantia, vel *Brachbantia* antiquioribus ferè scribitur : ideoque *Brausabanda* Becani, originem sic petentis, locum vix habet. *Bant* limitem significat : sic *Oisterbant*, & *VVesterbant* appellata : quæ *Austrouantiam* & *VVestrouantiam* non benè efferrunt aut scribunt. Et fuit sanè limitanea hæc regio, inter vtrique regna : ideoque *Brac*, *A.* crasso, fortassè dicta : quia sæpè cessabant ij agri & inculti erant. quod nos *Braecken*, & *Braeck-landt* vocamus. Sed origines obscuræ, nugari omittamus.

IVSTI LIPSI

LOVANIVM:

siue

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS

DESCRIP T IO.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

*Dignitas Ducum Brabantia, atque opidi Louanij:
Cuius nomen in titulis praualeuit. Ea ipsa caput
Lotharingia.*

Quando Louanium nostrum fuerit, & progressus eius dixi: *Quantum, & Quale*, iam addam. Neque enim à præsentî fortunâ aut specie æstimate: res magna, insignis, laudabilis fuit, & pauca in hoc axe opida, quæ potentiâ aut opibus, & addam virtutibus, æquauerint se aut æquent. Vt capiatis credatisque, à capite deducam. Postquam Lotharingia annexa Louanio, itemque Brabantia fuit; magna iam Ducum nostrorum dignatio, validæ copię atque opes: vsque eò, vt

inter Germaniæ primos Principes (nam ad Germaniam Inferior Lotharingia pertinuit) primos, inquam, cense-
rentur. Clarum & notabile argumentum, quòd cùm *In-*
nocentius IIII. Pontifex, in Concilio Lugdunēsi, Imperij
Electores constitueret, quattuor sæculares istos nomina-
uit: *Ducem Austria, Ducem Bauaria, Ducem Saxonia,*
Ducem Brabantia, qui & Louania. Hęc ita ex ipsis Actis
verbatim, inter alia recitat *Matthæus Parisiensis*, qui
Historiam ante *trecentos quinquaginta* circiter annos in
Angliâ, nec infideliter, scripsit. Atqui Electorum hono-
re affecti, non nisi primi & potentissimi Germaniæ, quod
ex adiunctis collegis liquet. Ergo dignitas magna Bra-
bantia, & in eâ Louanij fuit. Discitis ex ipso titulo,
quem dedi: *Dux Brabantia, qui & Louania.* quasi hæc
additio lucem aut splendorem priori daret. Et ita fuit.
tam celebre enim & diffusum nomen huius vrbis, vt non
solùm adtexeretur illi Brabantia, sed præponeretur sæ-
pè, aut & pro eo solum poneretur. Præponi video in Di-
plomatis. vt Gemblacensi donatione, anno ∞. c. xx-
III. *Godefridus gratiâ Dei Comes Louaniensis, Dux*
Lothariensis. Adtexi, in Othone Sancto-Blasiano, actis
anni ∞. c. xc v. de expeditione Syriacâ illâ sacrâ: *Cui*
interfuit Dux Brabantia de Louin, cum multis Baro-
nibus. Solum poni, in Diplomate quod in S^{ci} *Michaëlis*
Antuerpiæ seruatur: *Ego Godefridus Tertius, Dux Lo-*
uanienensis. In Guilielmo Malmesburiensi, Anglico scri-
ptore: *Desponsa est Henrico Primo Adela, filia Ducis*
Louaniensis. In Rogerio, eiusdem gentis: *Rex Richar-*
dus venit è Germaniâ ad portum de Anuers, & est ille
portus in terrâ Ducis de Luuain. Clarum est, Antuer-
pianam

Anno ∞.
c. LXVII.

Anno ∞.
c. XCIV.

piam dici, & nostrum tunc Ducem *Henricum Primum*.
 Repperi & epistolam *Comitis de Sancto Paulo*, in terrâ
 Sanctâ scriptam, & sic inscriptam: *Henrico Duci de*
Louanio, viro nobili. Quorsum ista? ut eminentia quæ-
 dam opidi ostendatur, sensu & voce exterorum etiam
 adfirmata: qui hanc, ut præcipuum & excellens Braban-
 tiæ aut Lotharingiæ decus, suspiciebant. Itaque diser-
 tè etiam lego in Malmesburiensi (notent & iactent ci-
 ues:) *Louanium caput Lotharingiæ*. Ita inquam, *caput*:
 & fuit, & mansit, etsi fortuna non eadem mansit. Varia
 autem causa huius dignitatis. vel quia prima ipsa pos-
 sessio Principum nostrorum fuit, & idè velut agmen
 iure temporis ducit: vel quia potentissima, & inter alias
 frequens ac florens. Sanè quia prima fuit, & reliquæ di-
 gnitates post accessere: ecce ipsa retinuit insignia Comi-
 tum etiam Louaniensium, siue Lotharingiæ dicam. Sunt
 enim eadem. quare? nimirum quia nostri Comites pri-
 mi, Lotharingiam sibi iure successionis vindicabant, &
 cum rem non possent, insignia saltem (ita solet) quasi
 capiendæ possessioni inuaserunt. At cum isti tempore
 mutassent, Louanienses tamen illa priora tenuerunt. Ab
 hoc ipso primatu est, quod & nunc obtinet, ut cum Prin-
 cipes imperium Belgiæ auspiciantur, hinc faciant, & pri-
 mam fidem à subditis sollenniter capiant, ac donent. De-
 nique in omni publico conuentu aut confesso, non Bra-
 bantiæ solùm, sed aliarum prouinciarum, Louanium vel
 ab eâ missi primas habent, in ordine vel confesso. Ma-
 gna dignitas, & non controuersa: ac reliquæ fascès spon-
 te submitunt. Scio Antiquitatem vulgò etiam inter
 causas censerì: sed quæ mihi ambigua est, & Annalium

Anno 1027
 CC. III.

ANNO 100. L. testimonia controuertant. Nam *Antuerpia* ante mille
ANNO 100. XC. in testamento S. VVillebrordi. qui scribitur *Ecclesiam*
ANNO 100. LXXX. *struxisse in Antuerpo castello, super Scaldim.* Neque
æuo Bruxella cedit: legimusque S. Vinditianum apud
Brosellam (ita illæ scidæ) *in morbum incidisse.* At Lo-
 uanio hanc vetustatem firmiter vix ibis adstructum.

C A P. I I.

*Frequentia olim Louanij, & incolentium mira mul-
 titudo.*

RETTULI & causam ad *Frequentiam, & Florem:*
 de quo utroque nunc videamus. Et plenam fre-
 quentemque fuisse hanc urbem, quid clariùs quàm ma-
 gnitudo & productio ista mœnium ostendit? quæ non
 in vanitatem aut ostentationem profectò facta est, sed
 quia res & copia poscebat. Sunt nunc vacua multa, fa-
 teor: sed exstant in Archiuis Censuales tabulæ anni ∞.
 CCC. LX. quæ palàm ponunt & docent, *omnem hunc*
exteriorem ambitum adibus refertum. Vultis & alterum
 argumentum? Annales habent, tempore & Imperio
Ioannis Tertij, anno ∞. CCC. L. tantam textorum
multitudinem hîc fuisse, ut ad tria, imò quattuor mil-
lia textrinorum in vrbe essent. Addunt autem, *cuique*
textrino opus fuisse non minus triginta aut quadraginta
homines, qui lanam præpararent, qui carminarent, qui
nerent, qui fullonicam, aliasque tales operas exercerent.
 Quæ si vera (neque ego ambigo) oportuit ex solo illo
 genere adcentum *sexaginta millia* in hac vrbe deguisse.

A V D.

AVD. Percutis me, & percellis. LIPS. Atque ipsi sæpè alios, mi Vvvene. Nam audiui à maioribus, quod & ipsi à maioribus, tantam hîc eam turbam fuisse, vt cùm horâ vndecimâ signum campanâ daretur desinendi operis; parentes sollicitè minores liberos in ædes ducerent aut traherent, ne impetu & impulsu venientium obruerentur. Atque hi si tam multi: quid aliarum deinde artium censes? nōne *ἀναλόγως* & pro numero oportuit caupones, factores, futores, lanios, omne aliud genus esse? mihi videtur. Quid deinde honestiores ciues, quid magna illa & frequens (mox dicam) nobilitas? quid affeclæ eorum & famuli? Profectò si alterum tantum addam, non peccem fortassè: sed non addam; & illos etiam primos, si vis, imminue: quid tamen minus potes hîc, quàm *ducenta millia* locare? at meo animo, excefferunt. AVD. Dij boni, quæ copia præ hac infrequentia? LIPS. Quæ nunc sunt, omitte: aut ego sermonem omitto. Fuisse, inquam, grandem hunc numerum, etiam à Magistratu argumentum est, qui hîc, suprâ quàm in aliâ vrbe, grandis & numerosus. Sunt enim *viginti & vnus Senatores*, præter *Scabinos septem, & duos Consules*: & omnes olim è nobilitate, vt mox dicam: quare autem tam multi, nisi quia ciues erant multi? Nam hoc sequitur, rectores plures esse, vbi regendi plures.

CAP. III.

Nobilitatem multam fuisse, in septem familias diuisam: eiusq; origo quasita.

SED de Nobilitate, quæ copiosa, & super opinionem hîc fuit, accuratiùs & ab origine eius videndum est: quæ tamen parùm certa adfertur, & vereor vt fabellæ misceantur. Aiunt *Bastinum*, quemdam olim fuisse (tempus aliter non designant) corpore & animo pariter validum, qui septem filias habuit, & eas totidem viris e-locauit: sed cum lege, quoniam ipse virilis sexus liberos non haberet, hæ nobilitatis suæ ius tenerent & diffunderent, atque ex iis nati, tales censerentur. Siue res fuit, siue inuentiuncula est; non tamen absona à vero & more. quia septem Familiæ primariæ sunt: quibus ius etiam est, vt nobilitatem per fæminas transmittant. sic, inquam, vt si quis plebeius aut impar fæminam talem nobilem ducat; liberi è coniugio nati habeantur nobiles, & Senatoria atque alia munia vsurpent. Vna traditio hæc est: alia origo in Annalium quibusdam, refertur ad *Lambertum Primum* Comitem. quem *Patricios* & *Petermannos* instituisse volunt: idque ex merito virtutis. Nam primum in obsidione illâ *Godefridi Lotharingi*, * de quâ prædixi, Louanienses magnum specimen virtutis in repugnando edidisse: iterumque in prælio illo ad *Hugar- das*, contra Leodicenses. Iuisse igitur Comitem honestatum eos, quorum virtus eminuisset, & in certas familias distributos, hoc nobilitatis decore ornasse. Vnde unde origo, de numero familiarum constat, & de iure fæmineo:

*Videl. i. cap. xi.

mineo : atque vtraque etiam nunc durant. Familiæ autem, siue Gentes veriùs, sunt istæ : *Limingij, Calsterij, Radingij, Steenij, Vernsalij, Gielij, Rodij* : è quibus singulis, alij familiarum velut rami orti, latè sparguntur, & quamquam ad vnum caput relati, nominibus diuiduntur. Reperio in primâ *Limingiorum*, & quæ sub eâ censentur, Familias *triginta & vnam*; in secundâ, *vinginti octo*; in tertiâ, *nouem*; in quartâ, *duodecim*; quintâ, *quattuor*; sextâ, *septem*; septimâ, *nouem*. Sunt ita centum familiæ : & vos iam quamque earum in domos & capita diuidite, efficietis ingentem nobilium manum, nec in aliâ vrbiũ reperendam. Certè in vnâ seditio- num, de quâ postea, lego *Equites ad vigintiquinque, Scutarios centum quinquaginta, captos fuisse* : & elapsi, aut absentes, quàm multi erant? Scio hæc nunc noua aut inopinata videri : sed nos vetera loquimur, & illa pro merito laudatum imus, & ab obliuione vindicatum.

CAP. IIII.

*De hominibus S. Petri, qui item nobilitatis ius habent.
Origo, & honores.*

ATQUE isti sunt, quos *Patricios* vulgò dicunt, & qui soli in Patres siue Senatores legebantur : sunt & *Petermanni*, plebeio verbo, quasi dicas *Homines Petri*, siue vt scripta nostra Latina appellant, *Homines de familiâ S. Petri*. E quâ dictione causam & finem instituti agnoscitis : quòd videlicet, vt alij adscribi honoris ergo in Aulam & familiam Principum solent ; sic isti in eius Diui fidem ac clientelam. Sunt qui confundunt eos

G

cum

cum Patriciis : & vt hodie res est, vix dissident : olim aliter, vt videtur, & latiùs *Petermanni* patuerunt . Nam etsi facillè hoc donabo , omnes Patricios in communionem huius honoris venisse ; non tamen contrà , omnes *Petermannos* Patriciis accensitos . Origo etiam vtrorumque diuersa est . & istorum refertur ad *Henricum Primum* Lotharingæ Ducem , & Louanij Comitem : item ex operâ militari . Bellum ei erat cum Leodicensibus : & ipse animo ac copiis paratior , fines istorum inuasit, & *Tungros* opidum oppugnauit, & cepit . Hic successus dedit audaciam , vt matrem vrbium *Leodicum* ipsum, raptim ducto exercitu , aggredereetur . Spes in celeritate erat, & vt imparatis superueniret : contrà fuit, intenti instructique exspectant , reiiciunt , & reiectum ipsi iam animis aucti insequuntur . Nostri sub noctem *Stippis* castra locant : hostes assident, & , vt è vicinis frequentibusque locis , nobilitas ac plebs adfluit , & in horas copix augentur . Adest ipse Episcopus *Hugo*, adest *Ludovicus* Comes Loffensis, item *Philippus* Namurensis , ipse *Henricus* Dux Limburgensis, & clientium cuique selecti . Nostri numero valdè impares , castris primò se continent : sed post bidui inopiam , omnibus circà hostilibus, ausi aciem, egrediuntur , & hostem vlrò lacefunt . Stant in principiis *Louanienses* , iisque adiuncti *Lirani* , & *Sandthouiani* : pugnant acriter , cædunt & cæduntur : sed hostes paullatim circumfusi, reliquos nostrum turbant , & dant in fugam . Multi cadunt, aut capiuntur : ipse Dux *Henricus* in discrimine , equo lapsus ; & sunt qui captum etiam tradant , sed forti & fideli operâ Louanensium ereptum . Illud constat, horum ope
Ducem

Anno ∞ .
cc. XIII.

Ducem seruatum, sed cum multâ nostrorum cæde, è quibus ad *duo millia* periisse scribuntur, intèrque eos è Patriciis multi. Ducem igitur reducem, memorem virtutis, nec ingratum in eam fuisse: omnesque qui sub *ve-xillo Diui Petri* (id insigne Louaniensium erat) militassent, prærogatiuis donauit, & *Petermannos* appellauit. Hanc narrationem illud affirmat, quòd etiam nunc sint è *Liranis* & *Sandthouianis*, qui idem nomen & ius iactent. Ius autem olim singulare, & perhonestum: sed æuo aut neglectu defecit. Lego in litteris quibusdam publicis: *Homines B. Petri Louaniensis, liberi & priuilegiati esse debent, & sunt, PRÆ ALIIS hominibus.* Censebantur, vt dixi, in familiâ Diui Petri, imò & Ducis, quasi Palatini quidam & domestici eius. Senatorum litteras vidi, anni ∞ . CCC. XXXIII. quibus eximitur quidam iurisdictioni communi, qui *diceret se esse Hominem S. Petri, & ad familiam liberam Domini Ducis pertinere.* Habent inter cetera eximium. vt nusquam vadari, conueniri, iudicari, nisi coram sui collegij hominibus possint. Quos conuocat Prætor, & præsidet Consul opidanus. Ita postremùm obtinuit: initio, quia res tangere sacra & diuum Petrum videbatur; Decanus & Canonici moderari solebant, & cognitioni huic præesse. Sed indecorum visum, rei diuinæ addictos litibus operari, & iussi abdicare, ac suarum curarum esse. Isti *Petermanni*: quorum nomen viuit, iura extincta, aut certè languida sunt. & quamquam Princeps ex formulâ iuret, *Obseruaturum se iura Ecclesiarum, & hominum spectantium ad familiam B. Petri Louaniensis.* fit moris prisca causâ, & res inusu aboleuit.

CAP. V.

*Plebs olim in militiâ: & hoc sine exercitia, & Gilda.
Tum de Lanificio.*

NOBILITATEM habetis: Plebem iterùm lustramus? Ea quoque antelanifices, honesta & modesta fuit, & bonis artibus addicta. Militiam aut agros multi, alij fellularia opificia exercebant: sed honestiores, & qui præter caput aliquid in censu habebant, arma etiam festis vacuisque diebus tractabant. Militia tunc & tela (quod ad plebem attinet) ferè sagittæ erant, eæque arcu vel ballistâ emissæ. Igitur Collegia talia instituta, in quæ nomen darent, qui hoc vel illo telo vterentur. Erat vnum *Sagittariorum* simplice arcu; duo *Ballistariorum*; postremò *Sclopetariorum* accessit, eâ quoque machinâ

*Et visâ in
Belgicâ,
anno ∞.
MCC. LVI.

*repertâ. Hæc Collegia *Gildas* nostrâ linguâ dicunt: & imago manet, vsus periit, ille quidem verus qui ad militiam spectat. Nam in oblectationem aut pompam nunc vsurpant. His talibus areæ siue *Horti*, vt vocant, destinati, loca idonea exercitio: ad quæ conueniebant, & discebant docebantque. Præmiis etiam se mutuò prouocabant, & æmulatione excitabant. quod non priuatim solùm, & in suo quique opido; sed publicè faciebant, & plurium opidorum conuentu. Louanienses certè & Bruxellenses, finibus & amicitia semper iuncti, statum quotannis tempus habebant, quo *Furam* conuenirent: amœnum locum, & pari ferè spatium ab vrbe vtraque seiunctum. Vetusta ibi arx est Principum nostrorum, & afflita *Sogniacensis silua*: & iuxta eam area, & certamen.

Quod

Quod ballistarij selecti certabant, & præmium victoribus vinum erat. Vidimus nos in adolescentiâ comiter celebrari: & *Joannes Quartus* instituerat, ac leges dederat in rixam aut tumultum. Quid etiam? *Jscam* meam sileo, quæ consors certaminum istorum fuit? nam municipium est, & opidorum iura habet. Itaque publica ista panegyris siue commissio ibi etiam celebrata, anno M. CCC. XVII. & præmium *Cervus vivus* fuit. satis decorè, quoniam & siluis ij adhabitant, & venationem in promptu habent. Vicerunt, tuleruntque Louanienfes. Atque hæc, vt dixi, olim plebs erat: nec studia ista culpes, imò laudes. Accessere deinde magis magisque lanifices, & quia lucrum adfluebat, omnes ferè eò, etiam nobilium multi versi. Alius opus exercebat, alius pecuniam dabat, alius emebat aut vendebat. Imò & ad opida ac pagos vicinos artificium iuit: & *Diesthemij*, *Tillemonte*, *Trudonopoli* passim in lanis occupati. Quid verba facio? quæ gloria aut frequentia panno nunc Britannico tribuitur, ea Louanienfi fuit: & hinc (*in loco dicendum) ad illos iuit. Constat ex Archiuis vrbicis, ciues istos annuatim *Frankofurtum*, *Lutetiam*, *Londinium*, alia loca mercatui destinata adisse, & Basilicas ibi suas ac tabernas, pannificij huius gratiâ, habuisse. In ipsâ hac vrbe, proprium iis tribunal fuit, quod octo *Decanos* (ita vocant) habet, & caussas omnes tales cognoscebat ac decidebat. Manet & illud, res abiit, vt sunt humana. AYD. Atque ego doleo, in flore sanè tunc vrbs erat. LIPS. Ne dole, mi Del-Plani. quid? nōne melior *Minerua* successit? denique ea turba & copia urbem perdidit, & quid quid honesti ac prisca moris erat, corrupit.

*Lib. II.
cap. XII.

CAP. VI.

Opes Louanienſium, ut illo auro, notabiles : & pauca exempla.

LASCIVIA orta, & luxus, & quæ alia Opes ſequi amant. Nam & eæ ex his commerciis fatis iam auctæ erant, & vt tunc cenſus Belgicæ, *Louaniensès diuites* habebantur. Ipsi nobiles prædijs & villis, atque etiam dominiis (vt noſter mos habet) opulenti, & pleroſque vicinorum pagorum poſſidebant. Lego *Gualterum Heremachium* ex iis, in Angliam nauigantem, captum à *Moranto*, famoſo piratâ eſſe, & redimias *quattuor millia aureorum Scutatorum* exactum eſſe, ac ſoluiffe.

Anno 1000. CCC. LXI. Item bello Iuliacenſi infauſto, cùm Dux noſter *Venceſlaus* ipſe in manus venit, duos Louanienſium captos, ad luendum ſe dediffe *decem millia aureorum*. Et addunt Annales, *grandem hanc ſummam petitam, quia conſtabat Louaniensès diuites eſſe*. A V D. Bis iam hoc elogium repetis, & rideo: quis neſcit meram paupertatem hîc nunc habitare? L I P S. Semper me ad iſta reflectitis: ego in imagine eius æui hærere vos velim. Neque item in iſtis opibus, Hiſpaniam hodiernam aut Italiam cogitare, nec Antuerpiam quidem tuam Rubeni: ſed illa tempora & homines, virtutum magis quàm auri copioſos. Et tamen pretia, quæ dixi, etiam hodie ſint alicui ex proceribus redimendo. Iam & illud argumentum Opum, quòd publicè ex ærario largiri magna & multa ſolebant. *Venceſlaus*, in auſpiciis hîc imperij, accepit à Senatu *Scyphos plures argenteos, itemq; vinaras*

Anno 1000. CCC. LXI.

*rias amphoras : prætereà vini Rhenani sex & viginti
 Amas, Pannos coccineos (Scarlatos nos vocamus) sex,
 denique totidem boues pingues. Eidem post paucos an-
 nos, pro pace inter ciues conciliatâ (etsi hercules parùm
 utili) ex arario trigintaquinque millia aureorum , quos ^{Anno 1000}
 Verueces vocant : iterumque biennio post, tria millia; ^{ccc. LX;}
 & non longè, sex millia donata. Hæc extra ordinem,
 præter publica & sollennia tributa : sicut & illud dona-
 tium undecim millium aureorum, quod in vitam eius
 quotannis pependerunt. Omitto, quæ ministris & Pala-
 tinis huius Principis dedisse varia reperio: qui & ipsi, pro
 ingenio Domini, petaces aut auari erant. Cogitate &
 consummate, etiam in istâ pecuniæ affluentia, quam
 nouus Orbis inuexit, iustæ sunt istæ opes. Itaque apud
 exteros etiam magnifici & munifici nostri habebantur:
 quidni? exempla edebant. Vnum referre libet *Ludouici
 Pinnoccij* patricij, & in hac vrbe per annos XLIII. Præ-
 toris. Multa ille bella obiuit, suo impendio & sumptu:
 etiam legationem in Austriam, cum publicè honestif-
 simi quique mitterentur, ad *Maximilianum Austriam*
 arcessendum, qui *Mariam* nostram Burgundicam, &
 vnâ Belgicam, desponderet. Viennam venerunt: beni-
 gnè excepti sunt à *Friderico* Imperatore. qui loca lautia
 & munera dedit; inter primos *Pinnoccio*, vti dignitas
 eius & vrbis erat. Id munus fuit, magnus crater ex auro
 solido, & intus aurei Ducati Hungarici stipabant. Ac-
 cepit noster, & gratias egit dicam, an reddidit? nam se-
 quenti statim die ipsum Imperatorem (ea tunc comitas
 erat) cum plerisque Palatinis ad conuiuium vocat, splen-
 didè & dapilè accipit, omnibus mirantibus, & vel du-
 plum*

plum doni sui fatentibus impendisse. Opinionem peperit, esse è Principibus patriæ: & iidem Germani cum paullò post huc venissent, magis mirati sunt, cum non nisi Prætorem Louaniensem agnouerunt. Sed ea viri liberalitas, an profusio fuit. quâ factum (nam adsidue utebatur) vt mortuo eo vix esset vnde iusta funeri fierent: nisi soror subuenisset, quæ *Domino Melderatensi* iuncta nuptiis erat. Habuerat & ipse duo Dominia, *Horstum & Velpam*: vtraque vendiderat, splendori & famæ sustentandæ.

CAP. VII.

Pietas & Probitas Louaniensium.

ISTA de Opibus: sed magis laudare eos à Virtute capior, & Probitate: quâ semper eximiâ splenduerunt. Deo & religioni addicti, exemplo suorum Comitum: quibus non alios dabitis, qui sacra magis coluerunt, auxerunt vel ornarunt. Scribebant se, & superbiebant in hoc titulo, *Aduocatos*; aut *Defensores Ecclesiarum ac Cœnobiorum*: quod Diplomata eorum passim ostendunt. Scribebant, & reipsâ exhibebant. quot ab iis monasteria instituta, vel aucta? quot templa, aut sacella? quot passim donaria? infinitum sit referre: & quædam tetigi, sed quædam, & postea tangam. His ducibus, meritò igitur ciues secuti & æmulati sunt pietatem: quam inuiolatam ad hoc æui, inter ruinas aut lapsus; etiam inter ciuicas istas procellas & communem, pænè dicam, furorem tenuerunt. Atque olim leges etiam sanxerunt pro diuino cultu: ac reperio istas. *Templis adibusque sacris*

cris honos esto. & nequis pilam, néve trochum in areâ, aut circum illa ludito. Ecce, etiam pueris reuerentiam illam volebant insitam, & sacra loca nec lusu temerare: quis nunc vetat? Alia grauior: *Diebus festis sacratisque nequis aliud agito. nemo cauponam, aut tabernam, promercalem, ante publici sacrificij finem reserato, néve quid emitto aut vendito.* De Tabernis, seruatur fortasse: de cauponis quàm aliud est, & quàm vulgò se in eas immergunt? Iam alia ad Probitatem. *Nequis noctu personatus, néve mutat à veste, obambulato.* Item: *Ne taberna, ne caupona, post vespertini aris signum patens esto.* Item vna singularis, in raptores: *Stupri raptiſue conciliator aut adiutor, exsul esto; qui autem patrauerit, ligneâ serrâ caput abscinditor.* Nouum hercales de ligneâ serrâ, & absterreie graui & lento hoc supplicij genere voluerunt. Plures memorare possim ad modestiam, contra luxum, & vitia: sed quia etiam alibi, omitto: nec copia sanè legum bonos beatosque facit, sed obsequium & cultus. Id hîc fuit: & paucis legibus, populus naturâ atque institutione bonus, virtutem coluit, siue ciuilem hanc vides, siue militarem.

CAP. VIII.

*Facta militaria eorum, & expeditiones pro religione.
Virtus Guilielmi Rodij.*

NAM & Militiâ ciuitas ista excelluit, super omnes finitimos, & video te auertere Vvvene, ac ridere. AVD. Da veniam, nihil tam alienum nunc videtur. LIPS. Gratia nostris Musis togisq; esto, quæ pacem intulerunt,

& ad hanc ciues formarunt: sed quoties dixi, aliam olim faciem fuisse? Louanium, præter nomen, vetera pauca habet. Sed de militiâ, assidui in eâ olim, & præsertim multa hæc nobilitas, quæ vnum id studium, aut præcipuum, colebat. Ideò & honos iis atque æstimatio: & in omnibus bellis (inquisita narro) proximi tabernaculo Principis, vt fidi maximè & strenui, tendebant. In acie etiam, honestiorem locum atque ordinem fortiebantur. Quod tamen controuertere Bruxellenses cœperunt, anno demum ∞. CCC. XL. Tornacensi bello. Dux *Ioannes Tertius*, qui neutros volebat illo tempore alienatos, ita tunc definiuit: *Vt si in Flandriam, Hollandiam, Hainouiam arma inferrentur; primas, vt semper, Louanien- ses haberent: sin autem in Geldros, Leodicenses, Namuren- ses iretur, Bruxellenses præferrentur.* Appâret in vltimâ clausulâ non ius, sed comitatem spectatam: & vt Louanienfes longinquis, & velut hospitibus, cederent, quoties per eorum fines, aut ad propiora iis, iretur. Sed bellatores igitur magni: & quod in laude meritò pono, in sacrâ militiâ exerciti, & semper in eam proni. Dico, quoties bella hostibus religionis illata, siue in Oriente, siue in Septemtrione sunt, siue in propiore Europâ nostrâ hæreticis & turbatoribus; semper isti in armis, & vel Principum suorum asseclæ, vel & exterorum fuerunt. Quid asseclæ? multi & suâ sponte & sumptu iuerunt. Prima, ecce, expeditio Duce *Godefrido Bullionio* in Syriam fuit, anno ∞. XCVI: cui noster *Godefridus*, post- eâ Dux, interfuit. quod Annales quidam nostri tradunt (neque enim omnes:) sed, pronâ meâ fide, quia *Henricus* frater eius adhuc imperium tenebat, & probabile in tam lauda-

laudabilem militiam, cùm aliud non alligaret, nomen dedisse. Certè idem postea iterùm fecit, aut conatus est: & Regesta vrbs huius habent, anno ∞ . C. VI. *crucem eum cum Lotharingis & Francis pro terrâ sanctâ assumpsisse*: neque vltra addunt. Idem in *Godefrido Tertio*, qui anno ∞ . C. LXXXIII. expediuit, & cum eo è Louaniensibus tres equestri dignitate, *Ioannes Radingius, Arnoldus Rodius, Henricus Netenius*, & mox *Joannes Calsterius*, item eques. Et quid ordine recenseam? fidei hoc meæ credite, vix annus est, quo non legam aliquos ab hac vrbe in *Asiam* iuisse, alios in *Prussiam*, in *Saxoniam* contra *Stadingos* (tunc hæreticos) in *Boëmiam* contra *Hussitas*. Nam ad ea vsque tempora pius ardor hic mansit: imò manipulatim ibant, & lego anno ∞ . CCCC. XXI. perrexisse in *Hussitas* *centum octoginta voluntarios ciues*, *multosq; è patriciis*: & anno sequenti, iterùm *octoginta popularium*, è nobilitate autem *septenos*. Et cur priuatam etiam gloriam meam fileam, referendam ex fide? Fuit è maioribus meis *Guilielmus Rodius*, cuius eximia facta memoriam merentur, & publicè eam in æde sacrâ Dominicanorum, choro medio, habent. Lapis ibi sepulchralis, in hanc faciem & inscriptionem:

MILES WILHELME DE RODE MORS SEPELIVIT TE. CIVIS MULTAS ACIES

ADYACIA TRIVIT. IV VICE TER SENÄ PRVYSSOS INSIGNIS ADISTI, ET SEMEL AD CHRISTI TUMVLIVM PROPRIA SVB

PVER ABSQVE LABORE. ADIACET EXIMIA TVI CONIVX BILLA GRATA HENRICI NATA DE CALSTRIS HIC TVMVLATA.

Hic iacet Dñs Wilhelmus de Rode miles, qui obiit anno Incarnationis Dñi M. CCC XCII. in die natalis eiusdem. ORATE PRO EO.

Hic iacet Dñā Mabilia de*Calstris eius vxor, quæ obiit anno Dñi M. CCCC. I. XIX. die mensis Augusti. ORATE PRO EA.

* Ex hac serpe mea nunc vxor.

HABENA, VNDE CORONATVM TE DIGNO VEXIT HONORE. AD CELI PRATVM NATVS

Videte & miramini vel pietatem, vel robur, atque etiam felicitatem viri : qui *decies octies* in longinquam illam Borussiam iuit, rediit, quoties mercatorem aliquem aut lucripetam fecisse, miraculo sit. Quid etiam ? *semel in Terram sanctam*, vt habet inscriptio : etsi Annales libri vrbici augent, & *ter iuisse*, palàm scribunt. Nec refuto. & quod est in epitaphiâ illâ, capiendum, vt verba sunt, de profectiōe *sub propriâ habenâ* : id est, quòd semel suo ductu imperioque iuerit, sæpiùs alieno. Scito autem *Borussos* illos, siue *Prussos*, gentili superstitione tunc etiam infectos fuisse, & hæc bella inferendæ nostræ suscepta. Vir hic Patricius & Eques fuit : habuit *Ægidium Rodium* filium ; & iste filias duas, quarum prior nupsit *Ægidio Linckebekio* viro nobili, atauo meo : à quo etiam nunc *Rodia villa* (vidisti eam Rubeni) in possessione est & manu nostrâ, sita in municipio Iscano. Nam ea loca iuris Louaniensium sunt, quod ad solum ipsum spectat.

C A P. I X.

Facta alia militaria, & virtus in præcipuis præliis.

IAM alia bella videre si lubet (& multa nostri Principes habuerunt) vbi non dicam præsentia, sed gloria Louaniensium, non eminuit ? Vnum aut alterum è pluribus adferam, & reliqua iustæ Historiæ referentur. Ecce,

GODEFRIDVS *Tertius* Dux noster erat, anno ∞. C. XLIIII. sed in primâ infantiâ, & vitæ ordientis annum nondum egressus. Ea res animos spesque mouit veteri hosti, *Bertoutiorum* genti, cum quâ bellum auo

patrique eius fuerat : & septemdecim etiam iusta prælia , neque nobis semper secunda . Hæc familia *Grimberga*, *Mechlinia*, aliisque locis præerat ; tum & fœdera cum *Francis*, *Hollandis*, *Geldris*, & ab iis auxilia habebat . Itaque grandes copias in aciem educebant : occultè aut palàm illis aliisque iuuantibus , quibus magnitudo nostri Principis inuidiosa , aut formidolosa etiam esset . Ergo nunc opportunum rati , & infantia infidiati , insurgunt . Nostri Proceres Louanij conueniunt , deliberant , ante omnia Principem nouum in paterno solio locant , & fidem ei popularium obstringunt . Hoc factò , ad bellum accingunt : & hostis vrgebat . nam arcem *Netelariam*, itemque *Viluordiam* iam ceperat , vsseratque . Nostri obuiam progressi , in propinquo castra metantur , & iustè ac piè Fecialem primò ad hostem mittunt , qui conditiones æquas pacemque offerret : redirent modò ad vetus imperium , & Dominum quem Deus & mos huic regioni dedisset , ipsi in eâ mediâ , colerent agnoscerentque . Ferociter reclamatum est , & vix manus à Feciale abstinuerunt . qui vt rediit , & pugnam denunciauit , in crastinum diem alacriter prælio se parant . Haud procul Bruxellâ res gesta , in patentibus ad Viluordiam campis : placuitque , consilio *Baronis Gaesbekani*, puerum Ducem illuc deferri , & animandis nostris ostentari . Quod sanè factum est vel ipso aspectu miserabilis infantis , in cunis allati , & ad salicem arborem (ita tradunt) suspensi . Quæ concio potuit disertior hac facie esse ? Coniiciunt oculos , manu qui possunt tangunt ; omnes , vt numen , suum Principem voce & affectu venerantur : & animis inflammatis in hostem eunt .

Magna

Magna pugna, magna cædes: illinc veteranum robur, & multæ victoriæ; hinc virtus, ardor, & pro omnibus ducibus Dux infans. Quoties pedem referre cœperant, flexiad hunc oculi reprimebant: vagitus, qui interueniebat, & ne sacrum pignus proderent, pro omni exhortatione erat. Denique vi vincunt. cecidère ex hostibus plerique omnes duces, aut capti sunt: ipsa capita rebellionum, *Bertoutij*: *Zennam* fluuium cruentum fluxisse è reliquâ vulgi cæde, Annalium habet fides. Neque nostris sine nube victoria, cæsis Procerum primis, & inter eos Patriciis duobus Louaniensibus, *Rudolfo Radingio*, & *Simone Grindelio*. Ante etiam prælium, baltheo equestri cincti è Louaniensibus fuerant, *Gerardus Dormalius*, *Radulphus Erpensis*; insigni in ipso prælio virtute. Pugna hæc pugnata xvii. Kal. Sextiles.

IOANNES *Primus*, anno ∞. CC. LXXXVIII. bellum habuit cum *Reginaldo* Comite Geldriæ, qui de Limburgensi Ducatu controuersiam nobis faciebat. Erant in partibus huius plerique vicinorum Principum, atque ipse Antistes Coloniensis *Siffridus*. Falcoburgi conuentum habuerunt, arma & militem parantes: sed noster occupauit, & totâ Brabantia dilectu indicto, insigni exercitu, Mosam flumen *Traiecti* transmisit. Itin hostes, illi in fugam: & Antistitem, vt columen partium, noster persecutus, Bonnam vsque peruênit, & prourbia exussit. Cùm pugnæ copia non fieret, reduxit suos, iussos priùs equos omnes, militari quâdam iactantiâ, in Rheno potare: factoque, *Voringam arcem, validissimum in iis locis propugnaculum, obsedit. Non deserit se & suos

Anti-

* Ad Rhenum, duobus circiter infra Coloniâ milliariibus.

Antistes, amicos & fœderatos è Germaniâ conuocat, & ingentem exercitum facit, venitque prælio certaturus. Septem primarij duces erant, totidem cateruæ conspiciabantur: ipse *Antistes*, *Henricus* deinde *Lucemburgensis*, *Reginaldus Geldrus*, *Adolphus Nassouius*, *Valeranus Falcoburgensis*, & duo huius fratres. Vt in propinquo fuère, noster Dux animandos suos ratus, ita inquit: *Breui & simplici oratione apud vos utar, commilitones; Viri este, aut viui nec este. Quid verbis opus est? animis & oculis circumspicite: cincti undique ab hostibus sumus, à fronte, tergo, latere, & in mediâ eorum terrâ. Fugam aliquis cogitat? nisi alas sumitis, non euadetis: ideoq; vana aut fœda omittite, ferro viam hanc fecimus, ferro reditus est parandus. Gloriosum hucusque penetrasse, & hostibus profugis solum eorum calcasse aut subiecisse: sed tanto maius periculum aut infamia est, remittentibus & ignauis. Procul amici, procul patria: cuique in se spes. & Deum, causam, & me videte. Iniustus armis lacepsiti sumus: & ideo timor in illos ingruit, atque aris focusq; patriis desertis fugerunt. Quid iam? venit imbellis dux, non quia audet, sed quia latere ultrâ non potest; & animos à desperatione simulat magis, quàm sumit. Trahit secum septem agmina: & gaudeo, diuulsi sunt. Facite coherere: nempe sub illo capite, quod sacra magis, quàm arma, tractare didicit. & addam, debuit: quid tibi vis Antistes? Aciem, cruorem, cadem omitte: puras manus Deo offer, & ab armis ad aras iterum refer. Si non vis, adigemus: & hoc quoque victoria huius decus erit, Deo & diuinis suum vindicasse. Agite ô equites peditesq;, vos ô mei è Brabantia,*

bantiâ, qui estis & fuistis, exhibete. Quot victorias ego aut pater meus vobiscum peperit? agnosco ora manusq; & cinctus vobis vel in mediâ Barbariâ confidam. Semper supra pericula, extra dedecora fuistis: idem nunc, aut mihi quidem suprema hæc lux esto. Sed abominor, hostibus eueniat: en ibi sunt, in illos imus. qui me amat, verè nunc Ducem sequatur, I M V S. Dixit, & adhuc dicentem voces interpellarunt, & tympana vndique ac tubæ. Nam & hostes magno animo ingruebant. Concurritur, & negant Annales ab vllâ hominum memoriâ talem in istis partibus pugnam pugnata. Noster, vt promiserat, eminent: & inter primos voce, manu, incitat aut pugnat. Atque ad eò in manus hostium, pressus cinctusque multitudine, venit: sed Brabantini eò acriùs irumpere: interque eos primus *Arnoldus Hofstadius*, Louaniensis Eques, vetere militari gloriâ. Is disiectis aut cæsis proximis, magnâ vi Ducem eripit, & in equum suum ipse desiliens imponit. Iamque pedes pugnabat, & periclitabatur: sed iterùm egregio facinore, imminentem sibi hostem interficit, equumque eius conscendit. Eo exemplo & aspectu Principis sui, animati Brabantini, nouo impetu inuadunt sternuntque hostem. *Quadringenti* ordinis equestris viri cæsi, è ducibus *Luemburgensis*, & duo *Falcoburgij* fratres: vulgum non numerant. Capti ipse Antistes *Coloniensis*, *Geldrus*, *Nassouius*, *Falcoburgensis*. Memorabile satis est de Nassouio, quod narrant. captus videlicet, cum Duci nostro sisteretur, rogareturque ab eo *Quis esset? Comes sum*, inquit, *Nassouius*: & addidit, *Tu autem quis es?* Noster: *Dux sum Brabantie, quem bello iniusto petisti.* Ille:

Tūne autem? miror & indignor gladium meum euasisse, quem in te unum acueram, & sanguine isto tingere auebam. Ferox & militare dictum, alium irritasset: nostri altum animum ad clementiam mouit: & virtute ac libertate viri inductus, veniam ei, imò & amicitiam suam dedit. Hoc initium aiunt, familiæ eius in Belgicam traductæ, vbi opibus gloriaque diu floruit. Sed ad institutum nostrum. claruerunt hoc bello è Louanienſibus, præter eximium illum *Hofstadium*, *Arnoldus Steenius*, *Leonius Harsius*, *Henricus Oppendorpius*, *Henricus VVilreus*, *Ioannes Rodius*, *Guilielmus & Arnoldus Radingij*, *Henricus Bialandensis*, omnes Equites. Alij è patriciis Scutarij aut *Cnapones (vt non incitè *Annales* quidam formant) multi fuère; & pluri mi è plebe.

*Nam Germanicè *Schildknaben* dicuntur, & simplici-ter *knaben*.

C A P. X.

Labes Urbis, & in eâ seditioes. Prima leuior, secunda grauissima, Conterelliiana: eaq; accuratè descripta.

ET Frequentiam ac Florem satis iam vidistis: quid expectatis, nisi (vt in aliis humanis) imminutionem aut lapsum? Que mox secuta à grãdi populo, opibusque: & lasciuiâ, dissidia, seditioes fuère, venena omnis status. Causam vel initium hæc à plebe habuerunt, iam contumaci, & cum frequentiam suam vidisset, intrepidâ: atque ita paullatim in rectores & optimates primò minas, tum & manus ausa inferre. Adnoto primos motus fuisse anno ∞. CCC. XL. cum plerique nobilium

(ij ad hoc tempus rempublicam soli rexerant) in obsidione Tornaci essent, Anglo regi hanc operam gratificantes. Sed dum, inquam, absunt: plebs suum tempus rata, remp. inuadit; & cùm alia mutat, tum in primis exsules quosdam sui corporis, superiore anno legibus pulsos, reducit. Patricij cùm redissent, querelæ, iurgia, arma: & pugnatum atrociter in foro medio, sed vicerunt Patricij, manu clientium subnixi, & longâ armorum tractatione superiores. Fuga tamen maior, quàm cædes fuit. nisi quòd in victoriâ sæuitum, & abstracti ædibus suis, atque etiam sacris, qui in eas fugerant, gladio, carcere, exsilio pœnas dederunt. Quies deinde per vicennium, sed infida. quippe animis exulceratis, & plebeiorum non occulto fremitu: qui in motum turbâsque iterùm erupit, à principio vnde non timebatur. *Petrus Couterellus* Prætor erat anno ∞. CCC. LX. qui homo etsi nobilis, & è Patriciis, tamen, prauitate ingenij vel ambitu, iam à primâ Præturâ (nouennium tenuerat) omnem ansam lacessendi aut lædendi Patrum quærebat. Oblata est, aut arripuit, anno iam dicto, istam. Ciuis quidam pisces venales in urbem carro aduehens, cùm is in luto hæsisset, equum subito pascuis eductum, subiunxit, & carum extraxit: statimque equum bonâ fide & illæsum reduxit. *Couterellus* hominem, vt furti reum, in carcerem coniicit: Scabini appellantur, cognoscunt, insontem pronunciant. & cùm Prætor non remitteret, iurisdictione ei interdicit, quòd contra leges, ciuem in vinclis haberet. Prætor illicò Bruxellam, ad Principem. qui tunc *Venceflaus* erat, *Ioanna* maritus, gente Boemus, frater *Caroli Quarti* Imperatoris: quem produnt

caſo matris vtero in lucem veniſſe . Hunc neque pace, neque bello optimum, certè non feliciffimum, fuiſſe, licet dicere : & Louaniensibus cauſſa non eſt, cur valdè ament. Ad rem. aures iſte Prætori credulas præbuit, potentiam Patriciorum calumnianti, & reprimendam à Principe, bono ſuo, aſſerenti. Neque fautores talium deeſſe in Aulâ poterant : inter quos *Sconuorſtius* quidam, vir præpotens, ſed animi aut conſilij parùm rectus. Is palàm dicere, *Cornua Patriciis* (verba eius ſunt) *mi- nuenda, qui nimium iam ferocirent. Poſſe id Principem, ſine ſuâ operâ aut inuidiâ, plebe efferrî permiſſâ.* Princeps in aperto ſententiam non tulit: hoc tamen Couterellus facilè vidit, non iniquis auribus animiſque ſe auditum. Itaque alacer domum redit, ad ſuos refert, & factioſiſſimo cuique faces ſubdit. Iam in eo erat vt ſeditio erumperet: neque neſcire Patres poterant, ſed remiſſiùs agebant, ſiue mitigare bonitate parantes, ſiue fatali, vt ſolet, ignaviâ. Aderat fortè per hos dies *Gerardus Vorſelarius*, vir & miles nobilis, cum ſelectâ Equitum alâ: qui operam ſuam Patribus vtrò obtulit, & ſuaſit vti: iſti dimiſerunt. At non incepta ſua Couterellus. qui die quodam Senatus habendi, ſuos conuenire ſenſim in forum iubet: idque cum armis. Adſunt, & iam turba eſt, atque ipſe concionabundus excitat, & *ſuperbiam Patrum, & dura imperia*, inculcat. *Hos eſſe, qui ſoli rem publicam occupent, qui honores, qui pecuniam, ſua faciant, qui tot fortiſſimis viris imperent, vt ſeruis. An excidiſſent, ante paucos annos, tot innocentes ſui corporis, gladio, laqueo, exſilio puniti, obliberiores quaſdam voces & facta? Eadem manere ipſos, niſi viri ſint: ſed eſſent,*

essent, & quem timerent? In manu, inquit, vestrà est, finem malis facere: audete tantum, multi in paucos, parati in improvidos; lesi in laceffentes; Deus hominesque fauebunt. Ipsum Principem, diuinà benignitate, mitem animi habemus, & equo eo laturum, siquid illi patiantur, vos faciatis. Iniurias vestras in oculis habete, LIBERTATEM in ore, & hæc tessera esto: ite, istam asserite, illas propulsate. Dixerat, & loquente adhuc eo fremitus, clamor, minæ, & ad curiam versi manus & voces intentant: *Prædarent civium oppressores, ærarij prædones, pœnas daturi scelerum, aut iniuriarum.* Et iam se quisque hortari, & vim parant. Curia clausa erat, & trepidi Patres, neque ad resistendum pares: cum Couterellus prouolat, & quasi benignitate deditioem suadet, & nihil vltra mali passuros adfirmat. Prudentium esse, cedere huic tempestati. Cedunt, & se dedunt. At turba statim irruit, manus & vincla iniicit, & in Arcem captiui deducuntur. Tum aumaria & archia Senatus frangunt aut referant, armamentarium pariter: compilant, dilacerant, aut vsui suo quod erat, tollunt. Exstant nomina & numerus captorum, paullò minus *ducentis*: interque eos Equites *viginti quinque*: reliqui in proximas vrbes dilapsi, aut in prædiis villisq; suis latebant. Couterellus sedato tumultu, & vt forma aliqua reipublicæ esset, nouum Senatum legit, mixtum è plebe & Patriciis. nam & ex istis molles aut ignauos quosdam repperit, consiliis suis opportunos, qui que communem iniuriam præsentis honore mutarent. Tum ad captiuos submittit, qui periculum à plebe denuncient; ipsos quosdam è plebe, qui turbidis vocibus circum Arcem, ad cæ-

dem eos deposcant. Ita illi trepidi, Couterello supplices fiunt: & denique grandi pecuniâ, seorsim quisque pacti, dimittuntur. In Leucis *VVenceflaus* erat, dum hæc geruntur, casu an consilio longinquius: sed adeunt statim exsules, & facta docent, & remedium atque vltionem exposcunt. Cum frigore audiuntur: etsi nobilitas pleraque faueret, & è consiliariis, quibus æqui honestiq; cura aliqua esset. Venit & ipse Couterellus, qui auro multos suos fecerat: & res dilata est, dum Princeps rediret. Quod factum sequenti anno, & intereâ imperium Couterellus continuauit. Iam Bruxellam *VVenceflaus* venerat, atque ibi agminatim nobiles adeunt, orant, urgent, rem pessimi exempli vindicare, néve seditioni aut licentiæ campum aperiret. Instant seorsim & Bruxellenses, ac pro sociâ vrbe acriter nituntur. Denique perpellunt, vt conductis in vnum copiis, Louanium moueret: venitque *Bancum*. Dum ibi est, statim Couterelliani, quibus aduersus Principem nec vis nec animus erat, ad eum veniunt, & imperata facturos spondent. Ita Princeps admissus, exsules reducit, sed in turbatores iram aut vindictam non ostendit. Ipsum Couterellum, caput malorum, Præturâ dumtaxat abdicatum, in nouo Senatu Scabinum creat; & eius instituto, Senatum ipsum mixtim è Patribus & plebe legit, seminarium deinde turbarum. Amor pacis & concordiaæ prætexebatur: sed prudentioribus eo facto apparuit, non imprudente, certè non illibente Principe, priora illa administrata. Ita quies vrbi, sed parùm certa aut longa, restituta. nam plebs exultare, & illis vt victis insultare; ipse Couterellus dominationem exercere, & augere: donec tædio præfentium,

sentium , & futurorum etiam metu , Patricij plerique sponte vrbe cedunt. Letū id Couterello fuit, & iam liberè agere, amotis æmulis: seq; in sequentem annum Consulē, cum *Geldolpho Roggâ*, textore designat. Et quia præsidium in auro expertus esse sciebat , vndique illud quærere; nec domi tantum, sed apud exteros , fide ciuitatis publicâ, corrogare. nam sigillum in eius manu erat. Eoque opum & potentiæ venit, vt *Henrico Dynastæ Hooghstratano* filiam suam cum grandi dote elocaret, & quantam istè poposcisset. Sed inuidia etiam comitata, & crebræ apud Principem querelæ : neque gener aut *Sconuorstius* excusare satis, aut tueri poterant: eoque ventum , vt iterum castra ad urbem moueret. Fiunt & iterum eadem, illi Principem admittunt : iste vtramque partem in pacem iuramento adigit , & obsides etiam capit; è Patriciis *duodecim*, è plebe *quadragesima*. Couterello Consulatus mansit, & in communionē honorum nihil mutatum. Tamen ipse, conscientiam terrente , & quia alieniorem iam Principem senserat, sponte, rebus collectis, vnâ cum aliquot factiosorum antesignanis, aufugit in agrum Leodicensem. Ibi cum infesta itinera haberet, & mercatores Louanio Germaniam petentes sisteret, aut in vincla daret, pecunię extorquendæ: iram *VVenceslai* ferò mouit, qui ipsum ac viginti quinque textorum proscripsit. Nec sic quidem quieuit, sed conatus urbem irrumperē & suam facere, subsidio clam in eâ conspiratorum, successum non habuit, & supplicium de istis sumptum. Ita rebus desperatis, ad preces versus, & *Hooghstratani* maximè operâ, veniam exsiliij impetrauit, rediitq; Louanium anno ∞. CCC. LXIX:

vbi vitam ingloriam, & in publicâ exsecratione, finiuit. Mireris vel ausum talia, tam magno animo; vel desuisse, tam vili.

C A P. X I.

Seditio tertia, & diro facinorè horrenda.

Anno ∞.
ccc.
LXXII.

IAM exitialis seditio narranda est, quæ nouem annis posterior, ab illo fonte manauit. VVenceslaus, vt dixi, honores cum plebe communicauerat, & sic aliquot annis habuerat: donec bello Iuliacensi infausto, ipse captus, & multa nobilitas cæsa, etiam Louaniensium, esset. Hoc igitur bello, cùm Patricij fidem & animum approbassent, plebs tarda aut refractaria fuisset, nec nisi sexaginta Sagittarios dedisset; Princeps è custodiâ reuersus Louanium, illis honorem pristinum & magistratum restituit, tantùm quòd duo deinceps Senatores è plebe essent. Plebs ægrè tulit, sed tulit sexennium, ad comitia vsque anni ∞. CCC. LXXVIII. quibus ipsis, cùm ex formulâ dictâ Senatus creatus esset, sed Patres inter se discordes palàm agerent; plebs diu occasione intenta, arripuit, & ipso *Magdalena* sacro die, regionatim, tres quattuorve textores, totâ vrbe discurrentes, clamore & peluium sonitu, *Ad arma, Ad arma*, reliquos concitarunt. Concurritur, & statim captâ Curiâ Consules cum Scabinis in vincla dantur: *VValterus Leidanus* textor, Præfectus vrbis dictus. Placuit mox, Gandensium exemplo, albos galeros siue caputia, insigne factionis assumi: factumque est. & adeò proni in res nouas turbidasque tum ferebantur, vt Patriciorum non pauci degenerarint, & idem insigne

insigne capiti, animo factionem induerunt. Interea *VVenceslaus* è Franciâ redux (eò iuerat) ista edoctus, Louanium venit: ordinemque Senatus legendi iterum, plebi placandæ, mutauit, & in dimidiam partem admisit. Mireris inconstantiam: & magis, si non tempori solum, sed pecuniæ hæc data, scribentibus credas: quam è publico aliquam multam sanè accepit. Ceterum ciues iureiurando adegit, pacatè inter se agere, & vt membra vnus corporis deceret: quod tamen Patriciorum aliqui abnuerunt, & patriâ carere, quàm subiici iniuriis aut contumeliis plebis, elegerunt. Ita *Areschoti*, aut *Namuri*, plerique horum agentes, hanc infestabant, & in agris aut viis deprehensam abducebant, redimias poscebant. Contrà isti, prædiis illorum ignem iniicere, item quos possent capere; & quosdam gladio carnificis subiecere. Denique in ipsâ vrbe, qui reliqui Patriciorum essent, suspecti agere, aut suspectantes: vtique post cædem *VValteri Leidani*, qui inter capita *Galeritorum* erat. Is fortè Bruxellam missus, rei publicæ gratiâ, noctu à cænâ reuertens interfectus est, insidiis, vt putatur, *Joannis Calsterij*, & *Guilielmi VVilrei*, Patriciorum, qui tunc in eâ vrbe versabantur. Re perlatâ, turbatum Louanium, plebs minari & fremere, optimates timere: atque hi, vt insontes insciosque se ostenderent, Legatos ad *Ioannam* mittere (nam maritus in Galliâ etiam aberat) qui peterent inquiri in auctores cædis, & vindicari. Illâ tardante, plebs ludibrium rata, aut ex compacto geri, arma corripit, & in forum venit. Vocantur & in curiam Patres: quorum aliqui venere, quidam triste & ferale ominantes, mutato habitu, vrbe profugere. Statim apposita

Senatui custodia: & seditiosi furioso animo ad fores pro-
 uolant, & adsistunt: pars etiam, nemine prohibente,
 ingressa. Ibi auditæ voces, *Cedo nobis illum, & illum,*
statim, statim. Atque ij qui intromissi, ad nomen sin-
 gulos capiebant, & præcipites è fenestris (horreo dicere)
 datos, plebs infernè lanceis spiculisque exceptos laniabat.
 Periêre hac rabie ad *septemdecim*: additusque vnus è ple-
 be, quòd is * *Platuotium*, misertus veteris patroni, scam-
 nis abditum, veste contexerat. Hæc facta xvi. Kal. De-
 cembris: & qui Patrum reliqui domi reperti sunt, in cu-
 stodiam dati. Post factum, frigus & mox poenitentia
 aut metus subiit. Nam quomodo Principem hæc latu-
 rum? qui breui rediturus, poenas de fontibus infonti-
 busque caperet. Itaque deprecatores parant *Leuenses,*
Tillamontanos, Diesthemienſes, Liranos, Bruxellenses,
Eburones quoque & Tungros: & citiùs, ecce, opinione
 VVenceflaus Bruxellam venit. Arma & machinas ille
 parabat, vltioni intentus: cùm legati à prædictis ciuita-
 tibus adsunt, & veniam suppliciter petunt, expiationem
 cædis, quam vellet, offerentes. Tandem, diu delibera-
 to, præscriptum, vt quattuordecim è plebe, præcipui au-
 ctiores, in Cyprum relegarentur; agnatis cæsorum, certa
 pecuniæ summa daretur. Mitis transactio, & intra ma-
 gnitudinem noxæ omnibus visa: tum illud turpe, quòd
 ipsis relegatis pecunia in viaticum, quasi Legatis à repu-
 blicâ, attribueretur. Itaque non fuit animis placandis.
 Nam Patriciorum iuuentus fremebat, sanguinem pa-
 rentum vænalem non habere, nec modicâ istâ pecuniâ
 redimendum. Iamque vicinis locis aut arcibus occupa-
 tis, bellum in suos ipsi ciues gerebant, & prædas vndi-
 que

* *Plancum*
 Latinis.

que agebant. Nec cessare etiam plebeij : quin vim & maleficia reponere, vel augere; & denique longiùs ire, & contra Principem etiam occulta foedera cum Gandensibus (qui arma in Comitem tunc habebant, & totâ pænè Flandriâ dominabantur) ferirè. Denique post mutuas utrimque cædes, doctus tandem VVenceslaus frustra & temerè plebi indultum, arma cepit, urbemque assedit. Illi repugnant, propugnacula erigunt, & auxilia à Gandensibus, à se impares, exspectant. Sed cùm ea fallerent, & ipsi à *Ludouico* Comite ac Francis premerentur: decursum iterùm ad preces, quas *Arnoldus Hornanus*, Leodicensis Antistes, ipse in castra veniens, ad Principem tulit, & veniam certis legibus impetrauit. Pauci poenâ affecti; plures indignatione aut metu, patriam mutarunt; & præsertim lanifices, qui in Angliam iuerunt. Obseruate. hæ sunt illæ à nobis colonie, quæ gloriam panificij aut intulerunt, aut valdè quidem auxerunt.

Anno ∞.
ccc. lxxx-
ii.

N O T A.

Dixi de *albis galeris* assumptis, exemplo turbidorum Gandensium : & inde obtinuisse vernile dictum, siue conuicium, quo *Albati* Louanienses appellantur ab accolis : siue nostrâ voce *Wittingi*. Quod non aliud valet, quàm *Seditiose*, & tu quoque ex illis fuisti.

CAP. XIII.

*Seditio quarta, & ultima, cum motu minisq; magis
quàm præfenti noxâ.*

ANNO M.
CCCC.
LXXVII.

NEC DVM finis. à lanariis ad lanios imus: atque
ex isto etiam corpore fuere, qui rempublicam
turbarent. *Paullus Loenkenus* ex infimâ plebe lanius,
post cædem *Caroli Audacis*, & dum de matrimonio
Mariae cum *Maximiliano* deliberatur, partem se reip.
fecit, & plebem suam. Rumores dissipat, falsò exspe-
ctari Maximilianum, illudere sic Senatores: & melius
tutiùsq; ipsos imperium habere & exercere. Conci-
rat deinde dictam populi facem, capit & abducit ex im-
prouiso quosdam è Senatu, & gladio subiecturus erat,
nisi licitor publicus se subduxisset. Iam & Academiae
primores se miscuerunt, & auctoritate suâ tumultum
sedarunt. Superuenit paullo post ipsa *Maria*, vt auspicia
capesseret, de more, Principatus: neque seditiosi admi-
serunt aut agnouerunt, nisi noua iura & immunitates
extorsissent. Quinetiam cum illa, ad compescendum,
Sagittarios ipsius vrbs (honestiores populi) armasset; isti
& Sagittariorum quosdam, impetu factò, ceperunt, &
quattuor fortè obuios Senatorum. Nec nisi ægrè sedari
à *Paullo* ipso potuere, quin vitâ eos mulctarent. Tum &
in Arcem, vbi diuersabatur *Maria*, incurrunt, & adi-
gunt tot malis trepidam virginem, antea cta condonare,
& alia pro arbitrio suo sancire. Iam vt species etiam pu-
blicè noui popularis imperij esset, additi *Paullo*, custo-
diæ causâ, viginti satellites, & menstruum ex arario sti-
pendium.

pendium. Atque ex eadem deinde publicâ pecuniâ lasciuiebant, potabant, conuiuia, velut ad societatem & fidem stabiliendam, agitabant. Sed agitantes, opinione maturiùs *Maximilianus* aduênit: quo propinquo, minui potentia *Paulli* cœpit, & stipatores à Senatu adempti. Tamen ipse *Maximilianus* præsens, nihil etiam pro Principe agere, neque vlcus hoc tangere, nisi compos nuptiarum decreuit. Ergo iterùm post abitum insollescere *Paulliani*, stipatores reposcere, & res miscere. Sed edoctus de totâ re & periculo denique *Maximilianus*, *Engilbertum Nassouium*, Brabantia Seneschallum, cum equitatu Louanium præmisit, ipse mox secuturus. Diffugiunt ad Solem nebulæ & nebulones, *Paulus* in Zelandiam, atque ibi agnitus capite luit. Pleraque horum, & certè initia, absente *Ludouico Pinnoccio* Prætore gesta (is in Germaniam, inter Legatos, iuerat) qui vt vir erat, animo promptus, manu strenuus, oppressisset, aut quidem repressisset: Deo & fato aliter visum. Sed vt finiam, hæc quoque seditio urbem minuit, multis non è plebe solùm, sed optimatum in agros aut prædia sua dilapsis, atque illîc sedem locantibus, tædio tot turbarum. Videtis caussas & tempora, quibus florentissima olim vrbs defloruit, & ex veteri gloriâ & copiâ non nisi vmbra istam habet.

Anno ∞.
CCCC.
LXXVII.

CAP. XIII.

De arce Kesselsteiniâ aliquid: tum Eiconismus Urbis.

DVM in his sermonibus sumus, & ego atque illi intendunt, fugit nos deflectere, quâ ad montem reuocâ ibatur. Itaque progressi etiam paullùm, hæremus: &

ego circumspiciens, Amici, inquam, omnia me fallunt, aut via fefellit, de quâ uxorem scio monuisse. Vbi etiam domus illa rustica, quam signauerat? atque ibi ductor noster quærendus, aut potius euocandus. nam (Iuno mea hoc curauit) exspectat. Ecce illam à tergo. hem, & hoc viæ frustra etiam confecimus, & arduus ille adscensus manet? succumbemus. Vir bone, vis nos ducere in hunc verticem, ad arcem illam famosam & vetustam? Volo equidem Domine, inquit: aut pro me hæc filia mea. nam ego senex à pedibus laboro. Et tu sustinebis? arrectus ascensus est. Confido, inquam. Iuimus duce mulierculâ, peruenimus: atque ego (mirantibus meis & gaudentibus) vno tenore, & sine interquiete, cliuum peruasi. Ostendit rudera aliquot muri, & lapides in acervo: sed lapides rudes, ex indigenis illis, & arenaceis. dixit, murum olim ibi fuisse. Ego & fossas statim adnotaui, satis grandes & conspicuas, etsi vepribus vel arboribus obsitas: quæ fossæ cinxerant hoc quidquid ædificij fuit. Ducimur deinde ad cauum subterraneum: sed recenti lapsu os eius clausum erat, & lapides illuc accumulati. Quid fuit? inquam. Illa, Grande subterraneum atrium, fornicato opere, & lapidibus alibi ferro inter se deuinctis. Intraisti? inquam. Sæpius, ait illa, & meus parens atque omnis vicinia. magnitudo est pedum quadraginta aut plurium: tum murus è latere coctili iterum occurrit. Quid deinde? inquam. Illa, Aiunt obseptum ibi aditum: sed subterraneas cryptas esse, quæ Louanium vsque in Diui Petri ducant. Ibi risi, & ad meos: Non sapuisset nobis cibus, sine hoc fabellæ condimento. sed res neque magna, neque vetus nimis hæc fuit: quid-

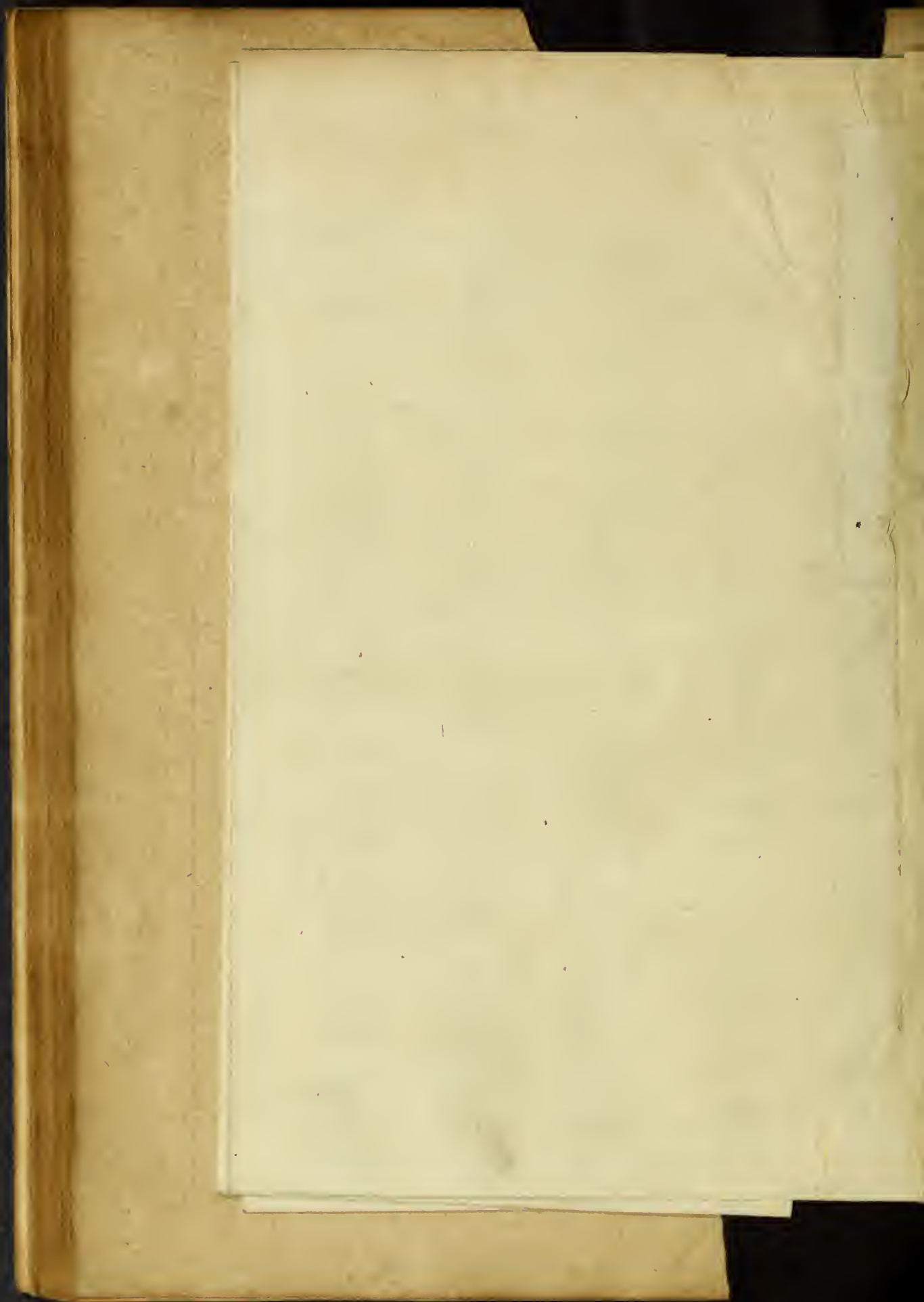
- A. Heuerléa, Prætorium.
- B. Bancum, cœnobium.
- C. Mons caluaræ.
- D. Fliederbeka, cœnobium.
- E. Parcum, cœnobium.
- F. Silua Heuerléensis.
- 1. Porta Arschoana.
- 2. Porta Diefthemienfis.
- 3. Porta Thenenfis.
- 4. Porta Parcenfis.
- 5. Porta Heuerléenfis.
- 6. Cararacta maior.
- 7. Cataracta minor.
- 8. Porta Bruxellenfis.
- 9. Porta Vinearum.
- 10. Turrif impensæ superuacua.
- 11. Porta Mechlinienfis.
- 12. Arx siue Burgus.

- 13. Commendataria S. Ioannis.
- 14. Duodecim Apostoli. Xenodochium.
- 15. S. Martini cœnobium.
- 16. Sancta Genoueva. Xenodochium.
- 17. Sanctæ Catharinæ sacellum.
- 18. Sanctæ Mariæ exterioris sacellum.
- 19. Sanctus Nicolaus. Xenodochium.
- 20. S. Mariæ Visitationis sacellum.
- 21. S. Quintini templum, parochia.
- 22. Collegium Viglij Zuichemi.
- 23. Beginagium.
- 24. Nigræ sorores, cœnobium.
- 25. Cartusia, cœnobium.
- 26. Sacellum S. Crucis.
- 27. Capucini, cœnobium.
- 28. Annunciata, cœnobium.
- 29. Alexiani fratres.
- 30. S. Iacobi, parochia.

- 31. S. Laurentius. Xedochium.
- 32. Prætorium, PLACT.
- 33. S. Margaritæ sacellum.
- 34. Collegium Vaulxium.
- 35. S. Virulæ cœnobium.
- 36. Bogardi, nunc Fliederbekenses, cœnob.
- 37. Vineæ S. Mariæ, cœnobium.
- 38. S. Gertrudis, parochia & cœnobium.
- 39. Porta lapidea.
- 40. S. Spiritus porta.
- 41. S. Michaëlis porta.
- 42. S. Quintini porta.
- 43. Lupina porta.
- 44. Molaria porta.
- 45. Pratenfis porta.
- 46. Franciscanorum porta.
- 47. Bieffensfis porta.
- 48. Leidensfis porta.

- 49. Castrenfis porta.
- 50. Castrum, pædagogium.
- 51. Augustiniani, cœnobium.
- 52. Albæ Dominæ, cœnobium.
- 53. Clariffæ, cœnobium.
- 54. S. Donariani collegium.
- 55. Patres Societatis Iesu.
- 56. Atrebatensē collegium.
- 57. Dalensē collegium.
- 58. Seminarium regium.
- 59. Collegium Theologorum duplex, Maius & Minus.
- 60. S. Annæ collegium.
- 61. Sacellum S. Antonij, vulgò Clericorum.
- 62. Pulchra Diua Virgo.
- 63. Lipsij domus.
- 64. Franciscani, cœnobium.
- 65. S. Barbaræ sacellum.
- 66. Dominicani, cœnobium.

- 67. Peelsianum collegium.
- 68. Magnum Xenodochium.
- 69. S. Eligij sacellum.
- 70. D. Petri parochia.
- 71. Collegium trilingue.
- 72. Curia Senatorum.
- 73. Hallæ, siue Athenæum.
- 74. Liliū, pædagogium.
- 75. Vicus artium.
- 76. Collegium Sabaudia.
- 77. Collegium Iuris.
- 78. Falco, pædagogium.
- 79. Collegium Winckelianum.
- 80. Collegium Pontificium.
- 81. Porcus, pædagogium, & Standonck collegium.
- 82. Cranendonckij collegium.
- 83. Drutij collegium.
- 84. Hauterlé collegium.

quidquid fama attollat. Nam & Gygantes aiunt inhabitasse. At nos ad verticis hoc labrum eamus, nisi fallor, sub oculis omne opidum & vicina habituri. Videtisne? ô delectabilem adspectum! tanti fuit venisse, vt hoc frueremur. Quis pictor hîc est, qui delineet, & penicillo suo omnia loca effingat? potest: & vos adspicite. Ecce *Dimi Petri, Michaëlis, Gertrudis, Iacobi*, templa alia: ecce *collegia* illa atque illa, & notabiles etiam domos. Iterùm desidero pictorem, & qui in tabellâ repræsentet.

Curaui tibi lector: atque ecce habes.

CAP. XV.

De incendiis in hac urbe. tum de ade D. Petri, eius Canonici, & Præposito. Denique de turre.

AVD. At nobis magis suaue (nam oculis satis antè v-
surpauimus) per te discere initia præcipuorum ope-
rum, vel auctores. Hæc cupido nos tenet. LIPS. Id
quoque indulgebo, & paullùm sedeamus: Tu mea, ac-
cipe munusculum, atque abi. Primùm moneo, vetusta
aliqua ædificia frustra hîc quæri. non quin fuerint; sed
verè fuerint, & ignis violentia semel iterumque absum-
psit. Nam ecce memoriæ publicæ habent, principatu
Godefridi Primi Ducis, anno ∞ . C. XXX. TOTVM
LOVANIVM *fortuito igne absumptum*. Auditis, to-
tum? itaque nihil superfuit operis vetusti. Surrexit ta-
men iterùm, vel ex nouâ materiâ, vel rediuiuâ: iterum-
que *exustum panè totum* (eædem Memoriæ) *cum prima-*
rio ipso templo, annis paullò plus quadraginta à priore
• flammâ.

flammâ. Ergo frustra ea, vt dixi, quæ exstant, videamus. Conspicitis in vrbe mediâ templum *Diui Petri*. quis condidit? *Lambertus Primus* Comes, & honori huius Diui illud sacrauit, & opidum tutelæ commisit. Idem & Canonicos instituit: etsi alij ad filium eius *Lambertum Baldericum* referunt, qui etiam Bruxellæ in Diuæ *Gudilæ* collocauit. Certè iste *Decimas agri Louaniensis* iis legitur *adsignasse*. Initio septem fuerunt, iiq̄ue *Fratres* primò appellati: mox *Domini*, ad discrimen Minorum, qui accesserunt. Nam vt erat maiorum pietas, quidam & è priuatis opes suas huc contulerunt, & augendo collegio Canonicatus instituerunt. inter quos vnum *Simon Grindelius*, è Patriciis, anno ∞. C. LXIII. & post vigintiquattuor annos alium, *Godefridus* Prætor vrbis. Alios deinde (nam ad octodecim peruenerunt) aut Duces ipsi nostri, aut item ciues. *Godefridus* quidem *Primus* Dux legitur duos instituisse, anno ∞. C. XL. Sed discrimen tamen erat, vt tetigi: quòd illi primi septem, opibus præminebant, & Decimas soli possidebant; donec anno ∞. CCC. XI. sponte illorum, Minores in diuisionem admissi, & sic æquales omnes facti. Sponte, inquam: & ô miram raramque benignitatem! nam iure laudanda est: & hoc æuum, vereor, exempla non donet. Sed hi Canonici: quibus *Præpositus* etiam, præter Decanum, velut caput præest, magna dignitas, & olim non nisi in Principum aut Procerum filios collata. Notantur certè ex Ducum nostrorum liberis, item è Lucemburgensium, aliisque. Adhæret dignitati honos, quòd is à nouo Principe, quoties auspiciâ imperij suscipit, iuramentum sollemniter exigat, capiatque:

piatque : in quo & *Aduocatos se Canonicorum Diui Petri fore* profitentur. Equum deinde Principis , cui infidet , donatiuum habet : quem tamen olim *Cantor* vindicabat , & lis inter eos fuit. Est nunc in hac dignitate , vir eâ & aliâ dignissimus , *D. Georgius Austrius* : qui ipso nomine inelytum genus prodit , & virtutes pro genere habet. Amorem certè & cultum studiorum , quæ laudatissimi illius *Maximiliani Primi* nepotem decent. Sed heu , desero hanc ædem , & non sine gemitu : vt lapsa est ? quàm lacerâ & foedâ nunc facie ? Mali fati (si ausim dicere) ea fuit , semper ignibus aut ruinis afflictâ. Nam præter incendia dicta , arsit etiam anno ∞ . cccc . lviij . & tota edacibus flammis absorpta est : ipsum æs Campanum liquefactum : sed omnia statim reparata , & Turris interuallo aliquo addita anno ∞ . iij . vij . id est , quinquaginta circiter pòst annis. Fuit ea inter egregias Belgicæ : sed ruinæ deformarunt . prima anno ∞ . iij . lxx . mense Nouembri , me audiente & ad strepitum procurrente , sub vesperam ; iterùm , anno ∞ . iij . lxxvij . denique vltimò iam nuper Ianuario mense , ante biennium . Quis excitat & reponit ? calamitas temporum vetat , aut & frigus in talia , cùm ad suum modò quæstum priuatim quisque calet & callet.

CAP. XVI.

Reliquæ Parochiæ , & earum auum percursum : & si quid notandum.

SUNT & alia illa Tempia maiora , quæ videtis , & quas *Parochias* (alij *Paræcias* malunt) appellamus. *Diui*
L Mi-

Michaëlis portæ murorum veteri superstructum, anno ∞. C. LXV. Fallitur enim vulgus, qui vetustissimum censet. & quòd *Chrisma* sacrum illinc petitur, & ad *D. Petri* defertur; non ea caussa est, sed quia in viâ Leodicensi est situm: *Chrisma* autem Leodico mitti olim solet, & illuc igitur decorè deponi. Sed partitio ipsa fit deinde in æde *Petri*, vt vetustissimâ, & primariâ. Turrim initio & hæc ædes habuit altiore: sed corruit cum vicinarum ædium detrimento, anno ∞. CC. XXV. neque iterùm est educta.

Tertia est *Diui Iacobi* ædes, æuo istis proxima: quæ anno ∞. CC. memoratur exstructa. Est in exteriori vrbe, sed scire licet iam tunc ea loca ædibus hominibusque frequentia fuisse: & idèò templum nouum aptatum. Neque alia item caussa *Michaëline* ædis superstructæ in portâ fuit, quàm vt vicinior atque opportunior esset illis suburbanis. Flagrauit *Iacobæum* de cælo tactum, anno ∞. CCC. L. reparatum est, & pars veteris turris etiam manet. Collegium Canonorum habet, sed ex translatione. primitus enim *Eincuriæ* fuit: agente autem apud *Nicolaum Quintum Pont. Duce* nostro *Philippo Bono*, anno ∞. CCCC. LVI. huc est translatum. Mouit eum, opinor, solitudo aut inopia opidi, sic etiam attollendi: mouit & *Academiæ* adspectus, quam Canonici decorè colerent, & ipsi ab eâ excolerentur.

Quarta, *Sanctæ Gertrudis*, quæ *Henricum Primum Ducem* auctorem inscribit. Condita est anno ∞. CC. VI. statim à *Iacobæâ*. Sacellum antèa erat: fecit aut fieri curauit ille Princeps *Parochiam*: itemque *Canon-*

cos Regulares ibi collocavit. Fama habet, turrim istam satis egregio opere, emolitos lanifices esse, idque collatio inter se ære : potentem hîc scilicet frequentemque tunc nationem. Canonici isti initio *Præpositos* habuere, fuitque primus *Franco* quidam, qui obiit anno ∞. CC. XXX. Sed anno deinde ∞. CCC. XLIII. *Henricus Furensis* nomen *Abbatis* Romæ impetrauit, prætulitque. Non item successor *Henricus Rodius* (è meis, nisi fallor, maioribus) qui modestiæ amans illum *Præpositi* recepit, & duo item alij secuti. Tum *Gualterius Moliardus* iterum *Abbas*, anno ∞. CCCC. LXVI. & posteritenerunt : inter quos nunc est & præsidet *Arnoldus Eynhoudtius*, pius, industrius, prudens vir, & qui cœnobium pulcherrimo ædificiò auxit & ornauit. Est ab eo perpetua & magna *Porticus* circum hortos, in membra & cubicula supernè distincta : ad usum duodecim è nobili stirpe adolescentium (nam tales admittuntur tantum) quos hîc alii, & scientiâ ac pietate voluit informari. Insigne opus, & institutio: laus hîc auctori & gratia, præmium in melioribus locis esto.

Quintum, *Sancti Quintini* templum, structum sub idem cum priore æui. Non maximum, sed vel pulcherrimum, meo iudicio, inter omnia est : benè & aptè commensuratum, multâ luce vndique collustratum. Atque hæc nunc sunt quinque illæ *Parochie* : olim vnica *D. Petri* erat, mansitque ad annum ∞. CC. LII. Sed notant, grandi iam tunc populo, curas eius *Parochi* alleuandas fuisse, & quinque istas designatas, quas dedi.

CAP. XVII.

Virorum Cœnobia.

SVNT & Cœnobia plura, aut Sacella: quæ lustrabo, & siquid dicendum videbitur, non omittam. Primi

DOMINICANI: qui & tempore sunt inter religiosos hîc primi. Venerunt in urbem, sub annum ∞ . CC. XXVIII. haud diu fanè post primam institutionem. Sed locum iis suum assignavit & cessit (mira pietas!) *Henricus Tertius*, anno ∞ . CC. LVI. Cessit, inquam, iis ipsâ Aulâ suâ, quam in Diliæ insulâ habebat, medio ferè urbis loco: quam *Annales nostri Bassam Curtim* (id est, *Inferiorem Aulam*) vocant, ad discrimen illius superæ, quam *Burgum* diximus fuisse. Ille idem Princeps templum, & alia, ibi struxit: exstantque ab illo ævo (satis notabile) ipsæ fenestræ vitreæ in Choro, quas ille & liberi donarunt. Fama tenet *Albertum Magnum* Ratiponensem Episcopum huc venisse, & altaria quædam in anteriore templo sacrasse, anno ∞ . CC. LXXVI. Aiunt & discipulum eius, inclytum illum *Thomam Aquinatem*, comitem fuisse, & Euangelium de loco superiore cecinisse: ac pulpitum ipsum seruant, quo ferunt vsum. Familiarem fuisse Principibus nostris, illud constat: & *Aleidem*, viduam dicti *Henrici*, ad eum Parisiis agentem scriptitasse, & consilia vitæ dirigendæ petiisse, atque accepisse.

FRANCISCANI à tergo adhærent, brachio fluminis diuisi. Ipsi in memoriis habent (nam alij aliter:) sed ipsis credi-

credimus, huc venisse quinquennio post *D. Francisci* mortem, qui esset annus ∞. CC. XXXI. non diu post Dominicanos. Initio fuêre, qui *Gaudentes* vocantur: successêre anno ∞. 10. 11. qui *Coletani*: & post sedecim deinde annos isti, ex verò *Observantes*. Cœnobium vetus est: chorus templi nouus, altus & illustris, structus anno ∞. 10. XXXVI. & consecratus IIII. Nonas Iulij, quem vt Dedicationis templi diem sollenniter nunc seruant.

AVGVSTINIANI cœperunt anno ∞. CC. LXIII. qui (sicut & Franciscani) stipe collatâ templum & ædificia struxerunt.

BOGARDI fratres, olim Laici, vt appellamus, & texendo vitam tolerabant; certis tamen inter se legibus & communionem deuincti. Fuêre ab anno ∞. CC. LXXX. vel antè. nam exstat tunc Diploma *Ioannis* Ducis, recipientis eos in tutelam.

MARTINIANIS tenue principium ab *Henrico VVelléo* fuit, in Diui Petri Sacellano, anno ∞. CCCC. XXXIII. *Fratres* initio dicti. Aucti numero & opibus, quindecim circiter post annos, mutarunt institutum, & *Canonici Regulares* facti, ex normâ Diui Augustini. Inter eos floruit, & famam studijs scriptisq̄ue fecit patruus meus maior, *Martinus Lipsius*: qui obiit in Eburonum terrâ, cœnobio, quod *Crucif-Lemum* dicunt, Præfectus: anno ∞. 10. LV.

CARTVSIANI cœperunt circa annum ∞. CCCC. LXXXIX: neque vnum auctorem operi inscribunt. Alij alias cellas dederunt: sed eminent *Ioannes Ouerhofius* Antuerpiensis,

uerpiensis, Nassouiorum Quæstor. Fuerunt & duæ fæminæ auxiliatrices, *Margareta*, *Eduardi* regis Angliæ soror, vidua nostri *Caroli Audacis*, & *Maria Magdalena Hamalia*, vidua item *Guilielmi Croij*, vtraque pietate, & liberalitate in pios, insignis. Est in hoc Cœnobio spectabilis Porticus, magnitudine & opere: nec scio an hîc, aut in finitimis locis, alia comparanda.

PATRES SOCIETATIS IESV, primùm duo venerunt circa annum ∞. 10. XLII. Pietas & eruditio statim prouexit, plures accesserunt, & Collegium est factum: quod *Lauini Torrentij*, Episcopi Antuerpiensis, & amici nostri, liberalitate mirificè auxit, qui moriens opes suas ei legauit.

CAPVCINI vltimi, & per medias turbas ingressi. *Jacobus Bayus* Theologiæ Doctor, piè & liberaliter accepit, aream ædificiis, & hortos, itemque alia ipse largitus aut ab alijs impetrans, *Conditoris* nomen meruit habere.

C A P. X V I I I.

Fæminarum cœnobia, aut cœtus.

SUNT & Fæminarum sacri cœtus, omni sanctimoniâ & castimoniâ compositi: quæ precibus hymnisque Deum die & nocte venerantur ac placant. Sunt

BEGINÆ, non propriè aut strictè Religiosæ, sed quæ tamen eas æmulantur. Æuum earum vidi in templi lapidibus sculptum: *Anno ∞. CC. V. hæc curia incepit.*

HOSPI-

HOSPITALE magnum, siue Xenodochium, *Diuæ Elizabethæ* sacrum. Institutum ab *Henrico* illo *Tertio*, qui *Dominicanos*: & sub idem ferè tempus.

ALBÆ DOMINÆ quæ vocantur, primùm fuère *Conuentus pœnitentium*, ordinis *S. Mariæ Magdalenaæ*. Mutarunt, & assumpserunt *S. Victoris Parisiensis*, anno ∞. CC. LII.

S. VRSVLÆ in mediâ Plateâ, cœpit à priuatâ liberalitate *Elizabethæ Veselia*, quæ vidua domos ibi in ipso loco suas, & hortos, & vineas, legauit hoc fine: anno ∞. CCCC. XV. Sunt *Regulares*, & *Priori Bethlemitico* subiectæ.

GRISÆ SORORES, à leucophæâ veste. Dicunt se à ducentis annis huc venisse, è cœnobio *Thenensi*. Subiunt *Abbatî Gertrudano*.

NIGRÆ SORORES, suâ ipsæ industriâ surrexerunt. Vna aut altera cœpit, & curâ ægris impensâ (nunc quoque faciunt) nummulos corrogarunt, domum emerunt. Aliæ iunctæ sunt, in regulam *S. Augustini* transierunt anno ∞. CCCC. LXII. Templum paullò pòst struunt, quod consecrauit *Libertus* Episcopus *Berytensis*, anno ∞. CCCC. LXXVIII.

CLARISSÆ, id est *D. Clara* asseclæ, ordinis *Diui Francisci*. Instituit nobilis matrona *Catharina Oppendorpia*, vidua *Joannis Bloisy*, Equitis, anno ∞. ID. XVI.

SVB-CASTRENSES, vt vocantur, Ordinis *Cisterciensis*: quibus conditor *Gualterus Templius*, vir nobilis:

lis : & accessit in partem eadem *Catharina Oppendorpia* iam dicta. Anno ∞. 10. XVIII. Abbatissam habent.

ANNUNCIATÆ, Ordinis *D. Francisci*. Prima institutio in Galliâ à *Joannâ*, filiâ *Ludouici Vndecimi* regis, vxore autem *Ludouici Duodecimi*. Cui cùm diu ante regnum nupsisset, *Duci* adhuc *Aurelianensi*; in ipso regno, suasu ministrorum, & suo ambitu, ne Britannia Ducatus abalienaretur, *Annam* eius Ducissam vxorem cepit, hac dimissâ. Caussa diuortij, metus præferabatur, & quòd non sponte duxisset: neque ista opposuit, & libens ad alterius æternique regis cultum se conuertit. *Ducatum Bituricensem* donum acceperat, cuius fructibus se tolerauit, & alia piis vsibus impendit. Instituit has Virgines, in honorem cultumque *DIVÆ VIRGINIS*, anno ∞. 10. 1. Diffusæ sunt in Belgicam, & Brugas venerunt: illinc huc parsearum traducta, faciente *Mariâ Hamaliâ*, de quâ dixi. Ingressæ primitus *vinginti* sunt, è quibus *sex Brugeses*, quæ regimen aut exemplum nouellis essent.

C A P. X I X.

Profana aliquot loca.

ABSOLVI. an & pauca in profanis opidi locis noto? sed pauca. Ecce *CVRIA* ista spectabilis est, siue Senatorum domus: tota è secto per artem lapide, figuris & emblematis variè ornata. Magnitudo iusta est, symmetria bellissima: & insigne maiorum elegantia vel opulentia monumentum. Exteri cùm vident, laudant, an & inuidet dicam? Strui cœpit anno ∞. cccc. l. & intra

intra decennium (ita notant) est absoluta. Caussa struendi, abominatio prioris Curiaë, illius infaustaë Foro veteri, vbi Patriciorum laniena, quam descripsi. Ab eo tempore abhorruerunt adire Senatores, & in Sagittariorum ædibus conuenerunt, donec hoc opus absolueretur.

TURRIS in mœnibus, longè conspicua, quam *Impensa perditæ* vocant. Laterculo muri introrsum structi, lapide deinde candido vestiuntur: rotundâ formâ, in altum æquabiliter surgit, non in alium (& hoc fine factam credo) quàm Speculæ vsu. Circumiecta enim ad *quatuor millia* passuum, & ampliùs, vndique detegit. Structa, anno. ∞. CCC. LXIII.

CATARACTES pulchro & operoso opere, in ipso *Diliâ*, atque illi coërcendo, aut dispensando, anno post *Turrim* illam factus. Qui tamen ex insidiis urbem, meo æuo, pænè oppressit. Nam ecce, anno ∞. IO. LXXIII. cum ingentes pluuiæ fuissent, & nix item soluta, VI. Idus Ianuarias, negligentia Curatoris euēnit, vt obijces parum in tempore leuantur, aquamque transmitterent. Stitit se amnis igitur, & magnâ mole intumuit, & mœnia iam ipsa æquabat; quæ iuxta Cataractem denique perrupit, & toto impetu urbem inuasit. Pecudes, & hominum quosdam abstulit, ædificia deiecit, libros corrupit, vt aliam suppellectilem & penum ciuium omittam. *Theodorus Canterus* noster, in selectâ Bibliothecâ suâ ingens tunc damnum & mærorem accepit.

IVSTI LIPSĪ

LOVANIVM:

siue

OPIDI ET ACADEMIÆ EIVS

DESCRIP T IO.

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Initium Louaniensis Academia, & hinc condita causa.

SED heus amici, an non satis iam vidimus, satis sedimus, & satias etiam sermonum vos capit? AVD. Nos? vt verſu tibi dicam,

Ante diē clauſo componat veſper Olympo.
 At te ne fatigemus, illa cautio eſt. LIPS. Ergo ſurgamus, in urbem vorſoriam capiamus: nam & Sol in meridiem inclinatur. Descendimus, & in viâ iterum eramus, cum AVD. Urbem habemus, ſed præcipuum eius membrum, an animam dicam, omiſiſti, publicam Scholam, & quam *Academiã* ſolemus appellare. Animam dixi. quæ enim vita aut vigor ſine eâ huic opido ſit? quis adue-

adueniat, aut frequentet? Nos certè exteros non congeries hæc lapidum, aut prætorum colliumque adspectus trahit; sed Musa & Minerua, quæ hîc sedem habent, & tu earum sacerdos Lipsi. Age, originem eius explica & progressum: quod nos aliosque iuuet nouisse. LIPS. Non hercules inuitus fecero: & quis sermo magis me delectet? Miles castra aut prælia, rusticus agros & segetes loquitur: hæc mea castra sunt, hic ager quem colo, hîc seges aliqua gloriæ, quam meto. Ordiamur.

Cùm Louanium seditionibus, vt dixi, afflictum & paulatim vacuefactum esset, mercimoniis plerisque in Angliam aut aliò dilapsis; miseratio & cura Principem etiam nostrum habuit primariæ vrbs instaurandæ, & aliâ aliquâ viâ frequentandæ. Hæc occurrit, quam in manibus tunc habebat. Præerat nobis *Joannes Dux*, miti imperio: & cùm bella cessarent, artium amor subiit, & exemplum etiam, quod aliæ iam prouinciæ præbebant. *Colonia* enim & *Lutetia* Academia erat: cur non florens & copiosa hæc Belgica haberet? cur liberos suos magno impendio ad longinqua loca mitterent, prompto, sub manu & oculis eos habere? Itaque voces iam & consilia apud Principem: ac didici *Engilbertum Nassouium*, in flagrante tunc gratiâ, & animi honestum, præcipuum auctorem fuisse, & *Joannem* ad Academiam instituendam perpulisse. Vbi de re sedit, de loco deliberatum est; & multi *Mechliniam*, aère & munditie commendabilem, suggerebant: sed vicit *Louanium*, præter miserationis adspectum, quem dixi, quòd ingenio loci hominumque non alia vrbs aptior otio studiorum videretur. Et benè iudicasse, quis non iudicat?

Situ quid salubrius, vel amœnius? Aër purus & ridens: loca passim vacua & delectantia, prata, agri, vineæ, luci, & rus, vt rem dicam, in ipsâ vrbe. Mœnia conscende, & perambula: quæ subiecta facies? cuius frontem animumque non explicet ista, rara alibi, & delectabilis varietas? Hîc segetes, poma, vixæ crescunt; hîc pecudes balant, aut mugiunt; ibi aues garrunt & cantillant. Iam pedes aut oculos extra mœnia effer. sunt riuuli, aut flumen Dilia, vago flexu; sunt villæ, aut Cœnobia; est superbum illud Prætorium *Heuerléa*; arboreta, aut siluæ intermixtæ; & vbique meræ locorum deliciae. Nam de hominibus ciuibusque, quid prædicem? Solem non videre magis ad humanitatem & benignitatem factos. Appello vos, qui insedistis: probitatem & candorem vidistis, officia & alacritatem ad ministrandum. Itaque mirabile, & verum est, velut Homericam loton hîc esse; & qui semel gustarunt, vix auelli, aut auulsos desiderare identidem & respectare. Hæc ipsi sensimus, hæc ab aliis audiuius: & ô salue amœna & amata nobis vrbs,

*Saluete Athenæ nostræ, Athenæ Belgicæ,
O fida sedes artium, ô fructu bona,
Lateq; spargens lumen & nomen tuum!
Te Gallus, & Germanus, & te Sarmata
Inuisit, & Britannus, & te duplicis
Hesperis alumnus. quàm frequens frequentia
Stipauit olim, & aduenarum copia!
Quæ minuit aliquid ciuicus, fateor, furor
Et Mars cruentus: sed fuere, quis neget?
Et fructus etiam apparet. ô quot millia
(Ita dico) protulisti insignes viros,*

Auxi-

Auxilia vel consilia publicæ rei?

Quot Famæ in æde consecrasti nomina,

Perennibus victura scriptionibus?

Et porrò proferetis, & sacrabitis,

Si donat aliquam mitior pacem Deus.

Donabit autem. vota vos modo & preces

Concipite, & in partem aduocate Virginem,

Patrona quæ vestra audit, & Dei parens.

C A P. I I.

*Martinus Quintus approbavit. Natalis Academia,
& Lætionum.*

SED hem, ne extra lineam me eiiciat affectus. A V D.
Sæpè sic eiiciat, & tu tales voces: sed perge. LIPS.
Decreto igitur iam de Academiâ, & de loco: visum mit-
tere legatos ad Pontificem, cuius veniâ & auctoritate o-
pus erat ad instituendam grauiorum artium Scholam.
Præerat tunc Ecclesiæ *Martinus Quintus*, è gente *Co-*
lumniâ: id est, primariâ Latij familiâ, & quæ bello ac
pace insignia lumina rei Christianæ dedit. Sed hic Pon-
tifex bonarum etiam artium sciens & cupiens erat: eoq;
faciliùs de Academiâ impetratum. Diploma datum est
signatumque, anno ∞. cccc. xxv. quod nobis con-
stat, & hîc asseruatur: frustra exteri ambigunt de anno
sequente. Potestatem faciebat amplam omne genus ar-
tium docendi, doctos producendi & titulis honoribus-
que affiendi: solâ tamen Theologiâ, reginâ scientia-
rum, exceptâ. Quid mouerit, nescio: fortassè vulgare
doctrinam eam & spargere, haud ex vsu censuit, neque

campum nimis aperire disputationibus & sermonibus super rebus diuinis. Quod tamen ipse abnuit, statim post annuit *Eugenius Quartus*, quinto ipso anno à Scholâ institutâ: cum super hac re legatos ad eum *Philippus Bonus*, tunc noster Princeps, misisset. Nam *Ioannes magno* illi operi haud diu superfuit; vix famam etiam, nisi ab eo, & discidio cum *uxore, habiturus. Sed à Diplomate primo impetrato, non statim etiam lectiones habitæ, ne erretis: & reiectæ eæ in annum sequentem, id est *vigesimum sextum*, fuerunt. Quid ita? credo, quia Scholæ cathedris sedilibusque instruendæ; quia Doctores eligendi; quia ipsa iuuentus conuocanda erat, quod fecit publico edicto *Ioannes*, & in eo inuitat exteros & indigenas ad nouam Scholam: *inquâ*, inquit, *Doctores & Magistri lectiones suas, quilibet in suâ facultate, & alios actus Scholasticos, secundâ die mensis Octobris, incohabunt*. Ecce, auspicalem diem videtis, ipso Duce sic adfirmante: & hodie hæc Schola seruat, & illo exemplo, eo die lectiones quotannis renouantur, siue ipso nostrorum verbo, resumuntur. Hoc ita verum videtur: tamen aliæ memoriæ, itemque diligens talium *Ioannes Barlandus*, tradiderunt Septembri mense initium factum, idque pridie *Natalem Diæ Virginis*. Credo utrosque vera dicere. sed hos de auspiciis primis loqui, id est, cum velut in possessionem missi professores sunt, & oratio publicè habita est, magno Procerum conuentu (nam & id notant) perorante *Nicolao Prunio* Iuriconsulto. Sed oratio tantum: & lectiones dilatæ in sequentem mensē, ut dictum.

* *Iacobâ*,
Hollandiæ
Comite.

CAP. III.

Regimen Academia, Rector, Conservator, Promotor, Senatus. obiter & de Cancellario.

INITIVM Academiae habetis : noscite & faciem aliquam eius atque administrationis formam. *Rector* & *Senatus* sunt qui regunt, & *Dux Joannes* olim, monitu Pontificis, omne ius suum in eos contulit, ac liberam potestatem in Studiosos permisit. *Rector* à Senatu Academico creatur, idque singulis semestribus, ut nunc res habet. Antea reperio, trimestrem modò dignitatem fuisse, atque id durasse ad annum ∞ . CCCC. XLVI. id est per viginti circiter annos. Atque inter primos illos lætis animi oculis vidi *Ioannem Eeckhoutium*, nobilem virum, è maioribus meis : qui patris mei auunculus maior, in Burgundicâ aulâ postea vixit obiitque. Magna est hæc dignitas, & splendorem ei dant *Accensi*, siue *Bedelli*, ut vocamus : quorum vnus, præ lato grandi argenteo sceptro semper præcedit & ducit, famulis sequentibus, interdum & octo præeunt, cum suis quisque sceptris, sed in sollenni processione, aut die festo. Obuertunt omnes ora, venerantur & cedunt : atque alius quis honor fasces huic submittit. Dicamne etiam ? sed narrantium fide. aiunt *Carolum Quintum*, Imperatorem illum verè Augustum, cum fortè hic esset, loco cessisse, & latus Rectori texisse. Magna humanitas, si non debuit ; magna, etiamsi debuit. Amplius, insigne potestatis purpuram gestat, & in humeros extensam epomidem reicit, cuius oræ pellibus variegatis prætexuntur.

Capu-

Caputium vocant, nec abs re: nam olim caput eo velare solent, & sic gestare. Hoc palàm liquet ex Pontificio diplomate, in quo Rector describitur & ornatur: estque à Principum imitatione & exemplo, quorum talis ille olim cultus. Hic Rector, vt tetigi, ius omne in Scholasticos habet, causas audit, decedit, mulctat, punit. Cui rei *Promotor* etiam est (sic Prætorem nostrum appellamus:) qui iubente aut consentiente Rectore, neque aliter, manus iniicit, in custodiam & vincula etiam ducit. Grandioris noxæ conuictos punit, vel capite, si visum est. sed rarò visum: & omnis ista iudiciorum seueritas in pecuniarias ferè mulctas definit; mitigatque crimen vel ætas adolescentiæ, vel & fauor qui studiis debetur. A V D. Ita discimus. sed inuisum hoc *Promotoris* nomen vnde ductum? L I P S. Neque ego satis scio. an quia ius promouet, & lites intentat? vndeunde, de munere constat: & in eius æui vocibus nec Varro satis Latinos fontes indaget. Barbara multa sunt, ab Italis aut Gallis inuenta: quod notare potuistis & in *Bedellis*, quos scitiùs alij putant dicere *Pedellos*. A V D. Alia etiam quæstiancula. recens ego à Batauis sum: neque Rectoris ibi tam magna & mera potestas. Apud vos autem hoc ambigo. si ciuis cum Studiofo agat, aut contrà, quod forum aut iudex est? L I P S. Distinctè dicam. si ciuis agit, rei forum sequitur, id est ad Rectorem venit: si studiosus in ciuem, aliud huic rei tribunal repertum est, neque ad vrbani aut sæcularem magistratum itur. Est enim *Conseruator* (nomen illi; quia iura nostra tuetur & seruat:) qui tribunal suum habet, & Adsefforem iuris peritum, ad quem causæ hæ tales coniiiciuntur & aguntur. Imò licet
ad

ad eum è totâ Brabantîâ euocare, etiam æs aut aliud debitum petere: magno studiosorum commodo, qui domo se, aut certè opido, non mouent. Quid si aliquis non pareat? dices. Scito igitur Ecclesiasticum hoc tribunal esse, & ideò telum aut fulmen *Excommunicationis* posse exferere: quod item Rector. Qui autem & hoc contemnunt, in eos Iudex à sæculo aduocatur. Singulare hoc ius est, & olim ac nuper (ego vsus sum, & scio) latè obtinuit: nunc peruicaciâ opidorum, quæ suos tuentur, itémque remissione aut frigore nostrorum, restringitur: & causas alias non dico. Si tamen sic pergitur, breui non nisi nomen & memoria eius erit. Huic muneri solet præfici aliquis Antistitum, & ferè *Abbas Gertrudanus*, qui in vrbe agit. Est & alius in Academiâ honos, super illum *Conseruatoris*, quem *Cancellarium* dicunt. Is iurisdictione abstinet, dumtaxat titulos & honores, exactis studiorum spatiis, auctoritate Pontificiâ confert: dico *Magisterij*, *Licentia*, *Doctõratus*, vt Academicarum mos nunc habet. Hoc munus vindicat *Præpositus Diui Petri*, & illo absente *Decanus*: ac proximum à Rectore in conuentibus publicis locum tenet. Dixi regimen & capita: sed *Senatum*, qui omnia adgubernat, quem appello? Quinque classes, siue vt loquimur *Facultates*: *Theologiæ*, *Juris Canonici*, *Juris Civilis*, *Medicina*, *Artiumq.* In has Doctores omnes veniunt, adsciscuntur & aliqui non doctores, vt prudentia aut vsus ab iis suadent: in illam autem *Artium*, præcipui è Magistris. Hæc & *Decanum* habet, seorsim in confessibus honestandum. Hic Senatus Rectorem, vt dixi, creat: idem omnia moderatur & temperat, & *Re-*

Et etsi nomen magnum, tamen potentiâ ferè vt Venc-
torum Dux est, & à Senatu suo pendet.

C A P. I V.

*Hala nostra, sine Schola publica: item Padagogia, &
Collegium trilingue.*

HÆC administratio & regimen est Academia: quæ
studiorum ratio, fundamenta, aut adiumenta, di-
cam. Primùm, est publicus locus, vbi tres primariae scien-
tiæ docentur, *Theologia, Iurisprudentia, Medicina*:
prima, inferiùs; supernè duæ reliquæ; & sunt auditoria
in vniuersum quinque. Ædificium vetus est, nec huic
vsui primò structum: structum autem lanificibus, cùm
ij in flore essent, anno ∞. CCC. xvij. quod duplex in-
scriptio parietibus inserta docet. Vocant *Halas*, vt so-
lent ista hominum aut mercium receptacula: liceret La-
tinè *Basilicas* dixisse. Vt autem nunc vsus est, *Athe-
næum* appellemus; & huic rei, id est auditioni præcipua
membra adaptarunt. Scitis etiam me ibi docere, & Hi-
storias aut antiquitates explicare: Sed præter hunc lo-
cū, qui liberis auditionibus seruit (nemo enim adigitur)
sunt etiam *Padagogia* quattuor, vbi strictior disciplina, &
pueri vel adolescentes in primis artibus, atque ipsâ Phi-
losophiâ maxiinè, instituuntur. Egredi, aut abesse, sine
veniâ non fas: & præceptores ius suum tenent, & tem-
pus non temerè dispensant. Sunt ea quattuor; *Lilium,*
Falco, Castrum, Porcus: ita enim nomina ab insigni-
bus suis habent. Denique tertius est locus, linguarum
notitiæ destinatus, quem à re vocant *Collegium trilin-
gue*:

gue: nam *Hebraica*, *Græca*, *Latina* illîc præceptores suos habet. Alio nomine *Bustidianum* dicitur, nimirum ab auctore *Hieronymo Bustidio*, Præposito Arienfi, gratioso apud *Carolus Quintum* viro, & qui moriens opes suas in studiorum vsus communiter reliquit. Neque enim propriè Collegium tale instituit; sed vertit & flexit eò Curatores testamenti *Erasmus Roterodamus*, qui iacere partem hanc istîc videbat, & dolebat. Viros aliquot insignes, & Professores habuit: inter eos *Petrum Nannium*, qui alios post se, vt meum iudicium est, reliquit, & fortassè relinquet. At nunc iacent ibi omnia & silent: heu tempora, an & heu iudicia dicam? sed refrano.

A V D. At non ego, & publicum desiderium votumque est, præsertim Græcæ linguæ. Quando habebimus?

L I P S. Tempestiuitas expectanda est: tamen & ego eos qui præsent horror intendere, & illud Tertulliani seriò cogitare: *Litteraturam, instrumentum esse ad omnem* De Idolat. *vitam*. Verus etiam versiculus est,

Διπλοὶ ὁρῶσιν ὁ μαθόντες γράμματα.

Qui litteras didicere, bis tanto vident.

C A P. V.

Collegia alenda iuuentuti, Theologia, Iuris, miscella.

P E R G A M V S. nam & aliud Collegiorum genus est, vbi non tam docetur, quàm alitur iuuentus, & subsidia studiorum in certos annos habet. Pulchrum inuentum, & quod in Angliâ magnificè vsurpatur: neque credam in orbe terrarum simile esse, addam & fuisse. Magnæ illîc opes & vectigalia: verbo vobis dicam? vnum

Oxonienſe collegium (rem inquiſiui) ſuperet vel decem noſtra. At nos plura, & ſparſa habemus: primumque omnium inſtituit, quod *Theologorum* dicitur, *Ludouicus Rijckius*, vir hîc Patricius & Principis Quæſtor. Ipſe, inquam, inſtituit anno ∞. cccc. xlii. ſed alij auxerunt, & fundamentis ab eo iactis, vt ſic dicam, ſuperſtruxerunt. Diuiſum eſt, & vt facilius regimen eſſet, alterum factum, quod *Paruum* appellant. Accepi *Befſarionem* Cardinalem (ô magnum in Græcis virum!) hîc fuiſſe, & hoſpitio exceptum, memoriam ſui reliquiſſe, Biblia manuſcripta. Id fuit anno ∞. io. xiii. cùm Legatus à S. Sede in Belgium eſſet. Eminent iuſdem Theologiæ ſtudiis dicatum, *Collegium Pontificium*, ab auctore *Hadriano Sexto*, poſteà Pontifice: ſed cùm cœpit, Decanus hîc in æde Diui Petri erat. Alij etiam auxerunt; & indiſtriâ ac probitate Præſidum incrementa cepit, ac nunc capit. Alia ſunt, ſacrata ſacris etiam ſtudiis, ſed minora: & ſatis fit in deſcriptione vrbiſ, breuiculo inſeruiſſe. At in Iure primum fuiſſe opinor, quod *Diui Iuonis* titulo dedicarunt, & *Collegium Iuris* appellarunt. *Robertus à lacu* præcipuus auctor, alii que deinde ſtudioj eius Anteceſſores, anno ∞. cccc. lxxxiii. Succedit quadriennio poſterius S^{ci} *Donatiani*. quod nomen ita habet, quia primus auctor, *Antonius Haueron*, Præpoſitus eius ædis *Brugis* erat. Ille cœpit, & domum ac veſtigalia aliqua dedit, ſed tenuiter: poſteà *Joannes Carondeletus*, Epifcopus Panormitanus, apud Cæſarem gratioſus, reparauit, ornauit, auxit, ſic luculentè, vt meritò alter conditor habeatur. Eſt & tertium *VVinckelianum*, Iuridicatum, etſi (quod mireris) à Doctore medico

Ioanne

Ioanne VVinckelio, anno ∞. 15. LII. Ab his exemplis alia successerunt, aut & quædam præiuerunt: sed longum sit referre, nec possim nisi referre. Duo tamen sunt ædificiis conspicua, *Sabaudianum, & Dalianum*: atque illud iuuentute etiam frequens satis est, & floret; hoc minimè, sed ob splendorem Princeps sibi in Palatium lègit & huc veniens eò diuertit.

C A P. V I.

*Vetus Academiarum specimen in Oriente, itemq̄
Aethiopiâ, Africâ, Nouo orbe.*

DE Academiâ, mei iuuenes, alia non habeo quæ vtiliter dicam. A V D. At ego, quod quæram. Scire lubet, & sæpè cupido fuit, an & antiquitùs in Græciâ aut Latio Academiarum iste mos, & tali disciplinâ atque exercitio habita iuuentus? L I P S. Fuit, & non fuit. Loca habuisse studiis destinata, id verum est; talibus studiis haud prorsus, neque hac item facie aut formâ. Longiùs repetam, & peregrinabor paullisper, iucundâ recordatione, per orbem terræ. In Oriente, vnde omnia bona & pulchra, reperio Academiam in Iudæâ fuisse, quæ *Dabir* dicta, & priùs vocabatur *Cariat sépher*, id est *civitas litterarum*. Græca Biblia, Τὸ ὄνομα δαβείρ. ἡ πόλις γραμμάτων τὸ πρῶτον. Sed & opidatim prætereà Scholas habebant, quas suo nomine *Batte Midras* vocabant (à peritis sic accepi) instituendæ pueritiæ. In Ægypto olim *Sais* & *Heliopolis* fuère, & artium ibi doctores Sacerdotes. Homerus eò discendi causâ, Solon, Thales, Plato, alij iuerunt: & sacrae litteræ palàm, *Moyfen institutum*

Iosue cap.
xv. & xxi.

stitutum omni disciplinâ Ægyptiorum : ergo loca fuêre, vbi docerentur . Inter quæ Alexandria postmodum eminuit, & iam à conditore illo cœpit . Multa exempla, sed illustre de *Iulio Casare* : qui cùm post Pompeij necem eò venisset, τὴν πόλιν περιεῖπεν, ait Appianus, τὸ κάλλος ἐθαύμαζε, ἔ τῶν φιλοσόφων μὲν τὸ πλήθος ἐς ὧς ἠκούσθητο : urbem circumiens, mirabatur pulchritudinem, ἔ τὸς stans inter plebem Philosophos audiebat : nempe in publicis auditoriis & gymnasiis. Sacras etiam ibi litteras ab antiquo floruisse, Eusebius Cæsariensis docet, vbi de *Pantano*. Docebat is, inquit, Alexandria, ἐξ ἀρχαίης ἔδρας τὸ διδασκαλεῖς τῶν ἱερῶν λόγων παρ' αὐτοῖς σιωπεσῶτος, ὁ καὶ παρ' ἡμᾶς ᾤδατείνετο : cùm ex antiquo Schola illic constituta esset sacrarum litterarum, quæ ἔ ad nostra tempora peruenit. Viguit & Medicina, ex Ammiano, & quidem eximie : adeò, inquit, ut pro omni experimento sufficiat medico, ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandria se dixerit eruditum. Ostendit idem scriptor, in eadem urbe doctrinas varias semper floruisse : donec Aureliano imperante ciuilibus dissidiis concussa, amisit regionis maximam partem, quæ Bruchion appellatur, diuturnum præstantium hominum domicilium. Igitur is locus fuisse videtur, vbi auditoria, & domicilia doctorum : etsi mox surrexisset iterùm studia ostendit. Certè Gregorius Nazianzenus, ἐργαστήριον πάσης παιδείας, officinam omnis doctrinæ, appellat : & diu post (id est ante annos cccc. & quod excurrit) *Beniaminus* Iudeus scribit, se extra urbem adificium vidisse magnum ἔ spaciousum, quod fuisse dicebatur Aristotelis GYMNASIVM, Alexandri præceptoris : in quo VIGINTI ferè Scholæ sunt,

rr. Ciuil.

Lib. v. Eccl. Hist.

sunt, à TOTIVS ORBIS hominibus olim frequentata. De Aristotele, remitto : reliqua veritatem habent. Iam in alio Oriente, item Scholæ. De Indis, certum est Brachmanas & Gymnosophistas fuisse, & cœtus suos docendi discendiq̄ue habuisse. Manent hodieq̄ue, & nomen ipsum Brachmanum durat. At in Iaponiâ, Bonzj sunt : & ij magnos discantium cœtus in primariis opidis habent, & legi, qui cum Parisiensi aliquâ Academiâ componant. Quid in Africâ? omitto Abyssinos, quos qui nuper lustrarunt, aiunt iuventutem litteris & Philosophiâ imbui, & nouo nobis more, ad Scholas ire in elephantis. Sed de viciniore Africâ, certum est olim studia viguisse, & Al-manzorem regem, iis propagandis, in opido Maroco superba ædificia instituisse : de quibus Joannes Leo testis atque arbiter oculatus : Templum esse, quo maius vix reperiat in toto orbe : in cuius Porticu centum circiter librariorum officinas, itemq̄ alias totidem è regione fuisse. Præterea, Collegium ibi nobilissimum, in quo triginta Aula, siue Atria, & in medio unum amplissimum : ubi legere publicè solent, dum vrbs ea, & ibi litteræ, florebant. Sed hæc omnia periisse, vel certè vacua & sine vsu, iam suo æuo (Leonis Decimi Pontificis) fuisse : & quod reliqui, Fessam migrasse. In hac ipsâ Fessâ, ducentas ferè numerari Scholas, quarum quælibet formam habet amplissimæ Aula : & in ambitu dispositi gradus, quibus pueri ceu sedilibus vtuntur. Dicit præterea, & publicas Scholas esse, quas aliter tamen non describit. Item, notabile: præmia fuisse etiam Poëtis. atque eos solere, certo anni-tempore (quamdiu reges ex Marinorum familiâ imperarunt) in regiam venire, ibi

carmen

carmen è loco eminentiore, presente rege aliisque, vt in theatro recitare: & qui victor iudicatus esset, equo insigni donari, item ancillâ faminâ, centum aureis, & veste quâ rex indutus tum fuisset. Ceteris etiam omnibus, qui certassent, quinquaginta aureos adnumeratos. Considerate, magnus ingeniorum honos & excitatio fuit: vbi in nostro æuo aut orbe reperienda? Quid etiam? ad Nouum orbem ibo? Sanè ibi barbaries: sed tamen apud Mexicanos lego, Scholas in Templis fuisse; & ad eas, diuites præsertim nobilesq̃, filios suos misitare solitos ab anno ætatis quinto: vbi à præceptoribus suis docebantur, cœercebantur, neque egredi fas erat. Et ad usum iuuentutis huius, terræ & agri erant, è quibus fructus & annonam colligebant.

Lupus Go.
mara.

C A P. VII.

Idem in Graciâ, Asiâ, Italiâ, & Roma.

AD notiora, & propiora venio. Et de Graciâ, quis ambigit? aut quis nescit, acceptâ ab Orientalibus doctrinâ, non ibi solû profeminasse, sed in Asiam, Italiam, Galliam, Hispaniam, Siciliam propagasse? Ita res est: & vbiicumque Græcanicæ colonix, coetus statim & exercitia doctrinæ. In ipsâ Græciæ Bæotiâ, vetustam Scholam reperiio Mycalesi: quam Thucydides fuisse ostendit Peloponnesiaco bello. Narrat urbem eam ex improviso à Thracibus captam, & inter clades præcipuam fuisse, quòd Ἰππεσόντες διδασκαλείω παίδων (ὅπερ μέγισον ἔσθ' αὐτῶν, καὶ ἄρ' ἔτυχον) παῖδες ἐσεληλυθότες) κατέκοψαν πάντας: incidentes in ludum litterarium (qui MAXIMVS ibi erat,

Lib. VII.

&

& pueri etiam paullo antè ingressi) omnes interfecerunt. Sed hanc & alias vetustate, opinor, certè celebritate & gloriâ, *Athenæ* superarunt. de quibus Iustinus: *Litteræ ac facundia, & hic civilis ordo disciplina, velut TEM- PLVM Athenas habent.* Adcoque super reliquam Græciam fuerunt, vt Philo scitè scripserit: ὅπερ ἐν ὀφθαλμοῖς κόρη, ἐν ψυχῇ λογισμὸς, τὰτ' ἐν ἐλλάδι ἀθῶναι: *Quod pupilla in oculo, in animâ mens siue ratio, hoc in Græciâ Athenæ.* Atque aliis breuiter, ἐλλάδος ἐλλάδα, *Græcia Græciam*, eas dixit. Hanc vltra laudare aut describere, sit Soli lucem dare: fatum eius deplorandum est, quòd iam- tum *Synesij* tempore (sub Arcadio & Honorio vixit) *nil nisi mellis ferè opifices illic agerent*, bonâ omni arte in exsilium pulsâ. Nunc autem vicus est, & paucule etiam domus. Post *Athenas*, *Rhodus* in famâ & frequentiâ maximè fuit: & celebres in Asiâ vrbes, *Ephesus*, *Tarsus*, *Mitylenæ*, & quas longum sit numerare. In Italiam venio, atque ibi statim *Thurij* occurrunt. quorum legislator magnus ille *Charondas*, inter alia sciuit, τὴν πολιτείαν τὰς ὕμνας ἀπαντας μανθάνειν τὰ γράμματα: *Ciuium OMNES* Diod.lib. XII. *filios discere litteras* Et quia videbat fore, vt pauperes inopiâ fortassè non possent; amplius statuit, vt è publico ciuitatis arario honoraria præceptoribus soluerentur. Digna lectu, quæ in laudem eius instituti Diodorus prudenter adiungit. Occurrit in eâdem Italiâ *Heraclea*, *Metapontus*, & *Croto*; vbi Pythagoras etiam ille (ait *Liuius*) cætus habuit iuuenum, emulantium studia doctrinæ. Iam in Italiâ interiore *Falisci* fuerunt, & nota eorum Schola perfidiâ magistri, & generoso *Camilli* factò. Nec longè *Gabij*: quòd, vt ad publicum ludum, ablegatos Ro-

mulum & Remum Dionysius ac Plutarchus faciunt, ibique *institutos Græcanicis litteris, item musicâ, & tractatione armorum*. Quid *Tusculi*? Liuius apertè, in Dictatoris Romani ingressu, *ludos litterarum strepuisse discantium vocibus*. Sed ipsa iam *Roma* me vocat, illæ Athenæ, vt sic dicam, nostri Occidentis. Ea enim vrbs, postquam ipsa litteras accepit, statim vnà cum imperio diffudit & sparsit in has omnes terras. Accepit autem, paullò post Punicum primum bellum; cùm *L. Liuius poëta docere fabulas Romæcepit*: & sub idem tempus *ludum aperire, ac mercede Grammaticam docere Sp. Caruilius*, qui libertus *Sp. Caruili* erat, eius qui primus *Romæ ab uxore diuertit*. Ita palàm Plutarchus in Romanis Quæstionibus, & Caruili huius æuum (ex Agellio, Valerio, aliis) est quale iam dixi. Tamen Suetonius in hæc pugnare videtur: qui libello *De Grammaticis*, vbi in ætatem eorum inquit, *Primus*, inquit, *quantum opinamur, Grammaticæ studium in urbem intulit Crates Mallotes, qui missus ad Senatum ab Attalo Rege, inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennij mortem*. Pugnare, inquam: sed *opinari se*, dicit, significatque alios aliter tradidisse. Id quidem eius æuum *sexaginta* amplius annis posterius sit: nec mihi persuadeat Suetonius, cùm & *Nauius* fabulas diu antè dederit, & versus scripserit *Ennius*: & probabile, cùm fructus iam essent, institutores, & liceat ita dicere, cultores fuisse. Minus à priore sententiâ *Licinius Porcius* ab- it, cuius hi versus:

*Punico bello secundo, Musa pennato gradu,
Intulit se bellicosam in Romuli gentem, feram.*

Signi-

Agellius
lib. xvii.
Noct. cap.
vlt.

Significat celeri passu, & velut cursu, Musam & litteras tunc ingressas: & ita fuit. AVD. Quid ergo? non iam antè Romæ ludos palàm Liuius agnoscit, vbi de Virginia? *Virgini*, inquit, *venienti in forum (ibi namque in Lib. III. tabernis litterarum ludi erant) minister Decemviri manum iniicit.* Idem Dionysius: & suprà, loca à te laudata. LIPS. Ludi fuère, sed litterarij, id est in quibus legere & scribere, nec vltra, docebantur. Ij doctores, *Grammatistæ* Græcis dicuntur, nobis *Litteratores*: at *Grammatici* nomen honestius, & plura complectitur, & Poëtas atque Historicos illustrat & docet. Ij Latinè *Litterati* appellabantur. Qui statim sub bellum Punicum secundum Romæ sic increuerunt, vt *temporibus quibusdam*, (verba Suetonij) *super viginti Grammaticorum celebres Scholæ fuisse in vrbe tradantur.* Addit, *ne clarissimos quidem viros abstinuisse, quò minus & ipsi aliquid de eâ arte scriberent.* Neque longè pòst *Rhetores & Philosophi* Romæ: denique omne genus doctrinæ, quod ingenuum hominem deceret. AVD. Iterùm de Rhetoribus ambigo. nam in Chronico Eusebiano disertè: *Primus Quintilianus publicam Scholam Romæ, & salarium è fisco accepit: idq; in æuo Domitiani.* LIPS. Quid velit Eusebius, non planè scio. si de *publicâ Scholâ*, id est in quâ publicè doceretur; errat, & Suetonius reuincit, qui de *Epidio Rhetore: Ludum docendi aperuit, docuitq; inter ceteros M. Antonium, & Augustum.* Idem in pluribus aliis certum verumque est, publicè docuisse: vel ipsum Suetonium in *claris Rhetoribus* vide. Sed hoc opinor Eusebium voluisse, quòd publicè data ei Schola fuerit, itemque salarium: at alij priuatim alibi ludum ape-

riebant, & mercedes à discipulis capiebant. Sanè Ve-

Cap. xviii. *Vespasianus* (vt idem Suetonius de illo) *primus è fisco Lati-*

* *Bis mille*
 & *quin-*
 gentos *Phi-*
 lipp.
nis Græcisq; Rhetoribus annua *centena constituit. Atque
 inter istos primos, potuit *Quintilianus* esse. Honorem
 quidem *Iulius Caesar* diu antè habuerat: sed honorem.

atque is (iterùm Suetonius) *omnes medicinam Romæ pro-*
 fessos, & *liberalium artium doctores, ciuitate donauit.*

Ciuitate, sed non stipendio: obseruate. Primus ergo Ve-

Vespasianus, sed *Rhetoribus*: addidit *Philosophos* M.

Antoninus Pius, & liberalitatem etiam per prouincias

diffudit. *Rhetoribus & Philosophis*, ait *Capitolinus*, per

OMNES PROVINCIAS, & honores & *salaria consti-*

tuit. Quæ *salaria* prouincialia (nam in vrbe *Vespasiani*

statutum fortassè tenuit) fuisse *sexcentos Rom. aureos*, si-

ue Latinè efferendo, * *sexagena sestertia*, obseruauit do-

ctissimus *Casaubonus* è *Tatiano*. qui *philosophos* auari-

tiae increpans, *tantum*, inquit, à nontemptu opum absunt,

ὥς ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἐπισίτες χρυσοῦς ἐξακοσίτες λαμ-

βάνειν ἰνὰς: vt à Romano Imperatore quidam illorum ad

sexcentos annuos aureos accipiant. Quidam, neque o-

pinor omnes: & *Luciani* notabilis locus est, qui huc fa-

cit. In *Eunucho*, vbi *Philosophos* solens fugillat, ait ob-

iisse diem aliquem ex *Peripateticis* doctoribus, in cuius-

locum alij (inter eos *eunuchus* quidam) subrogari con-

tendebant. Nec immeritò, inquit. *nam stipendium gran-*

de ab Imperatore constitutum erat singulis Philosopho-

rum generibus: & quod illud? decem millia drachmarum

in singulos annos. Ecce, minus illo quod è *Tatiano* di-

ctum est: & sunt hæc saltem Romano sermone, * *qua-*

dragena sestertia. Variasse igitur videntur, & certum

est:

* Mille
 Philippici

est: siue ab ingenio Principum, siue à meritis doctorum. Inter quos si quis excellens, longè amplius sanè, sed extra ordinem, capiebat. Tale de Eumenio, qui vel **sexcenta* videtur tulisse. Ipse in *Oratione pro Scholis* profitetur, *salarium se accipere à liberalissimis *Principibus, in sexcentis millibus nummum.* Et ea dictio ac scriptio ter iteratur, in vetustis etiam libris. Cur diffidimus, aut rescribimus? Laudat *liberalitatem* Principum: & ipse antè in dignitate Palatinâ, & *Magister memoriae* fuerat; atque extra ordinem electus Scholæ huic instaurandæ, cur non plus aliquid, imò largiter, acceperit? Alij tamen *sexagena* hîc rescribunt (quem dixi, Casaubonus:) alij ad vnam donationem referunt, Eumenio ipso (qui *Salarium* appellat) abnuente. Vt cumque hoc habuit, olim iis honores & præmia: atque illud ab *Hadriano* benignissimè, quòd *Doctores, qui professioni suæ inhabiles videbantur* (æuo, aut morbo) *ditatos honoratosq; à professione dimisit.* O bonum factum! & cur non, vt militibus, emerita sua iis essent? Manserunt stipendia ista ad Symmachi æuum (*Valentiniani, Theodosij, Arcadij* Principum:) cùm rebus labentibus, artiumque etiam contemptu, *Romanæ iuuentutis magistris*, inquit, *detracta sunt subsidia sollennis alimonie.* Quæ tamen postea restituta dicas: certè sub *Athalarico* Gothorum rege habuerunt. cuius pulcherrima, & digna legi epistola est apud *Cassiodorum*, iubentis *sine deductione ea solui, & semestribus etiam singulis.* O Gothos iam non barbaros! & alia multa laudabilia eorum tunc legas.

* *Quindecim millia Philipp.*

* *Diocletiano & Maximiano.*

Sym. lib. v. epist. xxx. 111.

Lib. ix. epist. xxi.

CAP. VIII.

Idem in Prouinciis, & Galliâ nostrâ: nec tamen eadem planè cum hodiernis Scholis facies.

ROMÆ igitur ista: sed statim à capite in reliqua imperij membra hæc cura & amor diffusa. Suetonius: *Tradunt L. Apuleium (Grammaticum) ab Esicio Caluino Equite R. prædiuite quadringenis annuis conductum ad docendum. Nam in prouincias quoque Grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregrè docuerunt, maximè in Galliâ Togatâ. Apuleius ille inter primos Grammaticos fuit: & extra Romam alibi docuit, tali illâ mercede annuâ, quam corruptè legi tamen mihi est certum. Nam scribendum, quadragenis: qui sunt ipsi mille Philippæi nostri. Alia summa exorbitat, & est equestris census. Addit Suetonius in Galliâ Togatâ increbuisse: & verum est, ac pulcherrima ibi ingenia, Catullus, Liuius, Plinij, Tacitus noster: sed & Mediolanum scholam statim aperuit, quæ grandis pro vrbe fuit. ad quam & Diuus Augustinus docendi causâ euocatum se scribit, impertitâ etiam publicâ euectione: id est, cursu publico, & eius gratuitâ exhibitione. Iam in eâdem Galliâ, quis nescit Massiliam fuisse, illam, vt Tacitus dixit, studiorum magistram? Quis Augustodunum, Burdigalam, Tolosam? & locis pluribus viguère studia, ait Ammianus, laudabiliû doctrinarû, incohata per Bardos, & Eubages, & Druidas. Ad quos vltimos, ait Cæsar, magnus adolescentium numerus concurrebat, disciplinæ causâ. En, vestigia vbique Academicarum,*

Lib. v.
Confess.
cap. xlii.

miarum, & ab antiquo : sed sæuitiâ temporum deinde, & barbarie inuadente, oppressa. adeò, vt laus hæc *Carolo Magno* ab Annalium scriptoribus iure tribuatur, vindicasse doctrinam, & litteras in Galliam postliminio reduxisse. Ille enim iterum à Româ artis Grammaticæ, Annales à Pythæo editi. & Computatoriæ, magistros secum adduxit in Franciam, & ubique studium litterarum expandere iussit. Ante ipsum enim Dominum regem *Carolus*, in Galliâ nullum studium fuerat liberalium artium. Ab illo Auctore Parisiensis Scholæ, mater pænè dicam cæterarum : etsi *Bononia* antiquior esse iactat, & à *Theodosio* Imp. sed documentis parùm certis. Et loquor iam de Scholis, in hunc ferè nostrum morem dispositis & ordinatis. Quæ incredibile est, quàm in Germaniâ pullulauerint : & illa regio, in quâ, *Taciti* etiam ætate, litterarum secreta viri pariter ac femina ignorabant, pænè plures nunc Academiis habet, quàm reliqua Europa vniuersa. Sed satis sit huius excursus : & de hodiernis Academiis seorsim etiam libri exstant : eos videte. A V D. Exstant : sed in formâ & ordine an veteres illæ cum nostris conuenerint, nondum à te dictum. L I P S. Scilicet non conuenisse. Illæ Eloquentiam & Philosophiam, duo præcipua studia habebant : nostræ Theologiam, Iurisprudentiam, Medicinam. Illæ doctores nullos, nisi à re & merito, sciebant : nostræ titulos & honores suos habent, ac donant. In discipulis etiam, Collegia aut alimenta non video : nisi quòd obiter in *Alexandri Seueri* vitâ apud *Lampridium*, *Doctores auditoria & salaria decreuisse*, & discipulos cum annonis, pauperum filios, modo ingenuos, dari iussit. Sanè ibi annonæ & alimenta

menta pauperum sunt, sed nescio an post ipsum (imò non puto) diuturna. Fuit & Alexandria *Muséum*, sed viris doctis institutum: pulcherrimo inuento, & quod dilaudavi ac proposui in libello *De Bibliothecis*. At cui bono? pauci legunt, pauciores attendunt: & mihi credite, pigere incipit salutarium monitorum, quæ suggerimus, quo, nisi conscientia, fructu? Neglectus optimarum rerum est, inò contemptus: & breui de bonis honestisque licebit dicere, *Vixerunt*.

CAP. IX.

Loca suburbana percursa, & descripta, id est tria Caenobia.

SED finem denique sermoni nostro imponamus: nec vos vltra abducite, rogo quaesoque. Nam ad plenam urbis descriptionem suburbana dumtaxat ista loca pertinent, quæ breuiter perstringam. Est *Bancum* illud, quod videtis ad læuam, ipsâ viâ Bruxellensi, teli iactu à portâ. Cœnobium Virginum est, Ordinis *D. Augustini*: & auctorem habet *Henricum Primum* Dacem, cuius Diploma asseruant, datum anno ∞ . c. xvii. Inter alia, peculiari instituto, obligantur iudicare de Leprosis: & iudicatos recipere atque alere, qui sunt quidem Louanienses aut Heuerleenses. Numerum nouenarium non excedunt, & promisit Dux *Joannes* non vltra se nominaturum, anno ∞ . cccc. xxii. Princeps nouus, priusquam Louanium intret, illuc quoque iuramentum ad altare *S. Georgij* solet edere, & precibus nuncupatis, dono aliquo honestare. Vterius *Fliederbeka* est, cui vicini

vicini iam fuimus, Ordinis D. Benedicti cœnobium, quod auctorem præfert *Godefridum Primum* Ducem anno ∞ . c. xxv. Filia & vt sic dicam, tradux est Cœnobij *Affliginiensis*, quod è suis quosdam misit, formandæ disciplinæ. Extremis his temporibus Oeconomix laude non floruit: accessit & à bellis calamitas, & denique (ruinas vidistis) pulcherrima ædificia pleraque & templū ipsum ignis absumpsit. Nunc in vrbe agunt, & præest *Abbatis* titulo *Liebertus Chalonius*, vir genere nobili, idemq; cum probitate & modestiâ industrius: & conatur attollere, Deus vires & successum donet. Iam è regione hîc nostri *Parcum* videtis, item cœnobiū, sed Ordinis Præmonstratensis. Nomen habet ab ipsâ re & vsu, quem antè præbuit. fuit enim *Viuarium*, siue locus clausus, alendis feris ad delectationem Principum, quod genus *Parcos* nostri & finitimi dicunt. *Godefridus* ille idem, quem dixi, paullò post *Fliederbekam* instituit, & locum hunc ad meliores vsus, vt ipse in Diplomate fatetur, vertit. Vocauit eò ab vrbe Lauduno Gallix *Præmonstratenses*, quorum celebris tunc pietas & eruditio: & operam egregiam Antuerpiæ etiam nauauerant contra *Tancelinum* hæreticum, qui venena opinionum variè in Belgicâ spargebat. Factum anno ∞ . c. xxix. quinq; circiter annis ante mortem ipsius *Norberti, Magdaburgensis Archiepiscopi*, qui Ordinem hunc Præmonstratensem instituit, condiditque. Abbas primus fuit *Simon* quidam: & ab eo *vigintitres* alij, vsque ad *Theodericum Tuldelium*, qui mitræ gestandæ ius à Pontifice impetrauit. Vir hic non pius solùm, sed prudens fuisse legitur, multa in amplificationem loci fecisse: atque idem carus *Carolo*, & mox *Maximiliano*

Austrio, Principibus nostris, & consiliis eorum mixtus. Successere alij ad hoc ævi circiter triginta : & plerique omnes, diuino quodam beneficio, laudabiles, legum & disciplinæ tenaces, in œconomiâ etiam boni Præst nunc *Ioannes Drivius*, ab iisdem aliisque laudibus æstimandus. Amœnus hic locus est, siluâ, piscinis, riuo, pratis delectabilis : & studiosos sæpè ad se trahit.

C A P. X. .

Heuerléa breuiter laudata, & lustrata.

SED quàm magis *Heuerléa* ista, quæ nunc se aperit, & pergentibus pulchrâ facie occurrit? O videam, & fruar te, nostræ deliciæ! ô insistamus, & fixo pede atque oculo, pænè dicam osculo, libemus! Hæc est *Heuerléa* olim dicta, *Heuriam* nunc compendio vel mutilatione appellant: & *Dominium* siue *Toparchia*, non *Baronatus*, vt nunc titulus est, fuit. Sed potens satis *Dominium*, & *Berthemium*, *Eegenhouiam*, *Siluan-Merdaliam*, *Altam-Heuerléam*, aliâque finitima, ad ipsas vrbis portas habuit subiecta. Domini se inscribebant, *Cubicularios Ducis Brabantie* : habuitque veteri stemmate & propagine proprios suos, vsque ad *Ranzonem Grauium*, *Henrici* generum; quo defuncto, emit *Antonius Croyus*, inter prudentes & opulentos Principes censendus, & qui magnâ apud *Philippum Burgundum* gratiâ, valdè familiæ suæ decus stabiluit vel auxit. Ille enim & *Comitatum Bellimontanum*, cum opido; item *Ceruiam*, egregia sanè membra, adiunxit. Obiit ipse anno ∞. cccc. lxxvii. At in *Baronatum* *Heuerléa* postea transijt, cum
Phi-

Philippus Croyus primus *Dux Areschotanus* est institutus. Sed prima igitur emptio ab *Antonio*; ornatus & cultus deinde, à *Guilielmo Croyo*: quod clarum apud nos nomen esse scitis, & meritis suis illustre. Ille est, qui pro *Carolo Quinto*, postea *Augusto*, in sacro fonte spondit; ille, qui eiusdem iuventæ rector & moderator datus; ille qui *Hispaniis* præfuit; ille, qui pace & bello omnia apud magnum hunc *Cæsarem* fuit. Prudentiâ & virtute insignis; sed & felicitate notabilis, quod ad extremum vitæ æquabili gratiâ vel auctoritate viguit: neque vel alienus liuor, aut Principis frigus, minuit vel detraxit. Itaque magnas opes vel relictas à maioribus, vel partas à se habuit: sed neque iis, neque potentiâ, nisi in publicum bonum vel ornatum vsus, hîc atque alibi egregia monumenta reliquit; alter *M. Agrippa*, vt cum ad simili viro componam. Cùm enim liberos non haberet, etsi in iuuenili & nobili coniugio *Mariae Magdalene Hamalie*; multa sibi suisq; struxit, plura Deo, & in vsum religionis aut sacrorum. Alia nunc omitto, sed ab eo ecce pulcherrima hæc *Arx*, etsi opere (mors enim interuenit) imperfecto: ab eo templum & cœnobium hoc amplû *Celestinorum*, quod vxor perfecit. Nam obiit, dum curis publicis intendit, in *Germaniæ VVormatiâ*, anno .m. dc. xxi. cuius defuncti corpus relatum, * *Areschoti* primò sepultum

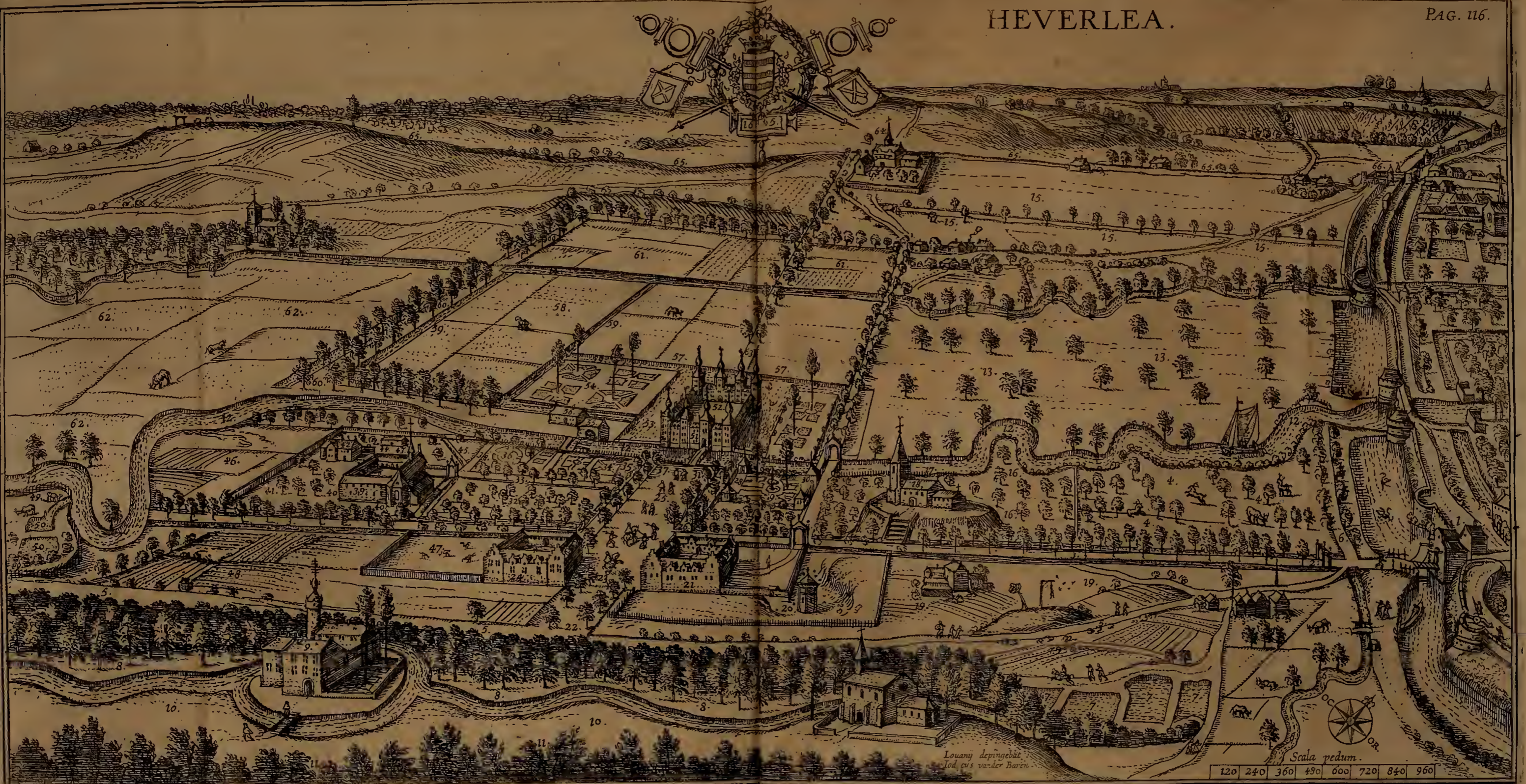
* Quem locum in *Marchionatum* attolli curauerat.

est, mox in hoc templo, chori medio, vbi & monumentum superbum & titulos est videre. In latere etiam ad parietem, veram eius in tabellâ effigiem. Neque defuncto amorem & honorem *Carolus* noster non exhibuit: imò ipse exsequiis interfuit, & raro in *Cæsaribus* exemplo, funus deduxit & honestauit. Ille igitur auctor

præcipuorum operum : sed ecce Ill^{mus} & Excell^{mus} qui nunc præest, *Carolus* primus *Dux Crojus*, & quartus *Areschotanus*, immane quantum auxit & ornauit. Deus bone, quot ille opera struxit, quæ apparent, & non apparent? multa enim terrâ conduntur: & valles sustulit, & montes deduxit; & quidquid hîc viarum, arborum, sepium, fontium, viridariorum, hortorum est, illi auctori inscribendum. Omitto ædificia quæ fecit, cœpit, aut concepit: quibus perfectis, credite, non erit in Europâ prætorium quod iure se anteponat. Quò maximè facit facies ipsa loci, à Deo & naturâ sic amœna. Ecce inter modicè decliues colles *Arx* iacet; flumen *Dilia* prætercurrit à fronte; à tergo *Fura* riuus; tum prata, agri, siluæ, pulcherrimo aspectu recreant animum & diffundunt. Quid fontes, vias, & manu facta, aut facienda, dicam? Quin videte in hac Tabulâ & discite: quam ipse ille Princeps delineari iussit; & est expressa tota *Heuerleæ*, qualis est, aut qualem mente deformauit. Videte.

Inserenda hic Tabula HEVERLEAE.

Satis vidistis, imò non satis (quis enim fastidiat?) locum amœnitati & Musis factum. Has addo, quia ipse Ill^{mus} Princeps impendia sua & curas eò confert. Deus donet perficere, donet ipsum & ex eo posteros frui. En & Epigrammatium quod olim lusi

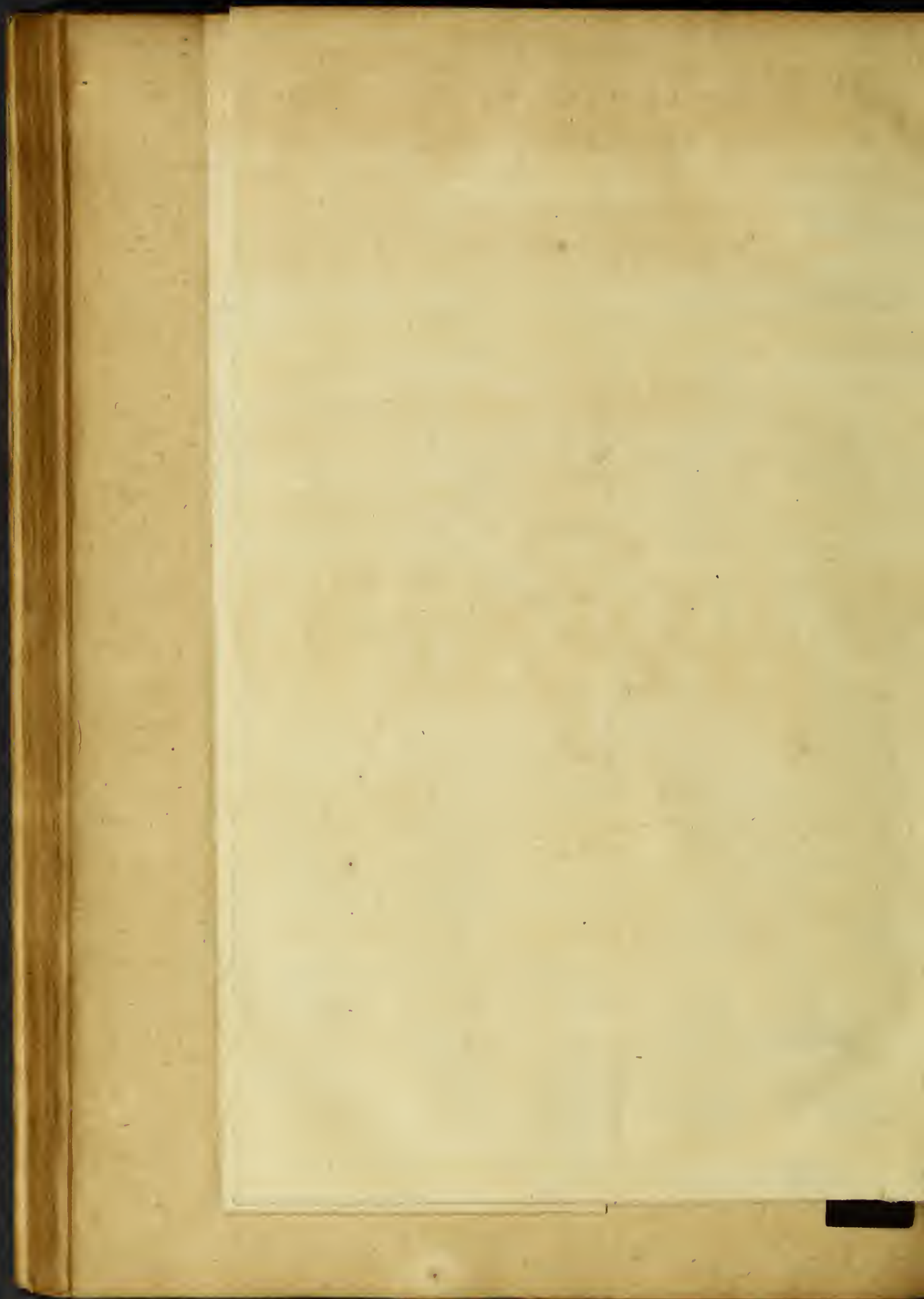

1. Porta opidi, quæ Heuerleënsis dicitur, quia huc ducit.
2. Porta noua, quæ Baronatum Heuerleæ à ditione Louaniensi separat.
3. Pulcherrima Via, quæ ab ipso opido, recto limite, adusque siluulam & fontium receptacula, siue castellum aquarum, ducit. Longa est paullo minus mille passus, lata alibi pedes XL. ad libellam æquabilis, & inter montes aut colles, altos alibi ad viginti pedes, depressa & complanata. Margines sepibus uiuis clauduntur, in parte muris: tiliis arboribus aditis utrimque obumbratur. Egregium, & regium opus, ut verbo dicamus.
4. Parcum siue Viuarium, quod feris est destinatum.
5. Via, Wauriam municipium uersus.
6. Riuus, qui à Parensi Cænobio in Diliam manat.
7. Piscinæ, numero septem, suauis aspectu & opportuno situ, inter decliues agros, & uestitos arboretis colles.
8. Silua Heuerleënsis, magna, uenatibus apta.
9. Domus & receptaculum uenatorum.
10. Area subiecta, itemque riuus & piscinæ.
11. Silua Merdaliensis, lata, diffusa.
12. Dilia flumen.
13. Prata adita.
14. Fura riuus, cuius cursum in præcipuâ parte opus & ma-

- nus direxit: eundem per pratæ deriuauit, piscibus aut pisciculis receptaculum & custodiam.
15. Agri arui, & pratæ.
  16. Hortus pomorum.
  17. Limes ad flumen, nucetis alibi consitus.
  18. Templum Parochiale Heuerleæ, antiquum.
  19. Agri arui.
  20. Viuarium cuniculis aut lepisculis, itemque Columbarium.
  21. Domus in usum nobilium domesticorum, itemque aduentorum.
  22. Via, quæ ad Siluam Heuerleënsis tendit.
  23. Area ante Equile.
  24. Ipsum Equile, & area interior.
  25. Area ante Arcem, lata & pulcherrima, utrimque arboribus, ambulacris & xystris clausa.
  26. Tiliæ arbores dispositæ.
  27. Hortus prunorum, persicorum, & id genus.
  28. Hortus florum, cum suis flexibus & Labyrinthis.
  29. Fons, qui altè subiliis marmoreo labro duplici excipitur.
  30. Pergulæ, topiario opere, grandes: occultæ aquæ aut siphones in iis, qui ingredientibus fallunt & inundant: monticuli item siue rupes è topho, silice, testis conchisque marinis, miran-

- dâ arte. Vertebra mota, mola molunt, auiculæ cantant, aqua adstantes spargit alia, cum oblectatione miranda.
31. Fons publici usus.
  32. Hortus cæsarum, varij generis.
  33. Via arboribus limitata, ad Cænobium.
  34. Hortus holerum, & herbarum edulium.
  35. Fons in eo iten è marmore, & tali vasto labro.
  36. Pergulæ, Labyrinthus, & fons.
  37. Via & arbores adita, iuxta flumen.
  38. Idem ante cænobium.
  39. Templum, & cænobij multiplex ædificium: in quo uiginti quatuor religiosos esse, porteat, ex lege & scito testatoris: sed iniuria temporum, itemque hominum incuria dimiuerunt.
  40. Hortus religiosorum.
  41. Area cænobij.
  42. Collegium, quod destinatum, ut parua Academia, Lectionibus aut dissertationibus, in gratiam Principis & aduentorum.
  43. Hortus Cænobij.
  44. Aula inferior cænobij, & piscinæ.
  45. Hortus pirorum Cænobij.
  46. Agri arui.
  47. Prata.

48. Agri arui.
49. Parcum, siue locus clausus in siluâ, ad feras.
50. Arboreta, fons primarius & scaturigo, item piscinæ.
51. Arx ipsa, domicilium Principis: superbum opus, si perfectum.
52. Fons in eâ pulcherrimus, altè saliens, & labris marmoreis exceptus; statuus ornatus.
53. Fossæ circum arcem, latæ, profundæ, nitidâ aquâ plenæ.
54. Hortus voluptatis.
55. Molendinum duplex: frumentis frangendis, & secandis lignis.
56. Venatorum domus, & Falconariorum.
57. Area ponè Arcem.
58. Prata.
59. Fossæ minores, uel Elices è riuo Furâ.
60. Viæ & adita arbores, itemque sepes.
61. Agri arui.
62. Communes agri.
63. Via, quæ Bancum cænobium ducit.
64. Ipsum Bancum.
65. Via regia, quâ Bruxellam itur ueniturque.
66. Porta Bruxellenfis.

IN HEVERLEAM.

MÆSTA ô Belgica nostra, tolle vultus,
 Tolle, & lumine latiore lustra
 Magni PRINCIPIS hoc opus, sacratum
 MVSIS ET VENERI, & venustiorum
 Quidquid est hominum. superba gaude
 His adaucta Palatijs & Hortis,
 Hisce Fontibus, hisce & Arboretis,
 Xystis, Limitibusq̃, & Ambulacris.
 O dispar facies vetustiori!
 Antè scabra loca hæc, & absque cultu
 Horrida, ardua, iniqua, sabulosa:
 Nunc quàm splendida, quàm polita vident?
 Ades GRÆCIA tu vetus, vetusque
 Ades ROMA: mea, ecce, BELGICA audet
 Se conferre, an & ausit anteferre?

Sed iam pedem in portam ponimus: benè est, venite re-
 età ad ædes meas, prandebimus vnà, & miscebimus alios
 sermones. Quid subducitis? tu, inquam, Rubeni, tu San-
 tene, tu Vvvene, tu Del-Plani.

Lubet subtexere hunc SCAZONTEM, quem
super inclinatione Urbis scripsi.

LOVANIVM loquitur.

VRBS Urbium fuisse gloriior quondam,
Lumen decusq; Belgica, & caput regni
Quod à Lothario inclytum trahit nomen.
Quam lata miris, & frequens fui tectis?
Quam densa ciue? sicut ather hic stellis.
Nam multi honesti & nobiles suam sedem
Istic habere, multa plebs suam sedem.
Vulgus Minerva sacrum & amulum, lanam
Tractabat & texebat, exteris mercem.
Quid nobiles? ferocis ij magis Martis
Pulli audiebant, bella & arma poscebant.
Meus ille civis (credet hoc sequens auum?)
Domi forisq; claritudinem & nomen
A Marte peperit: ille adoreas crebras
Eques pedesq; patria tulit terra.
Germanus hunc miratus, acer & Gallus,
Pugnax simul Britannus. & quid hac iacto?
Hunc Asia vidit terra, vidit Aegyptus,
Et axe vidit altero ferox Lino,
Itemq; Lithuanus, & Scytha, & Moscus.
Sunt vera, & hac fuisse gloriior quondam,
Sed heu, fuisse: iam quid esse me dicam?
Ludibrium status prioris & fati,

Vmbraꝝq; somniumq; floris antiqui.
Huc me redegit contumacia, & fœda
Seditio, ab impotente plebe concita
Semel iterumq; quod luit quidem magno
Suo ipsa damno, pulsa, casa, & afflicta:
Sed & ego sensi. solitudo nam vasta
Mox insecuta: quam fugare dum Princeps
Parat Ioannes, nobile hîc Athenæum
Instituit: & res hac habere successum
Iam cœperat, iam cœperamq; florere,
Cùm ciuica, ecce, bella, tristia heu bella,
Iterum dederunt infrequentiam priscam.
Heu fata rerum! abite, & alta spirate:
En illa cecidi ego alta, nec caput tollo
Lumen decusq; Belgica, & caput quondam.

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIM I.

O CCASIO sermonis, & in rem præparatio. Caput I. Paginâ I.	
De æuo & nomine Louanij, reiectæ opinionationes leues, aut fabellæ. Cap. II.	4
Conditus opidi ad Normannica tempora relatus: & de iis igitur prædictum, & immani tunc vastitate. Cap. III.	7
Louanij Normanni fuerunt, sederunt, & graui ibi prælio attriti, aut deleti. Cap. IIII.	9
Diei eius lætitia, & nunc etiam memoria. Initium interioris opidi, & postea portarum è lapide, ac murorum. Cap. V.	14
De arce siue Burgo, non videri per antiquam: nec nisi Comitum domicilium fuisse. Cap. VI.	17
Opidi exterioris initium, mœnium operositas & magnitudo. Cap. VII.	19
Nomen Louanij paullò vetustius, itemque Comitum, qui huic loco fuerunt. Aliquid de Lotharingiâ præmissum. Cap. VIII.	21
Reges & mox Duces Lotharingæ, itemque Archiduces: Comites nostri in hac parte, & stirpe. Cap. IX.	24
Comites hîc perpetui: & de Carolo Duce dictum, à quo nostra magnitudo. Cap. X.	27
Lambertus Comes, aliique ex ordine, ad Godefridum primum Ducem. Cap. XI.	30
De Marchionatu Riensi, quis ille, & quando accesserit. Cap. XII.	36
Idem in Brabantia quæsitum: qualis, & vbi ea? Cap. XIII.	38

LIBRI SECVNDI.

Dignitas Ducum Brabantia, atque opidi Louanij: Cuius nomen in titulis præualuit. Ea ipsa caput Lotharingæ. Cap. I.	43
--	----

Frequentia olim Louanij, & incolentium mira multitudo.	
Cap. II.	46
Nobilitatem multam fuisse, in septem familias diuisam: eiusque origo quæsitâ.	Cap. III.
	48
De hominibus S. Petri, qui item nobilitatis ius habent. Origo, & honores.	Cap. IIII.
	49
Plebs olim in militiâ: & hoc finè exercitia, & Gildæ. Tum de Lanificio.	Cap. V.
	52
Opes Louaniensium, vt illo æuo, notabiles: & pauca exempla.	Cap. VI.
	54
Pietas & Probitas Louaniensium.	Cap. VII.
	56
Facta militaria eorum, & expeditiones pro religione. Virtus Guilielmi Rodij.	Cap. VIII.
	57
Facta alia militaria, & virtus in præcipuis præliis.	Cap. IX.
	61
Labes vrbs, & in eâ seditiones. Prima leuior, secunda grauissima, Couterelliana: eaque accuratè descripta.	Cap. X.
	66
Seditio tertia, & diro facinore horrenda.	Cap. XI.
	72
Seditio quarta, & vltima, cum motu minisque magis quam præsentî noxâ.	Cap. XII. (sive XII. nam in ordine Capitum error subrepsit, quem Lector ignosce, & emenda.)
	76
De arce Kesselsteiniâ aliquid: tû Eiconismus vrbs.	Cap. XIV.
	77
De incendiis in hac vrbe. tum de æde D. Petri, eius Canonicis, & Præpositò. Denique de turre.	Cap. XV.
	79
Reliquæ Parochiæ, & earum æuum percursum: & siquid notandum.	Cap. XVI.
	81
Virorum Cœnobia.	Cap. XVII.
	84
Fæminarum Cœnobia, aut cœtus.	Cap. XVIII.
	86
Profana aliquot loca.	Cap. XIX.
	88

LIBRI TERTII.

Initium Louaniensis Academiae, & hinc conditæ causa.	Cap. I.	90
Martinus Quintus approbavit. Natalis Academiae, & Lætionum.	Cap. II.	93
Regimen Academiae, Rector, Conseruator, Promotor, Senatus. obiter & de Cancellario.	Cap. III.	95
Halæ nostræ, siue Scholæ publicæ: item Pædagogia, & Collegium		

Q

gium trilingue. Cap. iv.	98
Collegia alendæ iuuentuti, Theologiæ, Iuris, miscella. Cap. v.	99
Vetus Academiarum specimen in Oriente, itémque Æthiopiâ; Africâ, Nouo orbe. Cap. vi.	101
Idem in Græciâ, Asiâ, Italiâ, & Romæ. Cap. vii.	104
Idem in prouinciis, & Galliâ nostrâ : nec tamen eadem planè cum hodiernis Scholis facies. Cap. viii.	110
Loca suburbana percurfa, & descripta, id est tria Cœnobia. Cap. ix.	112
Heuerléa breuiter laudata, & lustrata. Cap. x.	114

A D T E X T V S.

PAG. 22. *Reperio etiam inter veteres Comites Louanienses Anselmum, qui in Diuos relatus, & cuius hic memoria in æde D. Petri: nec vltra.*

PAG. 24. Ludouicus & Carolus. *Addenda vox, patruï: ne ad alios trabas.*

IBID. *Quomodo, nescio. Plenè quidem & planè nescio: et si Diuisio exstat in Pythæanis scidis, sed partim mutila, partim in nomenclaturis obscura. Denique alibi hæc res examinanda sit: nunc obiter tetigi.*

PAG. 32. Qui obseruo Defensores. *Scribe, Quia obseruo.*

A P P R O B A T I O.

Hoc Iusti Lipsij Historiographi ac Professoris Regij de Louanio scriptum si emittatur in lucem, posterioris cui historiis multam adferet lucem. Datum Louanij, 28. Septemb. 1605.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apostolicus
& Archiducalis librorum Censor.

P R I V I L E G I V M C Æ S A R E V M .

R V D O L P H V S S E C V N D V S diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia, Sclauoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Nostro & Sacri Imperij fidei dilecto I V S T O L I P S I O gratiam nostram Cæsaream. Postquam inter alia, quæ D E V S immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illustria inprimis illa & quasi diuina sunt, quæ in litteris liberalibusque disciplinis consistunt, quibus scilicet homines non tantum ab animalibus ceteris rationis expertibus, sed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita distinguuntur, vt tanquam Dij quidam splendescere in terris videantur: rem sanè præclaram seque dignam illi præstant, qui diligentem iis ipsis in litteris ac disciplinis operam ponunt; præclarissimam verò & Reipub. vtilissimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, scribendo lumina præferant, eosque ex ignorantia tenebris quasi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis nostræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio, concessuque sumus, inprimis pertinere existimamus. Cum itaque ab iis, quorum nobis spectata fides, qui que iudicare de Litteris possint, acceperimus, insignes te animi ingenii que tui dotes tibi à natura insitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac disciplinarum studiis excoluisse atque exornasse, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara florentis minimeque vulgaris eruditionis specimina præbueris, dum obscura in antiquis scriptoribus loca, quæ quædam tanquam lustra erant, illustrasti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, restituisi, dum vetusta Latine antiquitatis rudera in nouam subinde structuram singulari artificio eleganter conuertisti: ad exquisitam aded & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quosque viros opinionem excitari, peruenisse, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio scriptis atque in lucem editis ostendisse, vt in eo quod tam feliciter tractes scriptiois genere paucos tibi pares hodie reperire sit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia scribere, quæque à primis illis Romanis olim auctoribus scripta fuerunt, à mendis purgare, & lectissimos quosque ex Musarum hortis, in quibus assidue versaris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirifice recrees, & eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam prætermittere volumus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, causa, Cæsareo te nostro elogio decorandum, & quamuis per te satis ipse animatus sis, animandum magis patrocinioque nostro defendendum pro benigna nostra in te susciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc nostro priuilegioque te & Typographum tuum aduersus quorumcumque fraudem, qui lucri causa, quod fieri solet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate nostra Cæsarea decernimus, statuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum,

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, siue integros, siue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra sacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum finestriginta annis proximis à primo editionis die computandis, absque tuo tuorumve hæredum consensu audeat: Hac autem lege addita, ut tria ut minimum cuiusque libri exemplaria, quemadmodum moris est, ad Imperialem nostram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc nostrum transgredi, violare, aut contemnere deprehensus fuerit, cum non solum eiusmodi libris, tibi hæredibusve tuis, auxilio Magistratus, ubicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, sed triginta etiam Marcharum auri puri multa, cuius semissis quidem Fiscus nostri Procuratori, fraudis vindici; alter verò semissis, tibi hæredibusve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm Politicis, cuiuscumque status, gradus aut ordinis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti, vel suo vel superiorum suorum loco aut nomine, ius dicunt, iustitiæve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur: Sed, si quos contumaces compererint, constituta à nobis multa, eos puniri & quibuscumque modis coerceri curent, ni & ipsimet grauiissimam nostram in se conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu nostra subscripto, & Cæsarei nostri sigilli impressione munito, confirmamus. Datum in arce nostra Regia Pragæ, die prima mensis Augusti, Anno Domini Milleesimo, Quingentesimo, Nonagesimo secundo: Regnorum nostrorum Romani decimo septimo, Hungarici vigesimo, & Bohemici itidem decimo septimo.

Subsign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senftenaw.

Ad mandatum sacre Cæsareæ M^{tes} proprium.

Io. Baruitius.

Additum sigillum Cæs. M^{tes} in cera rubrà.

SVM-

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS Dei gratia Hispaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate suo sanxit, nequis, IUSTI LIPSI Historiarum in alma Vniuersitate Louaniensi Professoris, & item Historiographi sui libros quoscumque, à Censoribus legitimis approbatos, præter ipsius, heredumve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima singulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impressos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalesve habeat. Qui secus faxit, præter librorum confiscationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latius patet in litteris, datis Bruxellæ, XIV. Febr. M. D. XCVII.

Signat.

Verreycken.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS Dei gratia Galliarum & Navarra Rex Christianissimus, singulari privilegio sanxit, nequis per Vniuersos Regnorum suorum fines, IUSTI LIPSI, quos vel hætenus edidit, vel in posterum editurus est libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipsius possit. Qui secus faxit, præter librorum confiscationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latius patet in litteris, datis Parisiis, XIII. Iulij, M. DC. V.

Signat.

Perrochel.

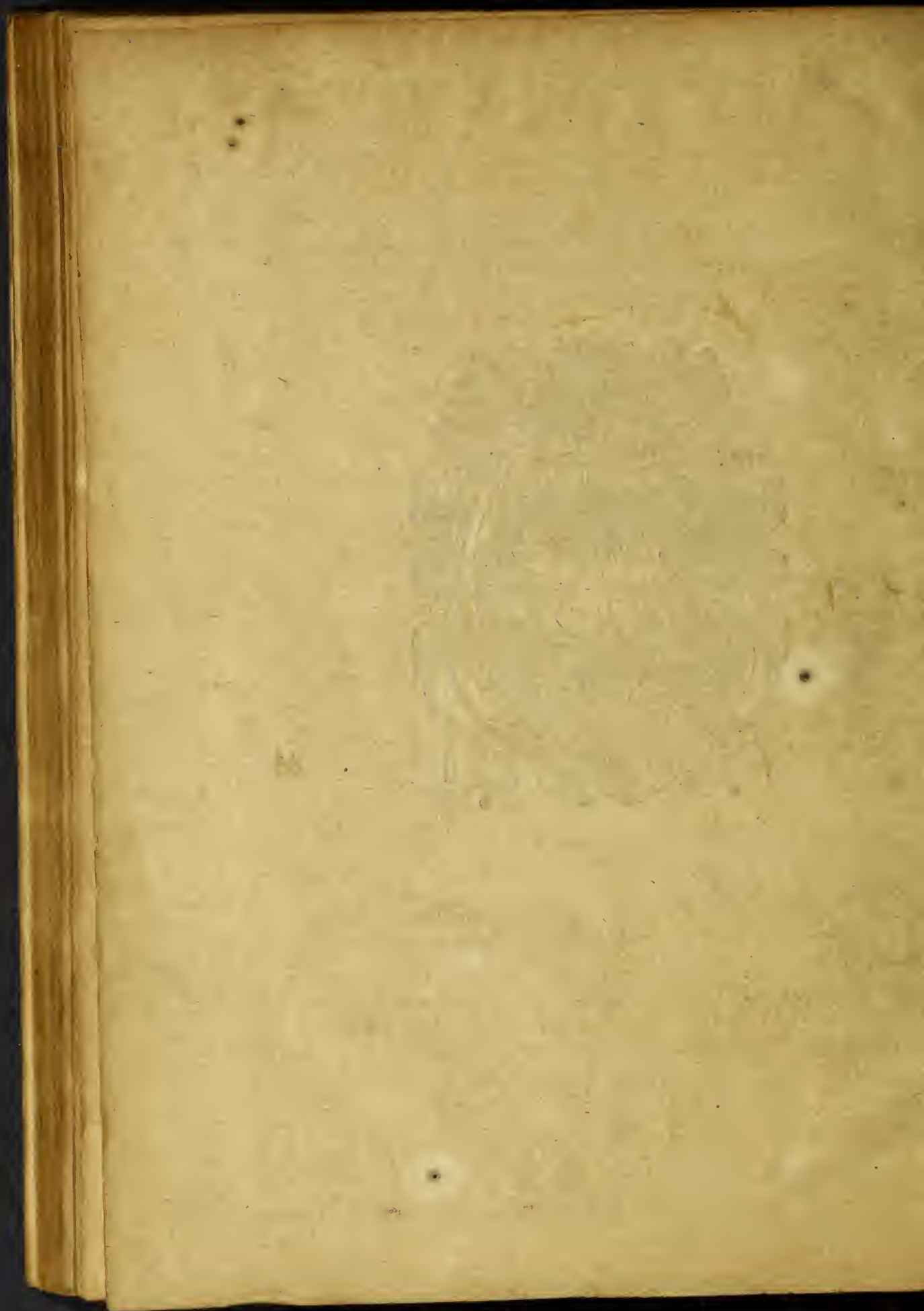
Tibi IOANNES MORETE, pro amicitia quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis est ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti hos meos de OPIDO ET ACADEMIA LOVANIENSI Libros tres typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio siue iubeo, ex lege quam magnus Cæsar & Reges dixerunt.

Iustus Lipsius.

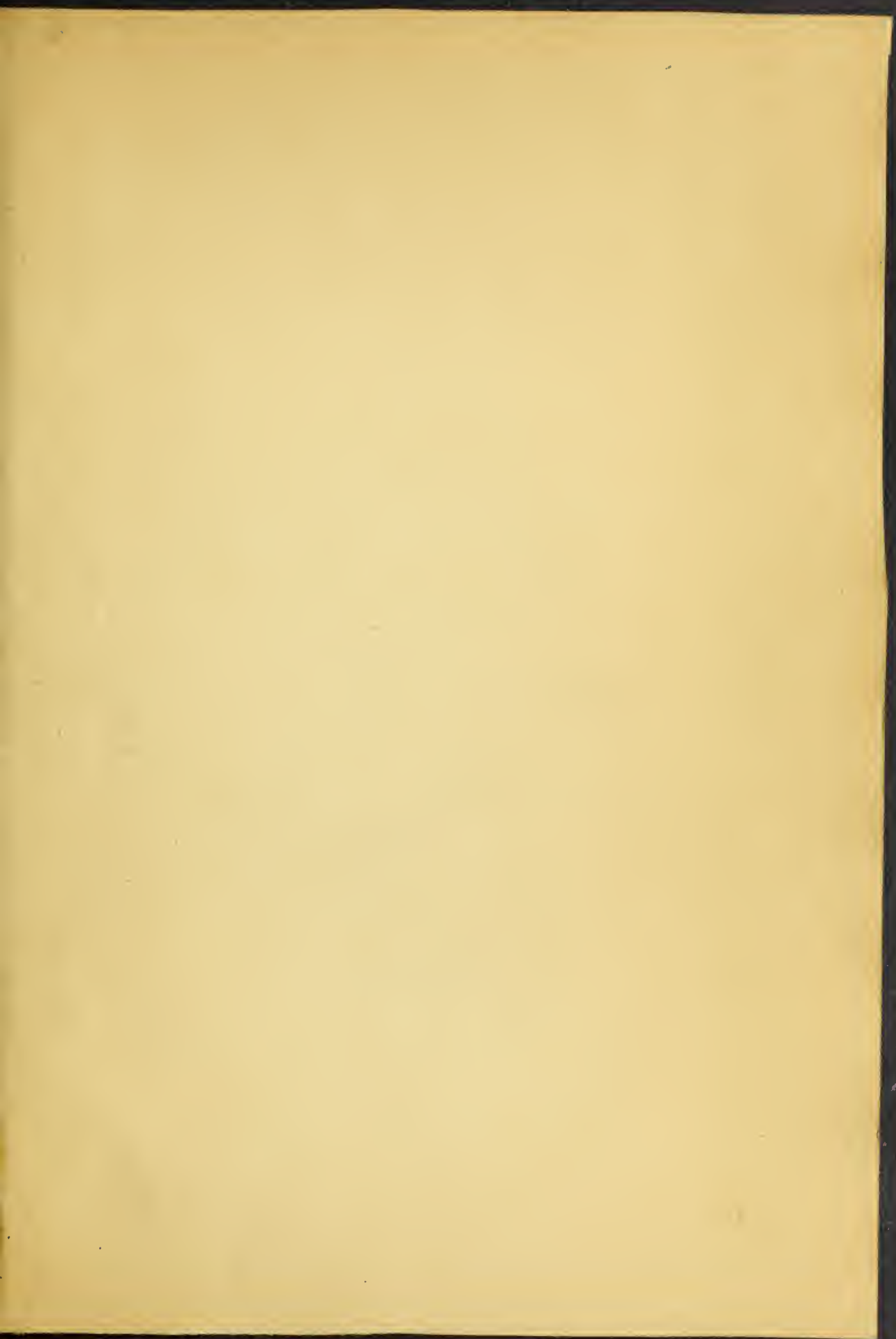
A N T V E R P I Æ,
E X O F F I C I N A P L A N T I N I A N A,
A P V D I O A N N E M M O R E T V M.

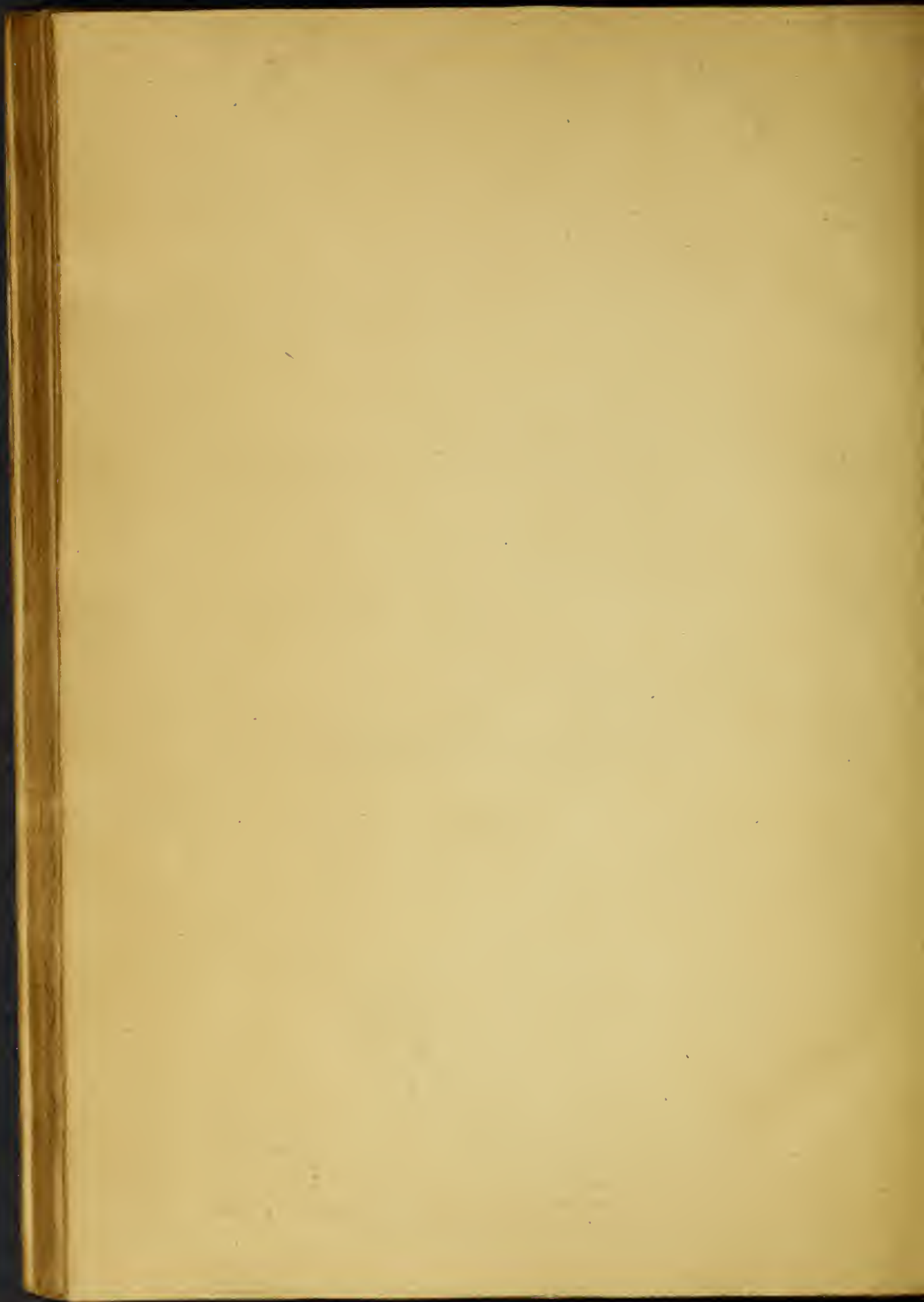
M. DC. V.

VV 3

NFS. pencil book shop. 1960-

